

Person- og stadnamn under den nordiske namnerenessansen

Person- og stadnamn under den nordiske namnerenessansen

**Rapport frå NORNAs 34. symposium, Dømmesmoen 10.–
12. september 2004**

Redigert av

Gudlaug Nedrelid og Tom Schmidt

Skriftserien nr. 116

148 sider

150,- kr

ISSN: 1503-5174 (elektronisk utg.)

ISBN: 82-7117-548-3 (elektronisk utg.)

© Høgskolen i Agder, 2005

Serviceboks 422, N-4604 Kristiansand

Design: Høgskolen i Agder

Emneord:

1. Personnamn
2. Stadnamn
3. Namnerenessanse
4. Nordiske namn

Innhald:

Føreord	7
Ole-Jørgen Johannessen: Nordisk navnerenessanse i Norge før 1865?	9
Eva Brylla: Almanackans namn och den nordiska namnrenässansen	29
Marianne Blomqvist: Den nordiska förnamnsrenässansen i Svenskfinland	41
Anfinnur Johansen: Den genfundne navneskat	53
Gudlaug Nedrelid: <i>Flettfrid, Kjøtulv</i> og meir vanlege nydanningar	63
Birgit Eggert: Danske stednavne på <i>-holt</i> og deres renæssance i tiden efter 1800	75
Margareta Svahn: Nordisk namnrenässans i dopnamnsskicket i stadsmiljø i Syd- och Västsverige	85
Linnea Gustafsson: Den nordiska namnrenässansen i Skelleftebygden under 1800-talet. Vilka var namnen och vilka var namngivarna?	93
Gunnstein Akselberg: Den nordiske namnerenessansen – renessansenamn versus andre tradisjonsnamn. Om tilhøvet mellom eit onomastisk normidealnivå og eit namnebruksnivå	99
Vidar Haslum: Navnerenessanse eller gammel navneskikk eller begge deler? Navngivningsmønstre i store søskenflokker på Agder i perioden 1880–1940	123
Oppsummering v/ Botolv Helleland	143
Forfattarane	148

Føreord

Den nordiske namnerenessansen er ei kulturovring som har sitt utspring og åndelege opphav i romantikken. Denne åndsstraumen fekk stor innverknad på namneskikken, særleg personnamn. Ein ser det ved auka bruk av nordiske namn, både ved at eldre namn vart tekne i bruk på nytt (difor termen namnerenessanse) og ved ei mengd nydanningar. Også i stadnamn ser ein nedslag, både i nylaga namn (på hus, hytter og forsamlingslokale) og i nasjonaliseringa av namneverket i fleire nordiske land.

Artikkelsamlinga inneheld 11 omarbeidde innlegg som vart haldne på det 34. NORNA-symposiet på Dømmesmoen 10.–12. september 2004. Artiklane tek føre seg ulike aspekt ved namnerenessansen i Norden.

Kristiansand – Oslo

November 2005

Gudlaug Nedrelid – Tom Schmidt

Ole-Jørgen Johannessen

Nordisk navnerenessanse i Norge før 1865?

1. Innledning

Symposiets tema er den nordiske navnerenessansen, og dette innlegget skal ta for seg spørsmålet om den er synlig i norsk sammenheng før 1865, et forsøk på å si noe om dette fenomenets tidligste fase i norsk sammenheng. Men før jeg kommer til mitt tema, kan det være nyttig å se på status presens i denne forskningen i Norden. Innledningsvis vil jeg derfor i kort form gjøre rede for hva som legges i begrepet i svensk, dansk og norsk personnavnforskning, tidspunktet for fenomenet, hvor og i hvilke sosiale grupper det først gjorde seg gjeldende, og hvilke navn det så å si førte inn igjen i de respektive lands personnavnforråd. Deretter vil jeg analysere de norske forholdene fram til 1865. Årstallet er valgt fordi det da fant sted en folketelling for hele landet, og den er tilgjengelig i *Digitalarkivet*. Førsteamanuensis ved Historisk institutt, UiB, Arne Solli (2004) har bearbeidet den samme folketellingen, og hans oppstillinger omfatter det Gulbrand Alhaug (2004:19) betegner som samlefrekvensen til hvert enkelt navn, dvs. summen av hvert enkelt navn i første- og andreposisjon, tredje- og fjerdeposisjon etc. For å få et noenlunde håndterlig materiale er korpuset avgrenset til de 250 mest frekvente kvinne- og mannsnavnene/navneformene, og på grunnlag av dette korpuset stilles følgende spørsmål:

- hvor stort omfang har de nordiske navnene i dette materialet
- kan det påvises forskjeller mellom de nordiske kvinne- og mannsnavn innenfor dette korpuset
- kan det påvises forskjeller mellom de nordiske kvinne- og mannsnavnene i hele korpuset (betegnet som landsoversikten) og de nordiske navnene som er med i to delkorpus, 1856–1860 (kalt bolk I) og 1861–1865 (kalt bolk II).

Tanken er at navn som i én eller begge av disse bolkene står relativt sterkere enn i landsoversikten, er navn som er på frammarsj, mens det omvendte gjelder for navn som står svakere i de to bolkene enn i landsoversikten.

Til slutt tar jeg opp noen enkeltnavn til kommentar; det gjelder helst navn som har så få belegg at de ikke kommer inn i mitt korpus, men som i navneforskningen er blitt betraktet som å høre til i den nordiske navnerenessansen. Som et anhang legger

jeg fram en liten ekskurs der det kort drøftes om det finnes spor av en nordisk navnerenessanse i Bergen fram mot 1865.

2. Den nordiske navnerenessansen i Sverige

Den svenske personnavnforskeren Roland Otterbjörk er, så langt jeg vet, den første som bruker betegnelsen Den nordiske navnerenessansen, og er således betegnelsens opphavsmann. I sin bok *Svenska förnamn* (1964:36–42) drøfter han fenomenet og kobler han sammen to viktige forhold for denne navnehistoriske epoke og dette fenomen. For det første ser han den i sammenheng med det han kaller litterære navn, som for ham er personnavn som fra skjønnlitteraturen vinner feste i det vanlige navneforrådet, og for det andre er det en bestemt gruppe navn, nemlig gamle nordiske navn som kommer til heder og verdighet fordi store diktere bruker dem på sine litterære figurer og kanskje framfor alt helter. Otterbjörk hevder at denne litterære innflytelsen på navngivingen kan dateres tilbake til midten av 1700-tallet, og viser ved en rekke eksempler at utenlandske navn hentet fra samtidens mest sentrale franske, engelske og tyske verker, finner sitt nedslag i svensk personnavnforråd. Når det gjelder nordiske navn som kommer inn i svensk navneforråd fra litteraturen, ser Otterbjörk de første sporene allerede fra J.H. Mörks *Adalriks och Giöthildas äfwentyr* (1742–1744) skrevet sammen med Anders Törngren, og fra romanen *Thecla eller den bepröfwade tronens dygd* (1749–1758), som Mörk skrev alene. Fra disse romanene kom navn som *Adalrik, Göthilda, Hjalmar, Götrik, Rolf* og *Torborg* inn i svensk personnavnforråd. En annen samtidig var Eric Julius Biörner, som i 1737 gav ut *Nordiska kämpadater*, en oversettelse av islandske sagaer med innledning og kommentarer. Dette er et viktig verk for gustavianerne, som gjerne tok sine valgte nordiske emner, og Tegnér's *Frithiofs saga* bygger "på Biörners verk i mycket hög grad" (LL i *Den svenska litteraturen*:288). Det er rimelig å anta at det er fra denne oversettelsen gustavianerne og senere romantikerne hentet sitt forråd av personnavn. Otterbjörk peker også på at en viktig årsak til at de nordiske navnene fikk en framtrædende plass, er at en rekke svenske adelsætter søkte seg tilbake til sine gamle, nordiske aner og tok i bruk forfedrenes fornavn.

Sammenfattende karakteriserer Otterbjörk den nordiske navnerenessansen slik:

Tack vare göticismen kom de svenska namnsederna att helt förändras, en ny blomstringstid kom för de ursprungligen nordiska namnen, en företeelse som med all rätt förtjänar att kallas den nordiska namnrenässansen. Många mer eller mindre glömda namn och regionalt begränsade namn, som tidigare ägnats endast ett förstrött antikvariskt intresse, togs fram ur gömmorna och

befanns fullt værdiga som svenska förnamn. Många visserligen kända men ofta ringaktade bondenamn blev plötsligt godtagna även i de allra förnämsta familjer, [...] Framför alt var det dock en rätt begränsad namngrupp, nämligen de i egentlig mening "götiska", av den norröna litteraturen förmedlade namnen, som under 1800-talets förra hälft utgjorde det mest karaktäristiska nya innslaget i vår namnskatt. (s. 39)

Otterbjörk legger stor vekt på Tegnér's betydning for den nordiske navnerenessansen, og fra *Frithiofs saga* mener Otterbjörk at navn som *Ingeborg*, *Björn*, *Torsten*, *Hilding* og *Viking* er blitt trukket fram i lyset, og videre tillegges han æren for at navn som *Svea*, *Axel* og *Gerda* ble en del av det svenske navneforrådet.

Ved siden av denne litterærpregede navngivningen med grunnlag i göticismen peker han på at det fra 1860-tallet kommer inn en stadig større interesse for "de mera provinsiella svenska namnen och för de namnen som brukades i våra nordiska grannländer", og regner opp en rekke vestsvenske navn som *Arvid*, *Gunnar*, *Elin*, *Ingegärd* og *Ragnhild*, fra nordsvenske trakter *Barbro*, *Gunborg* og *Håkan*, og fra sydlige trakter i Sverige *Kjell*, *Ture* og *Åke*. Som navn innført fra Norge regner han kvinnenavnene *Astrid*, *Dagny*, *Eivor*, *Hjördis*, *Solveig* og *Synnöve* og mansnavnene *Arne*, *Bjarne*, *Erling*, *Finn*, *Hakon*, *Leif*, *Olav* og *Tryggve*. Det danske bidraget til det svenske personnavnforrådet er etter hans oppfatning *Bodil*, *Dagmar*, *Rigmor*, *Tyra*, *Ove*, *Jørgen*, *Stig* og *Viggo*. Det er tydelig at Otterbjörk inkluderer i de provinsielle svenske og de danske tilskuddene navn som ikke er nordiske i tradisjonell forstand, men ser forrådet av innlånte navn som en del av det som han kaller "namnskandinavism".

3. Den nordiske navnerenessansen i Danmark

I dansk personnavnforskning har Eva Villarsen Melgaard (1994:12) brukt termen Den nordiske navnerenessansen, og hun hevder at fenomenet for Danmarks vedkommende begynte i København omkring 1820 og varte der til fram mot midten av hundreåret. Gjennom folkehøyskolebevegelsen fant den nordiske navnerenessansen veien til bondestanden, og varte der til helt opp til ca. 1900. Som Otterbjörk knytter hun den nordiske navnerenessansen til romantikken, introdusert i Danmark ved Adam Oehlenschlägers store dikt *Guldhornene*, og som etterfølges av diktet *Hakon Jarls Død eller Kristendommens Indførsel i Norge* i *Digte af 1803*. Av andre litterære begivenheter som hadde betydning for den nordiske navnerenessansen, peker hun på N.F.S. Grundtvigs oversettelser av Saxos *Gesta Danorum* og Snorres *Heimskringla* og

B.S. Ingemanns versroman *Valdemar den store og hans Mænd* og den lange rekken av historiske romaner fra dansk middelalder fra hans hånd.

Meldgaard (1994:12, 1997:103f.) betrakter den nordiske navnerenessansen som en helt ny navnemote, og navn som *Axel* og *Valborg*, *Hagbard* og *Signe*, *Kjartan* og *Gudrun*, *Olaf*, *Einar*, *Hakon*, *Harald*, *Hroar* og *Helge*, *Thora* og *Thyra* med mange har funnet veien inn i dansk personnavnforråd fra Oehlenschlägers diktning, mens mannsnavn som *Carl*, *Erik*, *Valdemar*, *Oluf*, *Otto*, *Holger* og *Aage* og kvinnenavn som *Dagmar*, *Rigmor*, *Agnes*, *Inge*, *Ingeborg*, *Ingefred* og *Margarethe* alle er hentet fra Ingemanns verker.

4. Den nordiske navnerenessansen i Norge

Terje Aarset er den første som har brukt betegnelsen Den nordiske navnerenessansen i norsk personnavnforskning. I førsteutgaven av *Norsk personnamnleksikon* (1982:66f.) gir han en karakteristikk av fenomenet i norsk personnavnhistorie. Den åndshistoriske bakgrunnen til fenomenet finner Aarset i nasjonalromantikken, som slår igjennom i 1840–1850-årene, og som har en viktig forløper i Jacob Aalls oversettelse av Snorres kongesagaer (1838–1839) og den økende interessen for norsk historie, vårt gamle språk, folkemusikken og folkløren. Folkeopplysningsarbeidet, de første folkehøgskolene, målrørsla og ungdomslagsrørsla vokser fram i neste tiårene; og ikke minst legger Aarset vekt på den sterke agitasjonen til fordel for de gamle nordiske personnavnene med P.A. Munch og Ivar Aasen som de fremste. Den første publiserte allerede i 1849 en programartikkel "Nogle Ord til Overvejelse om vore brugelige Personnavne, og om at holde vore nationale Navn i Ære og Agt" i *Norsk Folke-Kalender*, den siste la fram to artikler i bladet *Folkevennen* i 1854 og 1855. Aasens artikler, som er et register over norske navn og navn av fremmed opprinnelse, ble senere utvidet til en egen bok, *Norsk Navnebog*, utgitt i 1878.

Aarset hevder at det er skjønnlitteraturen og sagaene som er de viktigste kildene for det nye navneforrådet, så vel Snorres kongesagaer som islendingesagaene og Ibsens og Bjørnsons historiske dramaer har en viktig plass her.

Når og hvor den nordiske navnerenessansen startet i Norge, er etter hans mening uklart, men han tenker seg at den først slo i gjennom i byene, og at "omslaget kan i alle fall somme stader merkast frå 1840-åra" (Aarset op. cit.:66), antall navnebærere var få, de hørte til i de høyere sosiale lag, og "i familiar som var nasjonalt oppglødde (for målsak, venstresak, folkehøgskuleideane)" (op. cit.:67), men det store gjennombruddet mener han først viser seg mot slutten av århundret.

Men det er å merke at Aarset i framstillingen ikke trekker et skille mellom nordiske navn som har/kan ha vært i sammenhengende bruk siden middelalderen, og de gamle nordiske navnene/navneformene som vekkes til live og tas i bruk på nytt ikke minst via skjønnlitteraturen. Derfor blir oppstillingen av navn som omtales under den nordiske navnerenessansen hos ham, som hos Otterbjörk og Meldgaard, helst en oversikt over helter og litterære figurer som bærer nordiske navn, og i mindre grad en oversikt over de nye navnene.

Ikke alle de navneeksemplene som Aarset trekker fram, er etter min mening entydige eksempler på nordiske personnavn som er tatt i bruk igjen via litteraturen. Et søk i folketellingen av 1865 slik den er tilrettelagt i *Digitalarkivet*, viser at en del av de nordiske navnene står relativt sterkt i 1865, navn som ikke har litterære forbilder. Blant mannsnavnene finner vi *Arne* med 3668 treff, *Olaf* med 2837, *Elling* med 2490, *Magnus* med 1855, *Sjur* og *Sjurd* med henholdsvis 1850 og 56 treff, *Harald* med 1222, *Tosten* med 1023, *Østen* med 992, *Einar* med 715, *Torbjørn* med 651, *Esten* med 633. Blant kvinnenavnene finner vi *Sigrid* med 3205 treff, *Guro* med 2121, *Helga* med 1489, *Astri* og *Astrid* med 688 treff til sammen, *Ragna* med 665 treff. Navnene er gjengitt i *Digitalarkivets* normaliseringer. Poenget er at disse navnene ganske sikkert har holdt seg i kontinuerlig bruk fra gammelt av, og selv om noen har en klar regional utbredelse, er det trolig riktigst å legge vekt på at de hører med til det nasjonale navneforrådet fram til 1865, men ikke er en del av den nordiske navnerenessansen. En videre diskusjon av de navnene som Aarset lister opp, skal vi la ligge her, men noen av dem vil bli drøftet lengre nede.

I et senere arbeid har Aarset (1985) trukket grensen for tidfestingen lenger fram, og samtidig har han pekt på at endringen kom med ulik styrke, "avhengig av kor sterkt dei nordiske namna stod frå før" (s. 109), og hevder at det foreligger en tydelig forskjell mellom by og land, mellom kvinnenavn og mannsnavn og mellom høy og lav sosial status. På grunnlag av et materiale fra Nord-Vestlandet, Ålesund, Ørsta og Volda, viser han i detalj disse forholdene, og samtidig påpeker han – som den første – at navnematerialet bør deles opp i en gruppe kalt tradisjonelle nordiske navn og en gruppe som han kaller "atterfødde nordiske namn". Spørsmålet om hvilke navn som er tradisjonelle og hvilke som er "atterfødde", må avgjøres for hvert enkelt område, hevder han, men går ikke inn på om "atterfødde namn" i en bygd eller et område er resultatet av litterær navngivning eller om det skyldes innflytelse fra nabobygder eller nærliggende regioner.

Ellen Vigersøl Hildre (1991) har kartlagt den nordiske navnerenessansen i et område av Aust-Agder, det gjelder Arendal og omegnskommunene Flosta og Vegårs-

hei. Diagrammene hun setter opp (s. 72, s. 75 og s. 78), viser at de klare endringene i retning av en nordisk navnerenessanse finner sted først etter 1865. Men hun har også registrert enkeltnavn som tilhører det nye navneforrådet, allerede fra 1840-tallet; flest er det blant mansnavn fra Arendal (7 navn), færrest er det fra Vegårshei (ett mansnavn), og hun underbygger på den måten tanken om at endringene kommer tidligst til syne i byen og sprer seg deretter innover i landet, slik Aarset (1985) hevder.

Spørsmålet om de første spirene til den nordiske navnerenessansen på norsk grunn tar Kristoffer Kruken (1993) opp på grunnlag av et kirkeboksmateriale fra Christiania og Aker i tidsrommet 1815–1855. Tanken bak er selvfølgelig å undersøke om hovedstaden på denne tiden var ledende når det gjelder framveksten av den nasjonale navnerenessansen, og i så fall hvilke navn det gjelder, og hvilke sosiale lag som er de ledende. Materialet han legger fram, er ganske magert, 16 mansnavn, fordelt på fem fra 1820-årene, tre fra 1830-årene, tre fra 1840-årene og fire fra 1850-årene, mens kvinnenavnene fordeler seg på to fra 1830-tallet, to fra 1840-tallet og ett fra 1850-tallet. Krukens konklusjon er at fram til 1855 er det "for drastisk å snakke om nokon renessanse", selv om han kan vise at det allerede på 1820-tallet er noe i emning, og gjetter på at "den store vendekneiken" kan være rundt 1860. Kruken berører spørsmålet om hvor den nordiske navnerenessansen slo til først, og gjetter på at det må ha vært i store byer som Stavanger, Bergen, Trondheim eller i byene langs kysten fra Vestfold til Aust-Agder. Men på sikrere grunn er han med hensyn til det sosiale miljø i Christiania og Aker der disse navnene blir tatt i bruk, for materialet "viser elles at pionerane rett ofte hørde til dei høgre samfunnslaga", mens andre "synest vera sosialt fristilte eller sosialt på vandring" (s. 23).

5. Nordiske personnavn rundt år 1800

Før vi går inn går nærmere inn på den nordiske navnerenessansen slik den kommer til uttrykk i det norske personnavnmaterialet fram mot 1865, er det av interesse å se på de nordiske navnene og deres plass i personnavnforrådet i tiårene før 1800 og de følgende tiår, slik det er framstilt i faglitteraturen. Med utgangspunkt i 1801-folketellingen setter Kruken (1982:52, 54ff., 1995:322ff.) opp oversikter over de mest frekvente kvinne- og mansnavnene. Blant de 13 fremste kvinnenavnene finner vi de nordiske navnene *Ingeborg* på 2. plass, *Si(g)ri* på 10. plass og *Gunnhild* på 11. plass, mens *Ola* er på topp og *Knut* og *Eirik* på hhv 9. og 10. plass blant de 12 fremste mansnavnene.

Bildet ser noe annerledes ut om vi legger Krukens tabell over kvinne- og mansnavn for 20-årsperioden 1781–1800 til grunn (1982:54ff.). Blant de 31 fremste

kvinnenavnene ligger *Ingeborg* (rang 5), *Si(g)ri* (rang 12), *Inger* (rang 12), *Gunnhild* (rang 14), *Ragnhild* (rang 16), *Guri* (rang 17), *Gjertrud* (rang 20), *Synneva* (rang 25), *Guro* (rang 27) og *Randi* (rang 28), og på den tilsvarende listen over mannsnavnene finner vi *Ola* på topp, *Eirik* (rang 10), *Knut* (rang 11), *Halvor* (rang 14), *Ingebrigt* (rang 17), *Ivar* (rang 18), *Amund* (rang 19), *Gunnar* (rang 22), *Svein* (rang 24) og *Torstein* (rang 30). Til sammen er det i alt 10 nordiske navn på hver gruppe, og det gir da grovt sett 33 % av dette lille korpuset. Kruken (1982:55 og 57) anfører også en del nordiske navn som er frekvente i visse deler av landet, men som samlet sett ikke når opp blant de 30 mest frekvente i landssammenheng. Det gjelder kvinnenavn som *Gudbjørg*, *Rønnaug*, *Gunvor*, *Live*, *Aslaug*, *Gro*, *Åsta*, *Asgjerd*, *Helga* (*Helge*), *Tone*, *Torborg*, *Åse*, *Signe*, *Asborg*, *Torgjerd*, *Jorunn* (*Jøran*), *Gjøa*, *Orlaug* og *Ildrid* og mannsnavn som *Gudbrand*, *Arne*, *Brynjolv* (*Brynild*), *Erland*, *Trond*, *Øystein*, *Herleik* (*Hellik*), *Aslak*, *Gregard*, *Gunnleik*, *Sveinung*, *Torggrim*, *Tov*, *Torleiv*, *Torjus*, *Ånund* (*Ånen*), *Salve*, *Gunnulv*, *Kjetil*, *Torkjell*, *Bjørn*, *Sjurd*, *Botolv*, *Jetmund*, *Endre* og *Bergsvein* (alle gjengitt i Krukens normaliseringer). Selv om det ikke foreligger opplysninger om hvilken rang de ulike navnene har i sine respektive områder, er det rimelig å tro at de hører til blant de 100 fremste.

6. Personnavnene i 1865-tellingene

Tabellene nedenfor er hentet fra Solli (2004). Bare de første 100 navnene/navneformene er tatt med, men framstillingen min bygger på de 250 første postene. Det må understrekes at normaliseringer i disse to listene er foretatt av Solli, og selv om det fremdeles finnes noe "rusk" av forskjellig art, er det likevel slik at tabellene gir et godt inntrykk av navnefrekvensene, og det er etter mitt skjønn et materiale som med stor grad av sikkerhet kan brukes til vårt formål. Det er så vidt jeg vet også første gang det foreligger på trykk en oversikt over de 100 mest frekvente kvinne- og mannsnavn fra 1865. Man skal likevel være klar over at en del av tallene ikke stemmer overens med tallene i *Digitalarkivet* fra den samme folketellingen. Det har hittil ikke vært tid til å foreta en nøyere undersøkelse av grunnene til denne diskrepansen, men man bør være klar over at det her kan ligge en feilkilde.

Ole-Jørgen Johannessen

Nr.	Navn	Antall	Prosent
1	Anne	52643	7,02%
2	Marie	32068	4,27%
3	Karen	24671	3,29%
4	Ingeborg	20093	2,68%
5	Anna	17737	2,36%
6	Maren	16788	2,24%
7	Johanne	13416	1,79%
8	Kari	12845	1,71%
9	Elen	11728	1,56%
10	Ane	10919	1,46%
11	Oline	10800	1,44%
12	Inger	9575	1,28%
13	Marit	8509	1,13%
14	Marthe	8015	1,07%
15	Maria	7878	1,05%
16	Berthe	7262	0,97%
17	Mari	6549	0,87%
18	Hanna	6424	0,86%
19	Christine	6297	0,84%
20	Helene	6143	0,82%
21	Martha	6132	0,82%
22	Berte	5880	0,78%
23	Karoline	5757	0,77%
24	Marte	5687	0,76%
25	Johanna	5522	0,74%
26	Andrea	4732	0,63%
27	Lovise	4700	0,63%
28	Sophie	4570	0,61%
29	Kristine	4495	0,60%
30	Olava	4490	0,60%
31	Caroline	4414	0,59%
32	Gurine	4100	0,55%
33	Sofie	4044	0,54%

34	Guri	3900	0,52%
35	Dorthea	3741	0,50%
36	Eli	3432	0,46%
37	Elise	3315	0,44%
38	Beret	3308	0,44%
39	Mathilde	3252	0,43%
40	Kirstine	3163	0,42%
41	Gunhild	3156	0,42%
42	Ingebor	2984	0,40%
43	Andrine	2887	0,38%
44	Amalie	2787	0,37%
45	Siri	2748	0,37%
46	Gjertrud	2703	0,36%
47	Elisabeth	2689	0,36%
48	Pauline	2668	0,36%
49	Julie	2618	0,35%
50	Mathea	2542	0,34%
51	Emilie	2523	0,34%
52	Margrethe	2518	0,34%
53	Karine	2509	0,33%
54	Else	2417	0,32%
55	Marta	2416	0,32%
56	Britha	2359	0,31%
57	Malene	2291	0,31%
58	Gunnild	2279	0,30%
59	Jørgine	2207	0,29%
60	Elisabet	2156	0,29%
61	Sigrid	2155	0,29%
62	Laura	2149	0,29%
63	Martine	2128	0,28%
64	Pernille	2123	0,28%
65	Ragnild	2025	0,27%
66	Petrine	1947	0,26%
67	Randi	1908	0,25%

68	Berit	1880	0,25%
69	Sara	1850	0,25%
70	Christiane	1824	0,24%
71	Hansine	1780	0,24%
72	Ragnhild	1716	0,23%
73	Serine	1715	0,23%
74	Jensine	1704	0,23%
75	Regine	1700	0,23%
76	Josefine	1692	0,23%
77	Bergitte	1682	0,22%
78	Katrine	1681	0,22%
79	Sigri	1679	0,22%
80	Kirsten	1664	0,22%
81	Severine	1640	0,22%
82	Nikoline	1640	0,22%
83	Olea	1636	0,22%
84	Olia	1610	0,21%
85	Marith	1595	0,21%
86	Grethe	1562	0,21%
87	Kristi	1559	0,21%
88	Guro	1546	0,21%
89	Aase	1536	0,20%
90	Augusta	1519	0,20%
91	Gunild	1495	0,20%
92	Petra	1479	0,20%
93	Josephine	1472	0,20%
94	Lina	1466	0,20%
95	Nicoline	1464	0,20%
96	Eline	1409	0,19%
97	Inga	1387	0,18%
98	Fredrikke	1372	0,18%
99	Bereth	1349	0,18%
100	Thea	1343	0,18%

Tab. 1. Oversikt over de 100 mest frekvente kvinnenavn for hele landet 1865. Etter Arne Solli (2004).

Ole-Jørgen Johannessen

Nr.	Navn	Antall	Prosent
1	Ole	75825	10,04%
2	Hans	39517	5,23%
3	Johan	30568	4,05%
4	Peder	24416	3,23%
5	Lars	23937	3,17%
6	Anders	22382	2,96%
7	Andreas	19449	2,58%
8	Johannes	16485	2,18%
9	Christian	14411	1,91%
10	Nils	14230	1,88%
11	John	13138	1,74%
12	Jens	11176	1,48%
13	Carl	9672	1,28%
14	Knud	9377	1,24%
15	Niels	9320	1,23%
16	Martin	9155	1,21%
17	Erik	8897	1,18%
18	Kristian	7196	0,95%
19	Anton	7153	0,95%
20	Peter	7122	0,94%
21	Halvor	7024	0,93%
22	Iver	6741	0,89%
23	Jørgen	5963	0,79%
24	Jacob	5861	0,78%
25	Karl	5799	0,77%
26	Jakob	5788	0,77%
27	Petter	5320	0,70%
28	Rasmus	4980	0,66%
29	Olaus	4547	0,60%
30	Gunder	4383	0,58%
31	Edvard	3617	0,48%
32	Søren	3595	0,48%
33	Henrik	3578	0,47%
34	Mathias	3387	0,45%

35	Elias	3385	0,45%
36	Oluf	3380	0,45%
37	Ludvig	3350	0,44%
38	Paul	3301	0,44%
39	Christen	3263	0,43%
40	Amund	3176	0,42%
41	Fredrik	3115	0,41%
42	Even	3112	0,41%
43	Bernt	3079	0,41%
44	Svend	3033	0,40%
45	Arne	3024	0,40%
46	Sivert	2999	0,40%
47	August	2971	0,39%
48	Julius	2940	0,39%
49	Gustav	2880	0,38%
50	Anthon	2725	0,36%
51	Ingebrigt	2647	0,35%
52	Kristen	2495	0,33%
53	Olaf	2451	0,32%
54	Mons	2313	0,31%
55	Thomas	2312	0,31%
56	Theodor	2286	0,30%
57	Emil	2229	0,30%
58	Olai	2162	0,29%
59	Mikkjel	2097	0,28%
60	Marthin	2081	0,28%
61	Martinus	2033	0,27%
62	Arnt	2023	0,27%
63	Severin	1999	0,26%
64	Otto	1996	0,26%
65	Elling	1983	0,26%
66	Tobias	1963	0,26%
67	Isak	1909	0,25%
68	Abraham	1879	0,25%

69	Gabriel	1854	0,25%
70	Thor	1796	0,24%
71	Daniel	1789	0,24%
72	Gulbrand	1779	0,24%
73	Thore	1744	0,23%
74	Kristoffer	1744	0,23%
75	Syver	1642	0,22%
76	Laurits	1640	0,22%
77	Hendrik	1594	0,21%
78	Magnus	1565	0,21%
79	Sjur	1560	0,21%
80	Adolf	1556	0,21%
81	Bernhard	1522	0,20%
82	Christoffer	1521	0,20%
83	Frederik	1502	0,20%
84	Tønnes	1496	0,20%
85	Chr	1495	0,20%
86	Simen	1433	0,19%
87	Torger	1408	0,19%
88	Jonas	1395	0,18%
89	Morten	1332	0,18%
90	Samuel	1316	0,17%
91	Albert	1315	0,17%
92	Thorvald	1278	0,17%
93	Engebret	1267	0,17%
94	Simon	1248	0,17%
95	Christopher	1242	0,16%
96	Herman	1238	0,16%
97	Knut	1230	0,16%
98	Nicolai	1226	0,16%
99	Wilhelm	1216	0,16%
100	Axel	1196	0,16%

Tabell 2. Oversikt over de 100 mest frekvente mannsnavn for hele landet i 1865. Etter Arne Solli (2004).

I tillegg er det laget en oppstilling over et tilsvarende antall navneposter for en bolk som omfatter 1856–1860 (bolke I), og en bolke som omfatter 1861–1865 (bolke II).

For kvinnelisten som dekker hele landet, er den siste posten *Petrea* med 372 belegg, noe som utgjør 0,05 % av hele materialet; den siste posten for bolk I er *Rangdi* med 40 belegg og en relativ frekvens på 0,05 %, og i bolk II er den siste posten *Theoline* med 41 belegg og en relativ frekvens på 0,05 %.

Sollis liste over mannsnavn for hele landet i 1865 har *Sigvard* som siste post; navnet har 250 belegg og en relativ frekvens på 0,03 %, listen for bolk I slutter med *Thorbjørn*, med 35 belegg og relativ frekvens på 0,04 %, og bolk II har *Torkel* som siste post med 31 belegg og en relativ frekvens på 0,04 %.

Blant de 250 postene på landsoversikten over kvinnenavn finner vi 40 nordiske navn eller navneformer, og ved en sammenføring av ulike navneformer av ett og samme navn sitter vi tilbake med 27 leksikalske navn. I bolk I er tilsvarende tall 31 navn og navneformer, slått sammen til 21 leksikalske navn, mens de tilsvarende tall er hhv. 32 og 23 for bolk II.

Vi ser altså at antallet leksikalske, nordiske kvinnenavn i de to delkorpusene er lavere enn i det som framkommer i landsoversikten. Det betyr at antallet nordiske kvinnenavn er redusert blant de 250 fremste i de to siste femårsbolkene fram mot 1865. Men den svekkete stillingen til de nordiske kvinnenavnene kommer også til uttrykk ved at en god del av de nordiske navnene som er med både i landsoversikten og i de to bolkene, viser en synkende andel i perioden fra 1856 til 1865. Tydeligst kommer svekkelsen til uttrykk ved at 7 nordiske navn faller ut i bolk I og bolk II: det gjelder *Gro*, *Ragnilde*, *Aslaug*, *Live*, *Liv*, *Rønnaug* (*Rønnog*) og *Gunvor*.

Omvendt viser sammenlikningen at *Inga*, *T(h)ora*, *Helga*, *Ragna* og *Valborg* øker klart i relativ styrke i de samme periodene. *Inga* har i landsoversikten en relativ frekvens på 0,18 %, men for de to bolkene er den hhv. 0,40 % og 0,64 %. Det samme gjelder for *Helga*, i landsoversikten har navnet en relativ frekvens på 0,23 %, mens det ligger bedre an i de to siste bolkene med hhv. 0,29 % og 0,38 %. For *Ragna* kan vi observere det samme, på landsoversikten er den relative andelen 0,08 %, mens den viser en økning til 0,14 % i bolk I og til 0,24 % i bolk II. Liknende økning finner vi også for *T(h)ora* og *Valborg*.

Dessuten dukker det opp nye navn i dette tidsrommet, navn som ikke er med i landsoversikten, nemlig *Gunnilde*, den svake formen av *Gunhild*, men bare i den første bolken, i neste bolk er det borte, mens *Alvilde*, *Elida* og *Gyda* dukker opp i den siste bolken.

T(h)ora, *Helga* og *Ragna* er alle navn som har en sammenhengende tradisjon og bruk fra middelalderen, riktig nok ikke over hele landet. Det samme gjelder trolig for *Gunnilde*, mens *Gyda* har former som *Gjøa*, *Gjøe* og lignende i lokale tradisjoner, og

kan vise en navnehistorisk sammenheng med middelalderen. Den historisk-litterære formen *Gyda* er derimot ny, og er godt belagt noe tidligere enn det NPL (s. 111) hevder. *Valborg* har en regional tradisjon ifølge NPL (s. 296) i begynnelsen av 1800-tallet, men den framgangen navnet har i Kristiania allerede på 1840-tallet, har trolig også sammenheng med et litterært forbilde, nemlig Adam Oehlenschlägers skuespill *Axel og Valborg* (1810).

Alvhild er ifølge NPL (s. 22) kommet "i bruk via omsette sagatekster kring midten av 1800-t[allet]", mens den nyere sideformen ble "teke i bruk frå danske saga-omsetjingar i første halvdel av 1800-t[allet]." Den siste formen var i klar framgang i Christiania alt fra 1845.

Vi kan også illustrere utviklingen i antall belegg for noen av disse navnene. Diagram 1, som bygger på materialet i *Digitalarkivet*, gir et ganske klart bilde av at de omtalte navnene tallmessig holder sin posisjon gjennom det meste av 1800-tallets første halvdel, mens den tydelige økningen i antall for tre av navnene, *Inga*, *Helga* og *Ragna*, først gjør seg gjeldende i bolk I og bolk II. Som et moteksempel kan kurven for *Aslaug* leses; navnet viser en viss økning i absolutte tall.

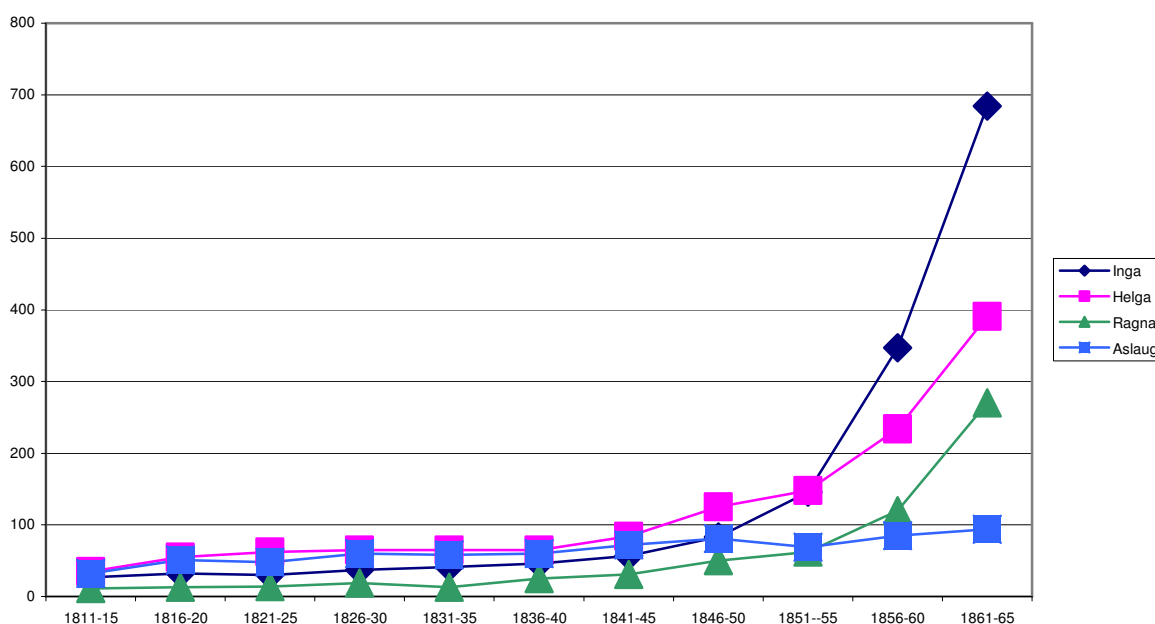

Diagram 1. Utviklingen over tid for et utvalg nordiske kvinnenavn.

I oppstillingen over mannsnavnene for hele landet finner vi 88 nordiske navn eller navneformer, redusert gjennom sammenslåing til 62 leksikalske navn. I bolk I har vi 81 nordiske navn eller navneformer, sammenslått til 55 leksikalske navn, mens det i bolk II finnes 78 nordiske navn eller navneformer, sammenslått til 54 leksikalske navn.

Vi ser med andre ord at antallet leksikalske mannsnavn reduseres i det siste tiåret fram til 1865. Denne reduksjonen omfatter en god del navn og navneformer som *Anund*, *Asbjørn*, *Børre*, *Baard*, *Einer*, *Embret*, *Engel*, *Esten*, *Gjermund*, *Haaken*, *Reier*, *Tarald*, *Torjus*, *Tørris* og *Aanon*, alle nordiske navn i dialektformer, og vi kan vel også føye til de danske formene *Torkild* og *Truls* av gamle nordiske navn.

På den andre side har vi en del nordiske mannsnavn som står sterkere i bolkene I og II enn i landsoversikten. Det gjelder *Carl*, *Oluf* (den danske formen), *Olaf*, *Magnus* (som av Aarset [1982:67] med støtte i Søndergaard [1979:188] oppfattes som nordisk), *Thorvald*, *Harald*, *Einar*, *Sigvard/Sigvart*, *Odin*, *Ingvald* og *Frit(h)jof*. De ulike navnene fortjener en liten kommentar: *Carl* (med varierende skrivemåter) står sterkt i landsoversikten med en relativ andel på 2,10 %, som øker til 3,4 % i bolk I og 3,94 % i bolk II. (Om denne framtreddende plasseringen og tydelige økningen skyldes den nordiske navnerenessansen eller begeistring for kongehuset, er vanskelig å vite. I hvilken grad Bernadottes navnevalg har hatt noe å si for norsk personnavngivning, er ikke undersøkt.)

Olaf utgjør 0,32 % på landsbasis, men står sterkere i de to bolkene med hhv. 0,59 % og 0,83 %. Den danske formen *Oluf* viser også en klar økning, som på landsbasis er notert til 0,45 %, men er i de to bolkene hoppet fram til 0,83 %. Det kan legges til at *Ola* dukker opp i korpus i bolk I, med en relativ andel på 0,04 %, og har en tilsvarende andel i bolk II, mens formen *Olav* først er notert i korpus i den siste bolken med den samme relative andel som *Oluf*.

Navn som *T(h)orvald*, *Harald*, *Einar*, *Sigvard/Sigvart*, *Odin* og *Ingvald* kan ha en ubrutt tradisjon fra middelalderen, selv om det ikke er avklart i detalj for alle navnene. Det skal legges til at av de tre variantene *Haagen*, *Hakon* og *Haakon* går den første klart tilbake i de to bolkene, den andre går fram, mens den tredje dukker først opp i korpus i bolk I men med en så liten frekvens som 0,06 %. Derimot er det klart at *Fridt(h)jof* er en nykomling, som må være kommet via litteraturen. NPL (s. 89) mener at moten å bruke navnet skyldes Tegners *Frithiofs saga* og hevder at navnet er kjent fra Arendal, Borre i Vestfold, Trondheim i 1830-årene og har "fått innpass i mange norske byar tidleg i 1830-åra", og det oppfattes som "vanleg i Oslo-området frå ca. 1840".

En rekke nordiske mannsnavn som er med på landsoversikten, kommer derimot ikke med i korpus for bolk I og II. Som eksempler kan nevnes *Embret*, *Torjus*, *Reier*, *Asbjørn*, *Baard*, *Gjermund*, *Tarald*, *Tørris* og *Truls*, som alle faller ut i bolk I, mens *T(h)orbjørn* faller ut i bolk II. Som vi ser er flere av disse navnene dialektpregete, språkhistorisk korrekte former.

Mer interessante er vel de helt nye navnene, de som kommer inn i korpus i en av de to bolkene. Det gjelder *Hjalmar* (også i formen *Jalmar*) og *Halvdan*, begge i bolk I, *Ragnvald* som dukker opp i bolk I, men som ikke er representert i korpus i bolk II, og *Alf* som dukker opp i bolk II. *Hjalmar* er ifølge NPL (s. 130) registrert første gang i Oslo i 1821, og var i klar framgang i Oslo, Bergen og Trondheim fra ca. 1850.

Halvdan mener NPL (s. 116) kom mer i bruk i sammenheng med den økende historieinteressen på 1800-tallet og var bl.a. i klar framgang i Modum i Buskerud allerede i 1820-årene.

Ragnvald ser i visse deler av landet til å ha sammenhengende tradisjon fra middelalderen, og det samme ser ut til å gjelde for *Alv*, jf. NPL (s. 22).

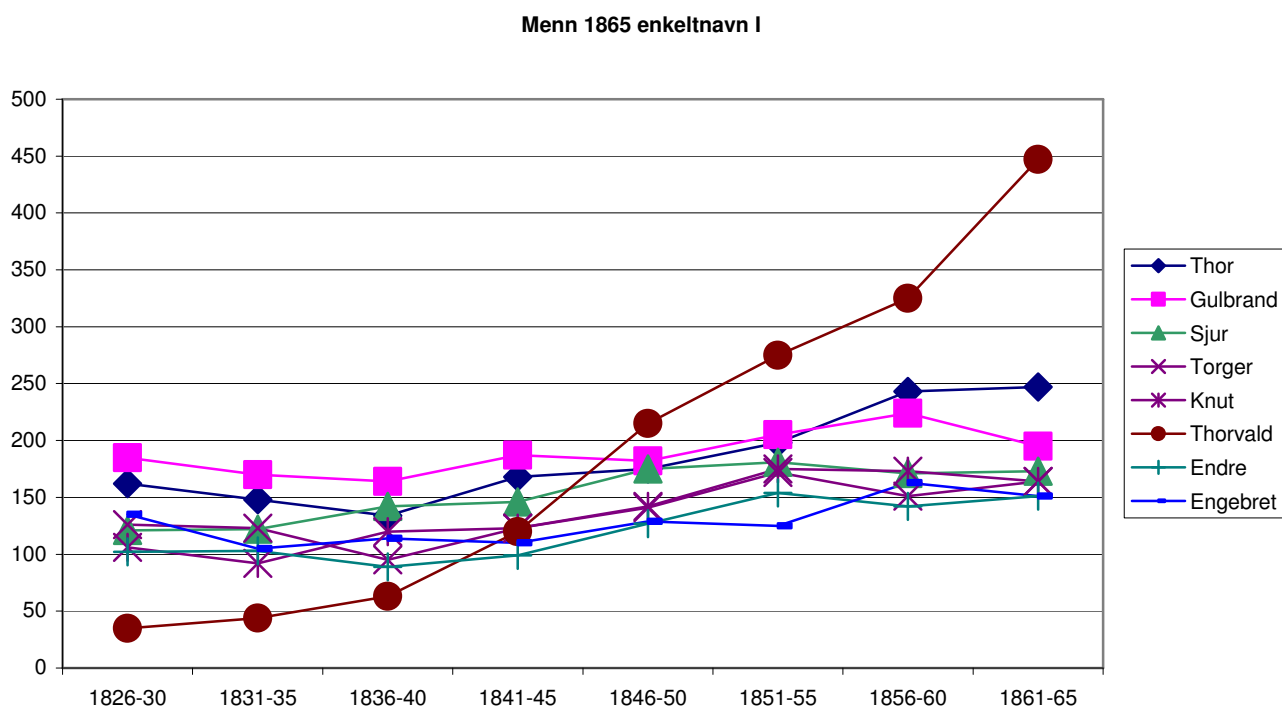

Diagram 2. Utviklingen over tid for en del nordiske mannsnavn.

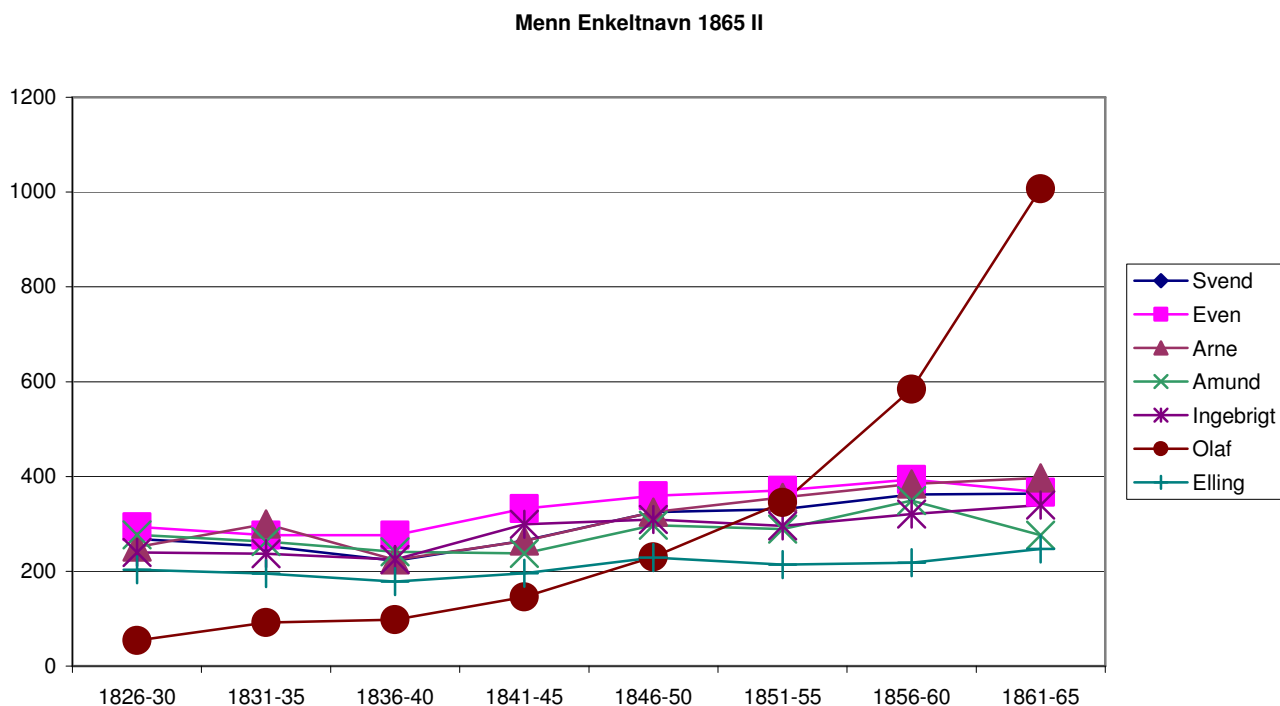

Diagram 3. Utviklingen over tid for en del nordiske mannsnavn.

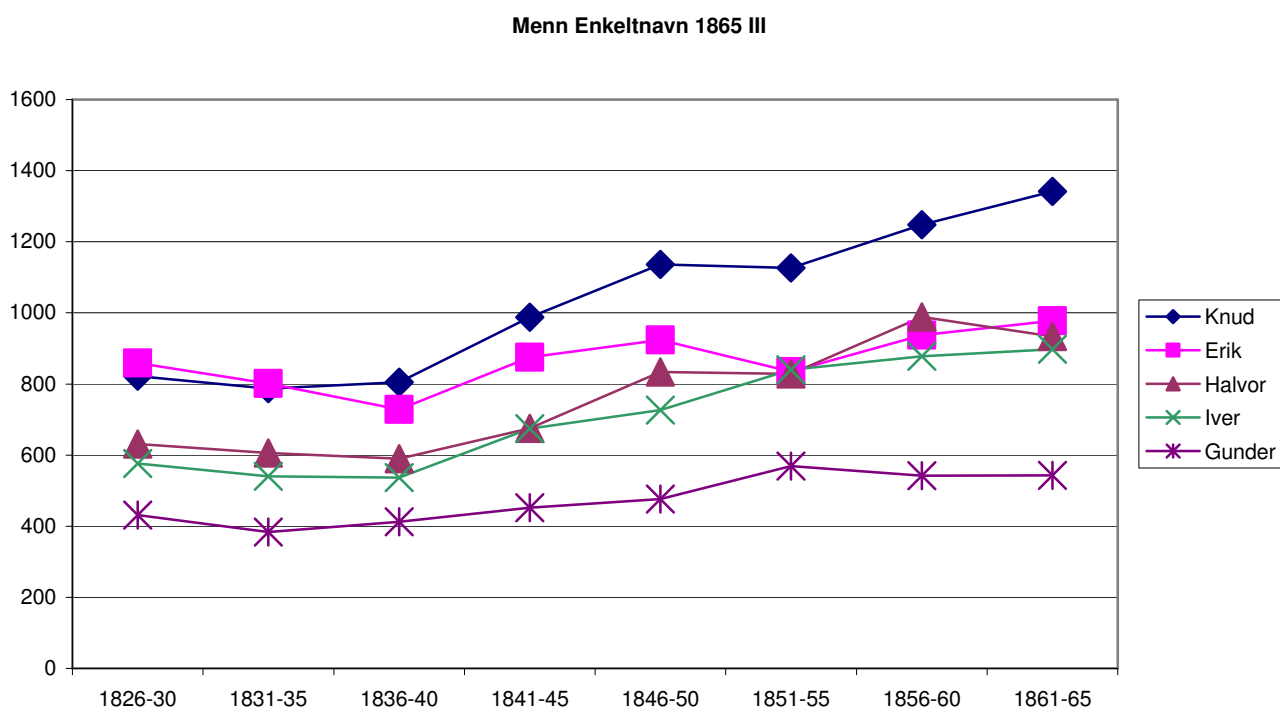

Diagram 4. Utviklingen over tid for en del nordiske mannsnavn.

De tre diagrammene viser utviklingen over tid for til sammen 20 nordiske mannsnavn. Grovt sett forteller de at de fleste av disse navnene har en ganske jevn og stabil

utvikling fram mot 1865. Antallet navnebærere holder seg på samme nivå gjennom størstedelen av perioden, og det er bare to-tre eksempler på navn som ser ut til å skyte i været, som *Thor*, *Olaf* og til en viss grad *Knud*. Disse tre navnene ser ut til å ta seg opp allerede rundt 1840.

7. Oppsummering

Jeg har i dette innlegget påvist at det er flere nordiske mannsnavn enn nordiske kvinnenavn i dette materialet. Det gjelder landsoversikten 1865, der det er mer enn dobbelt så mange mannsnavn som kvinnenavn, og det samme ser vi i de to delkorpusene fra bolk I og bolk II.

Men i perioden fram mot 1865 faller en del navn ut av korpus; i antall flere mannsnavn enn kvinnenavn, men relativt sett ganske likt. Mange av disse er gamle nordiske navn overlevert i språkhistorisk korrekt form.

En stor gruppe navn går relativt sett tilbake, atskillig flere mannsnavn enn kvinnenavn sett i absolutte tall, men relativt sett rimelig like.

Samlet sett er det derfor rimelig å hevde at de nordiske kvinne- og mannsnavnene som gruppe betraktet følger den trenden som viser tilbakegang gjennom hele første halvdel av 1800-tallet.

De nye navnene som kommer i inn i korpus, er relativt få; noen av dem kan være kommet via skjønnlitteraturen, men det er ikke mange; de fleste er trolig navn som har hatt en sammenhengende tradisjon fra middelalderen. Hvorfor de er kommet i bruk på nytt, er det vanskelig å si noe om.

Å snakke om en nordisk navnerenessanse i landssammenheng før 1865, er vanskelig. Så langt synes materialet å bekrefte det som så vel Aarset (1985) som Hildre (1991) har kommet fram til. Men i og med at mitt materiale er betydelig større, er også resultatene sikrere. Et bindende svar med hensyn til fenomenets gjennomslagskraft og gjennomslagstidspunkt kan vi likevel først gi når personnavnforrådet mellom 1865 og 1900 er gjennomanalysert.

8. Ekskurs

Ovenfor har jeg så langt etablert en gruppe nordiske kvinnenavn som etter alt å dømme er i framgang i landsmålestokk, og en gruppe navn som er hentet fra de eksemplene Aarset har på kvinnenavn som etter hans mening tilhører den nordiske navnerenessansen. For å teste om disse navnene kom i bruk i Bergen fram til 1865, har jeg foretatt et søk i *Digitalarkivets* base over døpte i Bergen.

Vi finner noen spredte eksempler på at disse navnene er i bruk før 1845. Det gjelder *Thora*, første gang belagt 1826, *Helga* (1834), *Gunnilde* (1823), *Gunhilde* (1836). Av de øvrige navnene er *Svanhild* notert i 1851, *Gyda* (1852), *Ragna* (1853), *Valborg* (1855), *Alfhild* (1855), *Alvilde* (1859), *Dagny* (1860), *Gudrun* (1860) og *Inga* (1863).

Tabell 3 viser tydelig at *Inga*, *Thora*, *Helga*, *Ragna* og *Valborg* er på vei framover, men vi skal være oppmerksom på at vi her har å gjøre med små tall. Det er spirer til økende bruk av disse navnene, og alt tyder på at det er først en gang etter 1865 at vi finner disse navnene i mer frekvent bruk.

Navn som vi ikke finner brukt i Bergen fram til 1865, er *Ingrid*, *Solveig*, *Aase* og *Bergliot*. *Synnøve* finner vi heller ikke, men derimot er *Synneve* notert i 1817 og i hver 5-års bolk t.o.m.1849, og så igjen i 186--65. Det er imidlertid klart at dette henger sammen med at Bergen ligger i kjerneområdet til *Synneve*, se f.eks. Kruken 1982 (s. 56) og 1995 (s. 323).

	1846- 1850	1851- 1855	1856- 1860	1861- 1865
Alvilde/Alfhilde/Alfhild	1	1	1	1
Dagny			1	1
Gudrun				1
Helga	1		7	3
Inga		2	3	6
Ragna		1	5	1
Thora	1	3	5	9
Valborg		1	1	2

Tabell 3. Nordiske kvinnenavn i Bergen 1845–1865.

En stikkprøve på hvor sterkt de nye nordiske mannsnavnene står i Bergen fram til 1865 viser noenlunde det samme bildet. Korpus for denne lille ekskursen er dels de navnene som viser seg å være i framgang i de to bolkene (se ovenfor s. 19ff.), og de navnene som gjør sin entré i delkorpus for de samme bolkene.

Thorvald er notert første gang i 1817, *Ingvald* (1823), *Hjalmar* (1824). *Halfdan* (1825), *Magnus* (1829), *Harald* (1829), *Einar* (1834), *Frithjof* (1835), *Hakon* (1848), *Sigvard* (1849), *Alf* (1855), *Ragnvald* (1861) og *Tryggve* (1865), mens et typisk

navnerenessansenavn som *Sverre* ikke ser ut til å være brukt som døpenavn i Bergen før 1865.

Tabell 4 viser antall forekomster av disse mannsnavnene i en 20-årsperiode fram til 1865. Selv om vi har med relativt sett små tallstørrelser å gjøre er det tydelig at det er i de to siste bolkene økningen foregår, og det er *Thorvald*, *Harald* og *Einar* som viser den kraftigste økningen i den siste bolken.

	1846- 1850	1851- 1855	1856- 1860	1861- 1865
Alf		1	3	
Einar	2	2	3	7
Frithjof	3	3	2	5
Halfdan	1	2	3	3
Harald	1	4	2	6
Hjalmar	1	2	6	7
Hakon	1	3	2	3
Magnus		1		1
Ragnvald				1
Sigvard	1			
Thorvald		3	2	13
Trygve				1

Tabell 4. Nordiske mannsnavn i Bergen 1845–1865.

Denne ekskursen viser at det er relativt svake spor av den nordiske navnerenessansen i Bergen før 1865. Tabellene viser helst enkeltstående eksempler på nordiske navn i de fire periodene. En viss tendens kan man imidlertid hevde er merkbar, nemlig at bruken av nye nordiske mannsnavn ser ut til å dukke opp noe tidligere enn nye nordiske kvinnenavn, og det kan se ut som om det er flere mannsnavn enn kvinnenavn. Likevel må det understrekes at vi står overfor så små tall at fenomenet i seg selv i hovedsak ser ut til å være marginalt, og antall navn som er kommet inn via skjønnlitteraturen, er minimalt. Billedlig talt er det kanskje bedre å si at det er det tidligste såkornet til den nordiske navnerenessansen i Bergen vi ser, ikke de første spirene.

Litteratur

- Alhaug, Gulbrand, 2004: *Fornamn i Noreg frå 1900 til 1975 – med venkt på endringar i namnemønsteret*. Oslo.
- Den svenska litteraturen. Från runor till romantik 1. 800–1830*. Red.: Lars Lönnroth och Sven Delblanc. 1999. Stockholm.
- Digitalarkivet*: <http://digitalarkivet.uib.no>. Folketeljinga frå 1865.
- Hildre, Ellen Vigerstøl, 1991: Ø[y]vind het han, og gråt – fordi de andre hette Even. Navnemoter og fornorskning av personnavn [i] Arendal, Flosta og Vegårdshei 1840–1899. I: *Aust-Agder-Arv 1990. Årbok for Aust-Agder-Museet og Aust-Agder-Arkivet*, s. 67–83. Arendal.
- Kruken, Kristoffer, 1982: Frå reformasjonen til den nordiske namnerenessansen. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamleksikon* [1. utg.], s. 44–66. Oslo.
- Kruken, Kristoffer, 1993: Spirene til den nordiske namnerenessansen. I: *Nytt om namn. Meldingsblad for norsk namnelag* 17, s. 21–23.
- Kruken, Kristoffer, 1995: Namnestatistikk I: Kristoffer Kruken og Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamleksikon*. 2. utg. ved Kristoffer Kruken, s. 319–327. Oslo.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1994: *Den store navnebog*. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. I *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101–112.
- Otterbjörk, Roland, 1964: *Svenska förnamn*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.
- Solli, Arne, 2004: <http://dokkeveien.uib.no/staben/solli/namn/v3a/index.htm>.
- Søndergaard, Georg, 1979: *Bogen om personnavne. Oprindelse. Historie. Brug*. Copenhagen.
- Aarset, Terje, 1982: Frå den nordiske namnerenessansen til i dag. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamleksikon* [1. utg.], s. 66–87. Oslo.
- Aarset, Terje, 1985: Den nordiske namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre 1860–99. I: Sigurd Fries och †Roland Otterbjörk (red.): *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3–5 maj 1983*. NORNA-rapporter 29, s. 109–116. Uppsala.
- Aasen, Ivar, 1878: *Norsk Navnebog*. Kristiania.

Summary

The Nordic Name Renaissance

This paper raises the question of whether the history of Norwegian Christian names incorporates any evidence of the phenomenon which is commonly referred to by Nordic name researchers as the Nordic name renaissance. First, the status of the concept in scholarly literature is presented, against the background of existing research results. Particular attention is paid to Roland Otterbjörk's description of Swedish circumstances, Eva Villarsen Meldgaard's results from Denmark, and the various Norwegian contributions made. Particular Terje Aarset's short, but fundamental presentation is critically reviewed. An important objection is that Aarset's selection of sample names appears unfortunate, in that a number of them held a relatively strong position throughout the 19th century until 1865, and formed part of an unbroken naming tradition dating back to the Middle Ages. Later Norwegian contributions have dated the Nordic name renaissance in Norway to the second half of the 19th century.

The paper presents an index of the 100 most frequent male and female names /name forms in Norway in 1865, based on census information from 1865, as adapted by Arne Solli. This source material has later been extended to the 250 most frequent male and female names/ name forms. For female names /name forms, those of Nordic origin account for only 16 % overall. This percentage is further reduced for the period 1855–1860, but shows a small increase in the period leading up to 1865. For a few female names, it is possible to demonstrate a clear rise in the last period (Chart 1).

The trends are the same for male names/name forms. Admittedly, the proportion of Nordic names/name forms is clearly larger for males, the overall percentage being as high as 35 %. However, whether we count the forms of name or the lexical names, numbers fall in the last decade before 1865. It is nevertheless clear, that there is an increase in the relative proportion of certain male names of Nordic origin (Charts 2, 3 and 4). This may indicate that the use and popularity of Nordic male names/name forms are greater than for the corresponding female names.

The short concluding passage, which is based on church register material from Bergen 1845–1865, demonstrates that the proportion of Nordic names is very low, and

it is hard to maintain that, at the time, a large city like Bergen played a leading role in a Nordic name renaissance.

Overall, the Norwegian material for the period up to 1865 shows insufficient, clear evidence of a change in the name stock to suggest a Nordic name renaissance. The new names are still too few in number and occurrence, and we need to keep in mind that the Norwegian agrarian society had a tradition for using old Nordic names – a tradition which had remained unbroken since the Middle Ages.

Eva Brylla

Almanackans namn och den nordiska namnrenässansen

Inledning

Namnlängden i den svenska almanackan bestod i slutet av 1800-talet av en mängd olikartade namn: apostla- och helgonnamn, namn på martyrer, kungligheter; de flesta hade utländskt ursprung. Det rådde en stor diskrepans mellan det rådande namnskicket och namnlängden (se exempelvis Otterbjörk 1979:49). Namnskicket i Sverige hade under 1800-talet genomgått en radikal förändring. Den gamla bundna uppkallelsen spelade inte längre så stor roll; uppkallelse skedde nu inte bara inom släkten utan också efter utomstående, t.ex. faddrar och ståndspersoner. Nya namn strömmade in exempelvis genom förmedling av litteraturen. Förutom att man hämtade namn ur den gamla fornnordiska litteraturen började man också återgå till de gamla inhemska namnen, företeelser som brukar benämnas "den nordiska namnrenässansen" se t.ex. Otterbjörk 1979:39ff., Aarset 1985:109ff., Meldgaard 1997:102ff., Gustafsson 2002:116f.).

Den nordiska klassicismen som blomstrade på 1800-talet i Sverige kan till stor del tillskrivas det s.k. Götiska förbundet, som bildades 1811. Förbundet var ett patriotiskt sällskap, där medlemmarna exempelvis tog namn efter isländska sagogestalter. Göticismen var ett utslag av den entusiasm för "folkklitteratur" som spritts i Europa sedan mitten av 1700-talet. På samma sätt som grekerna hämtat sina motiv från de homeriska hjältesångerna och kelterna ur Ossians sånger, skulle de nordiska folken återvända till de forngermanska hjälteposerna, Eddan och de medeltida balladerna. Eddadikterna och skaldedikterna kom speciellt att utnyttjas av de danska romantikerna N. F. S. Grundtvig och Adam Oehlenschläger. Det var främst från Danmark och Tyskland som man i Sverige kom att hämta förebilderna (*Den svenska litteraturen*:527ff.).

Kravet på en reform av almanackans namnlängd väcktes tidigt på 1800-talet bl.a. av runforskaren Joh. Gust. Liljegren (1831), som gav ut ett namnlexikon, *Förklaring af svenska namn, brukliga i äldre och nyare tider*. Det kom emellertid att dröja till senare delen av seklet innan representanter för de götiska intressena inriktade sig på almanackans namnlängd. Det kom flera reformförslag som gick i fornnordisk anda. Dialekt- och folkminnesforskaren Per Arvid Säve publicerade 1874 en namnlängd som

upptog "våra fornhjeltars, konungars, höfdingars, siares och snillens höga fosterländska namn, hvilka vi ej utan fara för vårt lands folkliga arv och framtid kunna förgäta, och om hvilka vördade ljud vi stundligen böra påminnas" (Säve 1874:219). I förslaget ingår namn från den fornnordiska mytologin som *Embla*, *Vanadis*, *Hemdall*, *Mimer*, *Norna*, *Gefion*, *Gandalf*, namn på sagokungar som *Angantyr* liksom namn på riktiga kungar som *Tankred*. Säve kände också för kvinnonamn och pläderade för moveringar som *Yngva*, *Dana*, *Urda*, *Guta*.

Förslag till namnlängder publicerades även 1899 av Fredrik Sander, *Svenska dopnamn. Förslag till ändringar i almanackans namnlängd*, och Fredrik Lindholm, *Hvad dagarna heta*. Sander (1899:30ff.) finner dock Säves lista en smula för radikal och menar att denne i viss mån har utplånat spåren av kristendomen och i stället gjort namnlängden mer eller mindre hednisk, något som han inte biträder. Namn som *Odin*, *Tyr*, *Uller*, *Brage* etc. bör enligt Sander inte ingå, eftersom de aldrig varit och inte heller "kunna blifva använda såsom rena personnamn". Däremot rekommenderar han namn som *Tor*, *Freja*, *Nanna* och *Gerda*. Han förespråkar också runstensnamn som *Björn*, *Sven*, *Karl* och *Jarl*, som han säger vara allmänna och ännu i bruk. Av de sistnämnda var det bara *Karl* som då stod i almanackan – och det var till minne av Karl den store. (Otterbjörk 1965:312ff.)

1901 års namnlängd

Vid 1899 års riksdag togs beslut om en reformerad namnlängd, som lanserades 1901. Då hade 150 namn strukits, 28 hade ändrats och moderniserats och hela 177 nya namn hade införts. En princip för almanackskommittén var namnens frekvens vid tiden för reformen (Otterbjörk 1965:321f.). Man hade då att tillgå syskonen Norrmans Förteckning öfver svenska dopnamn i *Svenska landsmål* 1888, som byggde på 70 000 namnförekomster, dock med en övervikt för de högre socialgrupperna. Som Otterbjörk har påpekat var dock den kända namnfrekvensen inte någon vägledande princip för de namnkommitterade. Mycket vanliga namn som *Johan*, *Peter* och *Charlotte*, *Louise*, *Marie*, *Sophie* kom inte med. Men flertalet av de nyinförda namnen var av svenskt eller nordiskt ursprung. Av de 177 nyinförda namnen var 88 svenska namnformer, dvs. svenska arvnamn som *Birger* och *Ragnhild*, dels försvenskade former av tidigt inlånade namn som *Agda* och *Barbro*. Också namn införda genom skandinavismen som *Dagmar* och *Sören* var representerade. Men många ansåg ändå att namnlängden inte var tillräckligt nationell och av namn som motionärerna hade pläderat för kom t.ex. inte *Halfdan*, *Hervor* och *Hildur* med. Litteraturforskaren Henrik Schück

(1900:130ff.), som var kritiskt inställd till namnlängden, anförde att man varit alltför inriktad på "norsk-isländska" namn och hade hellre velat ha med fornsvenska namn som *Sverker*¹, *Sigge*, *Kettil*, *Jarl* och *Hallsten*:

Namn som *Svea*, *Göta* och *Disa* tilltala mig föga. De hafva i sen tid (på 1600- och 1700-talen) skapats af ett halflärdt, språkligt oförstånd och ett litterärt allegoriseringsbegär samt göra, åtminstone på mig, ett intryck af bombast. (A.a.:132.)

1986 års namnlängd

Roland Otterbjörk arbetade under 1950- och 1960-talen med ett förslag till ny reviderad namnlängd. I en uppsats 1957 (Otterbjörk 1957:125) uttrycker han sin oro över att almanackans roll som självklar rådgivare vid namnval då var utspelad. I namnlexikonet *Svenska förnamn* skriver han i förordet klart och tydligt att boken har ett namnvårdande syfte, nämligen att ägna särskild uppmärksamhet åt

dels sådana namn som utgör direkta motsvarigheter till äldre, nu glömda namn, dels de talrika, i vår tid nybildade namn som ansluter sig till det gamla nordiska namnsystemet. Dessa namnbildningar, som inte tidigare sammanställts, har enligt min mening ej heller uppmärksammats efter förtjänst [...].

I den trenamns­längd som Otterbjörk i Esselte almanacksförlags regi publicerade 1986 förekommer också en mängd namn i den nordiska anda som präglar namnrenässansen, t.ex. namn från den nordiska mytologin och sagalitteraturen: *Agnar*, *Brage*, *Frode*, *Fylgia*, *Nore*, *Sigrun*, *Sigyn*, *Tjelvar*, *Vesta*. Även gamla (och nybildade) smekformer som *Ansa*, *Arna*, *Aste*, *Fride*, *Frode*, *Iva*, *Jarla*, *Sigge*, *Sverre*, *Vida* är företrädda. Vissa av de senare är moverade kvin­nonamn i anslutning till gamla mansnamn, t.ex. *Arna*, *Iva*, *Jarla*. Moverade mansnamn av kvin­nonamn är som bekant sällsyntare. Otterbjörk har dock medtagit sådana, t.ex. *Aste*, *Almar*, *Hildor*, *Hilmer*, *Idar*, *Signar*, *Vilmar*. Rena nybildningar efter mönster av gamla nordiska namn är *Annevi*, *Annvor*, *Gotthild*, *Gullvi*, *Götmar*, *Majny*, *Majvi*, *Sigvor*, *Vimar*.

Namnmoden är svåra att styra. Det var på 1980-talet inte dags för de nordiska namnens återkomst. Av de av Otterbjörk nyinsatta namnen i trenamns­längden var det ytterst få, om ens några, som fick något uppsving. Vid en genomgång av Allén & Wåhlin (1995), där frekvens anges dels från 1973, dels från 1995, framkommer att

¹ *Sverker* kom dock med i almanackan 1905 (Henningsson 1993:93 not 15).

namn som *Agnar, Almar, Arna, Arnevi, Aste, Fride, Gotthild, Herdis, Hildemar, Hildor, Hildur, Hilmer, Idar, Ingar, Iva, Jarl, Majvi, Ottar, Ragnvi, Runar, Rune, Sigge, Signar, Signhild, Signy, Sigrun, Sigvor, Sigyn, Siv, Svenning, Sverre, Tor, Toralf, Tryggve, Vesta, Vidar, Åslög, Öjar* har minskat i frekvens under tiden.² Ökat har – fast det rör sig om marginella siffror – *Annevi* (från 36 till 52), *Annvor* (från 40 till 45), *Ansa* (från 22 till 40), *Bjarne* (från 2 149 till 2 605), *Björne* (från 188 till 253), *Brage* (från 273 till 278), *Frode* (från 79 till 104), *Gullvi* (från 1 435 till 1 439), *Jarle* (från 31 till 61), *Ketil* (från 37 till 79), *Kåre* (från 1182 till 1256), *Odd* (från 867 till 1 019), *Signild* (från 486 till 520), *Tjelvar* (från 55 till 58), *Torun* (från 184 till 263), *Turid* (från 163 till 268), *Vida* (från 21 till 74), *Viking* (från 1 791 till 1 941), *Vilmar* (från 45 till 47), *Vimar* (från 64 till 67).

Otterbjörks plädering för nordiska namn hade således inte någon större framgång. Det måste dock sägas att Esseltes och Otterbjörks trenamns­längd hade konkurrens av Svenska Akademiens almanacka, som höll kvar den gamla namnlängden från 1901. Den namnlängd som kom efter Otterbjörks, namnlängden 1993 utarbetad av Per Henningsson, behöll en stor del av de nyinförda nordiska namnen, t.ex. *Frej, Joar, Tjelvar, Gunlög, Ragna, Torun*, även om dessa var relativt lågfrekventa (Henningsson 1993:91).

Almanackan som inspiratör

Det brukar framhållas (se t.ex. Alhaug 2003:73) att almanackan har spelat en mycket viktigare roll som namnkälla i Sverige än i exempelvis Danmark och Norge, något som också bekräftas av Linnea Gustafssons (2002:96ff.) undersökning av namnval rörande nya namn i Skelleftebygden 1790–1890. Gustafsson (s. 211) visar i sin undersökning att almanackans inflytande som inspirationskälla är stort under hela 1800-talet men att det minskar mot slutet av seklet, eftersom namnlängden i princip inte moderniseras under perioden. Kom då namnlängden 1901 att påverka namngivningen i nordisk riktning?

Ruben G:son Berg (1913:252f.) har studerat förnamn dels från Sveriges ridderskaps- och adelskalender avseende barn födda 1870–79, dels barn födda 1901–12. Han konstaterar en ökning av namn med nordiskt ursprung, t.ex. flicknamn som *Astrid, Gunhild, Ingeborg*³ och pojknamn som *Bo, Bror, Folke, Hilding*. Även försvenskade

² Det rör sig överhuvudtaget oftast om ganska lågfrekventa namn.

³ Att notera är att Berg anser namn som *Dagmar, Valborg* vara nordiska.

former som *Birgit, Brita, Greta, Margit, Ulla, Bengt, Hans, Lars, Per* visar en uppgång.

Berg påpekar dock att mytologiska namn som *Disa, Freja, Idun* minskar. Han menar vidare att "litterära" namn inte synes ha spelat någon större roll vid sekelskiftet. I hans material framkommer enligt honom bara fyra påtagliga exempel: *Snöfrid* (Viktor Rydberg), *Egmont* (Goethe), *Idea, Stella* (Rydberg). Berg hävdar att sådana namn överskattats av Adolf Noreen (1903:8f.). Denne skriver 1897 att en hel hop isländska namn tagits i bruk i Sverige som en följd av den "götiska" skolans intresse för fornisländska sagor och dikter, t.ex. *Ejnar, Fritjof, Nanna, Hjalmar*. "Geijers barn fingo inte 'götiska' namn och det var nog inte heller fallet med flertalet av hans läsares", hävdar Berg (a.a.:255). Han vill som det väsentligaste draget i namngivningen se släkternas namnbruk, dvs. uppkallelsen. Icke desto mindre erkänner han att namnskicket enligt listan från 1901–12 visar på påverkan av tidsströmningarna och en historisk böjelse att bl.a. återuppta gamla namn. Roland Otterbjörk (1957:125) anser dock att namnlängdsreformen kan ha varit en bidragande orsak till de nationella namnens frammarsch.

Andra inspiratörer

I namnlängden 1901 togs många nordiska förnamn in just för att de var så vanliga. Namnlängden befäste alltså ett redan etablerat namnbruk. Vi kan också notera att decennierna därefter uppvisar ett ökat bruk av nordiska namn. Men det är förmodligen många andra faktorer som bidragit till val av nordiska namn:

Nationalismen

De nationalromantiska strömningarna i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet påverkade säkerligen namnvalen. Nationalismen hävdar den egna nationen och kulturella egenarten. Detta sker vid den tiden inte bara i Sverige utan exempelvis också i Tyskland. Sociologen Jürgen Gerhards (2003:73f.) har visat att nationalismens uppgång i Tyskland under 1800-talet ledde till en ökning av bruket av tyska namn. Här kan också erinras om den finska nationalismen som tog sig uttryck bl.a. i förfinskning av namn (se t.ex. Paikkala 2004).

Den språkliga purismen

I Sverige bar det svenska släktnamnsbeståndet vid förra sekelskiftet en klart utländsk prägel i fråga om mönster och bildning. Vi kan erinra oss Adolf Noreens m.fl. ganska häftiga utfall mot utländskt klingande namn (Brylla 1995:64ff., 1996). Hos språkmännen rådde puristiska strävanden. Även förnamnen var under diskussion. 1913 skriver P. A. Kjällerström (1913:12f.) att det har "hvad dopnamn angår uppstått en bedröflig röra, där det historiska och nationella nästan gått under". Han konstaterar dock att en viss reaktion mot detta tillstånd rått under senare år och att "[...] svenskar skola bära svenska namn och därpå igenkännas af sina egne och af främmande".

Skandinavismen

Namnskandinavismen brukar ibland ses som en underavdelning till namnrenässansen. Den utgörs av inlånade samtida namn från de nordiska länderna. Det rör sig alltså om namn som har lånats mellan Danmark, Norge och Sverige i nyare tid. Den nordiska namnrenässansen har enligt Gulbrand Alhaug en "diakron dimension", medan namnskandinavismen har en synkron sådan (Otterbjörk 1979:41f., Alhaug 2003:73f.). Ett språkligt utslag av skandinavismen är det nordiska rättskrivningsmötet i Stockholm 1869 (Alhaug a.a. not 11).

Roland Otterbjörk (a.a.:41f.) menar att intresset för svenska namn också bäddade för namn som var vanliga i grannländerna. Från Norge skall vi ha lånat *Astrid, Dagny, Eivor, Hjördis, Solveig* och *Synnöve*; *Arne, Bjarne, Erling, Finn, Hakon, Leif, Olav* och *Tryggve*. Från Danmark kommer namn som *Bodil, Dagmar, Rigmor* och *Tyra; Ove, Jörgen, Stig* och *Viggo*. (*Synnöve, Dagmar, Rigmor, Jörgen* har ursprungligen utomnordiskt ursprung.)

Kristendomen

Religionen och kyrkan har av hävd varit en betydande faktor bakom namngivningen. Gränsdragningen mellan namn som kan hänföras till namnrenässansen och kristna namn kan vara besvärlig. Namn som rätteligen är nordiska, t.ex. *Erik* och *Olof*, har säkerligen också varit frekventa därför att de är kristna och har burits av en apostel eller ett helgon. Detta gäller också t.ex. *Botvid, Brynolf, Hallvard* (se härom Fredriksson 1974:164ff.), som är namn på helgon. Ett namn som *Karl* har säkerligen inte varit frekvent på grund av förkärlek för det svenska och nordiska utan därför att det har funnits i almanackan (till minne av Karl den store).

Kunligheter⁴

En viktig inspirationskälla är kunligheters, både svenska och utländska, namn. Här nämns endast ett axplock:

Gustaf har funnits i den svenska almanackan sedan 1774. Detta skedde på initiativ av Gustav III och placerades 6 juni, den dag Gustav Vasa valts till kung.

Harald har funnits i äldre namnlängder till minne av Harald Hårfager (d. o. 945), Harald Blåtand (d. o. 986) och Harald Hårdråde (d. 1066).

Karl har funnits i äldre namnlängder till minne av Karl den store (levde o. 800), Karl Sverkersson (d. 1167), Karl Knutsson (d. 1470), Karl IX (d. 1611) etc.

Knut har funnits i äldre namnlängder till minne av exempelvis Knut den helige (d. 1086) och Knut Lavard (d. 1131).

Gunhild, som kom in 1901, minner om drottning Gunhild (d. e. 1014), g.m. Erik Segersäll och Sven Tveskägg samt mor till Olof Skötkonung och Knut den store.

Ingeborg har förekommit i äldre namnlängder. En Ingeborg (d. 1254) var maka till Birger Jarl. En annan var den norska Ingeborg (d. 1361), mor till Magnus Eriksson.

Tyra, som kom in 1901, minner om drottning Tyra (d. o. 935), g.m. Gorm den gamle.

Samtliga av dessa namn var frekventa i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Litteraturen

Från litteraturen kan nämnas *Agne* (Pehr Henrik Lings "Agne", 1812), *Arne* (Bjørnstjerne Bjørnssons "Arne", 1859), *Björn* (Esaias Tegnér's "Frithiofs saga", 1825), *Dagny* (Henrik Ibsens "Härmännen på Helgeland", 1858; tidskriften "Dagny", 1886–1913), *Frithiof* (Esaias Tegnér's "Frithiofs saga", 1825), *Gerda* (Esaias Tegnér's "Helgonabacken", o. 1840), *Gunnar* (Viktor Rydbergs "Snöfrid", 1882, "Vapensmeden", 1891), *Helge* (Esaias Tegnér's "Frithiofs saga", 1825), *Ingeborg* (Esaias Tegnér's "Frithiofs saga", 1825), *Linnea* (barntidningen "Linnea", 1861–71), *Solveig* (Henrik Ibsens "Peer Gynt", 1867) och *Åsa* (Henrik Ibsens "Peer Gynt", 1867).

⁴ Uppgifterna i detta liksom i de följande avsnitten är hämtade ur af Klintberg 2001 och Nationalencyklopedin.

Den nordiska mytologin

I den nordiska mytologin förekommer t.ex. *Frej/Freja* (vaner i den nordiska mytologin; barn till Njord), *Gerd* (jättedottern som blev guden Frejs maka), *Gun* (en av Odens valkyrior), *Siv* (guden Tors maka) och *Vidar* (Odens son, som dräper Fenrisulven).

Sagor, dikter och ballader

Från sagor, dikter och ballader är hämtade exempelvis *Alfhild* (flera Alfhild omtalas i de fornnordiska sagorna, bl.a. Sigurd Rings drottning), *Alrik* (en svensk sagokung), *Folke* (Folke Filbyter skall ha varit farfars farfar till Birger Brosa), *Fritjof* (Fritjof den djärve förekommer i en isländsk fornaldarsaga), *Gudrun* (Gudrun är Sigurd Fafnesbanes hustru i eddadiktningen), *Gunnar* (Gunnar förekommer i "Njals saga"), *Göta* (namnet förekommer i medeltida ballader), *Helga* (Helga den fagra i "Gunnlaug Ormstungas saga"), *Helge* (i eddadiktningen är Helge Hundingsbane en nordisk sagogestalt), *Hervor* (Angantyrns dotter i "Hervararsagan"), *Hjalmar* (Hjalmar den hugstore i två isländska sagor), *Holger* (Holger Danske nämns i de medeltida balladerna), *Hulda* (kan ha samband med fornisl. *Hulð* – namnet på en völva i "Ynglingasagan"), *Ingrid Ylva* (enligt sägnen mor till Birger Jarl), *Ivar* (Ivar Vidfamne, dansk sagokung), *Lage* (Lage/Lave förekommer i medeltida ballader), *Orvar* (Orvar Odd förekommer i de isländska fornaldarsagorna), *Ragnar* (Ragnar Lodbrok är titelperson i en fornaldarsaga), *Rolf* (Rolf Krake omtalas som kung av Danmark), *Signe*, *Signhild* (enligt en fornnordisk saga var Hagbard och Signe ett kärlekspar; under medeltiden spreds sagan genom balladen "Habor och Signhild"), *Sigrid* (Sigrid Storråda skall enligt sagorna ha varit gift med Erik Segersäll och mor till Olof Skötkonung; jfr dock *Gunhild* ovan under avsn. Kungligheter), *Sigurd* (Sigurd Fafnesbane förekommer i "Den poetiska eddan"; Sigurd Ring är en nordisk sagokung), *Torgny* (i Snorres "Heimskringla" nämns Torgny lagman), *Yngve* (i "Heimskringla" berättas att guden Freyr, svearnas härskare, också hette *Yngvi*), *Åslög* (Sigurd Fafnesbanes dotter i isländska fornaldarsagor), *Östen* (antas vara kung av Ynglingaätten).

Slutord

Det är många faktorer som har bidragit till de nordiska namnens renässans, varav almanackan är en. Almanackan och dess namnlängd har säkerligen haft betydelse, men återupptagandet av de nordiska namnen hade dock skett redan före 1901 års

namnlängd, som väl snarast kan ses som ett bekräftande av det rådande bruket. Namnvalen i slutet av förförre seklet torde kunna hänföras till de strömningar som var rådande i samhället, nationalism, språklig purism, den nationalromantiska litteraturen, intresse för den nordiska forntiden och mytologin, intresse för kunsligheter m.m.

Roland Otterbjörks försök att driva fram en ny renässans på 1980-talet synes inte ha gett några påtagliga resultat. I diskussionen kring den reviderade namnlängden 2001 var de nordiska namnen inte speciellt i fokus. Där var anknytning till ett levande namnbruk och omsorgen om kulturarvet framträdande. Kulturarvet omfattar såväl förekomst i äldre namnlängder som kyrkliga och folkloristiska traditioner. Av namnlängdens 615 namn är drygt en tredjedel nordiska namn, om man förutom de gamla nordiska namnen också räknar försvenskade namnformer och nybildningar.

Förnamnen i vår tid är underkastade modeutvecklingens dynamik. Det kan tänkas att vi snart får en ny nordisk namnrenässans. Detta behöver inte vara betingat av någon nationalism eller förhållande av det speciellt nordiska. Nordiska namn helt enkelt kanske står "på tur". När det nuvarande intresset för framför allt angloamerikanska namn har avklingat, kan det åter vara dags för nordiska namn.

Litteratur

- Akademialmanackan 1997*. Utg. av Svenska Akademien. 1996. Stockholm.
- Alhaug, Gulbrand, 2003: Avhandling med vidt perspektiv på svensk namngivning på 1800-talet. I: *Studia anthroponymica Scandinavica* 21, s. 63–82.
- Allén, Sture och Staffan Wåhlin, 1995: *Förnamnsboken*. Stockholm.
- Berg, Ruben G:son, 1913: En förnamnsstudie. I: *Språk och stil* 13, s. 223–274.
- Brylla, Eva, 1995: Utvecklingen av svenskt släktnamnskick under 1900-talet. I: Kristoffer Kruken (red.): *Slektsnamn i Norden. Rapport från NORNAs tjuvförste symposium i Oslo 17.–20. september 1992*. NORNA-rapporter 58, s. 61–78. Uppsala.
- Brylla, Eva, 1996: Purism och internationalism i synen på svenska efternamn. I: Kristoffer Kruken (red.): *Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.–23. juni 1994*. NORNA-rapporter 60, s. 301–310. Uppsala.
- Den svenska litteraturen. Från runor till romantik 1. 800–1830*. Red.: Lars Lönnroth och Sven Delblanc. 1999. Stockholm.
- Fredriksson, Ingvar, 1974: *Svenskt dopnamnskick vid 1500-talets slut*. Anthroponymica Suecana 7. Lund.

- Förteckning öfver svenska dopnamn upprättad af Karin och Sven Norrman. I: *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif* 6:7 (1888), s. 3–21.
- Gerhards, Jürgen, 2003: *Die Moderne und ihre Vornamen. Eine Einladung in die Kulturosoziologi*. Wiesbaden.
- Gustafsson, Linnea, 2002: *Novation i norr. Nya dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890*. *Anthroponymica Suecana* 12. Kulturens frontlinjer 39. Umeå.
- Heningsson, Per, 1993: Den svenska almanackans namnlängd 1901–1993. I: *Studia anthroponymica Scandinavica* 11, s. 71–96.
- Kjällerström, P. A., 1913: *Dopnamn och släktnamn*. Stockholm.
- Klintberg, Bengt af, 2001: *Namnen i almanackan*. Stockholm.
- [Liljegren, Joh. Gust.], 1831: *Förklaring af svenska namn, brukliga i äldre och nyare tider*. Stockholm.
- Lindholm, Fredrik, 1899: *Hvad dagarna heta i Sverige, Norge, Danmark och Finland, inom den protestantiska, den romersk-katolska och den rysk-grekisk-katolska kyrkan jämte förslag till en lämpligare svensk namnsdagslängd*. Stockholm.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. I: *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101–112.
- Nationalencyklopedin* 1–20. 1989–96. Höganäs.
- Noreen, Adolf, 1903: Något om våra förnamn. I: *Spridda studier* 2, s. 1–19.
- Nya namnsdagskalendern 1986–90*. Stockholm.
- Otterbjörk, Roland, 1957: Våra nordiska flicknamn. Några studier och reflektioner. I: *Nysvenska studier* 37, s. 124–135.
- Otterbjörk, Roland, 1965: Den svenska almanackans namnlängd. I: *Personnamnsstudier 1964 tillägnade minnet av Ivar Modéer (1904–1960)*. *Anthroponymica Suecana* 6. Stockholm, s. 312–328.
- Otterbjörk, Roland, 1979: *Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon*. 3 uppl. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.
- Paikkala, Sirkka, 2004: *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. *Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia* 959. Helsinki.
- Sander, Fredrik, 1899: *Svenska dopnamn. Förslag till ändringar i almanackans namnlängd*. Stockholm.

Schück, Henrik, 1900: Namnlängden i almanackan. [Reservation.] I: *Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Månadsblad* 29 (1900). 1991, s. 130–134. Stockholm.

Säve, Per Arvid, 1874: Nordisk namnlängd. I: *Förr och nu* 12, sp. 219–223.

Vanliga almanackan för året efter frälsarens Kristi födelse 1993. Utg. av Esselte almanacksförlag under medverkan av Stockholms observatorium. 1992. Stockholm.

Aarset, Terje, 1985: Den nordiske namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre 1860–99. I: Sigurd Fries och †Roland Otterbjörk (red.): *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3–5 maj 1983*. NORNA-rapporter 29, s. 109–116. Uppsala.

Summary

The names in the name-day calendar and the Nordic name renaissance

In the nineteenth century naming customs in Sweden underwent a fundamental change. The old tradition of naming children after their grandparents and parents was no longer as firm as before. Now using names from outside the family was possible, e.g. after godparents and persons of rank. First names were taken from Old Norse literature, and people returned to old domestic names, a phenomenon called "the Nordic name renaissance".

Possible reasons for this are discussed in the paper. When the name-day calendar was changed in 1901, many Swedish names and forms were introduced, and undoubtedly the new calendar promoted the renaissance of the Nordic names, but the return to these names had begun to a great extent before then. The name choices are largely related to currents in society such as nationalism, linguistic purism, national Romantic literature, interest in Old Norse, and royalty.

Marianne Blomqvist

Den nordiska förnamnsrenässansen i Svenskfinland

Historisk bakgrund

Med nyromantiken slog intresset för forntiden i europeiska länder ut i blom. Bland tidiga inspiratörer märks tyskar inom litteratur, historia och filosofi. Uppvaknandet spred sig norrut till Sverige och dess östra del Finland.

Sverige hade sin egen föregångare: fornforskaren Erik Julius Björner, vars *Nordiska kämpadater* utkom 1737. Den lästes av och gav uppslag åt Geijer, Tegnér och andra författare, liksom medlemmarna i Götiska förbundet (1811–1833), vars motto lydde att uppliva "de Gamle Göthers frihets-anda, mannamod och redliga sinne". Från Uppsala nådde de nya idéerna Åbo, där göticismen fick sin motsvarighet i den s.k. Åboromantiken, till vars förgrundsgestalter H. G. Porthan och A. I. Arwidsson hörde. (Se t.ex. Klinge 1996.)

Efter att Finland skilts från Sverige 1809 förblev handels- och kulturkontaktarna inte lika intensiva mellan våra länder som under de 650 år vi hörde till samma rike. Vår regionala huvudstad Åbo flyttades till Helsingfors, Åbo Akademi följde efter och bytte namn till Kejsarliga Alexanders-Universitetet och de intellektuellas blickar skulle alltmer riktas mot kejsardömets huvudstad S:t Petersburg. Kejsarliga tullar och andra hinder var avsedda att dämpa det svenska inflytandet, bl.a. blev det 1810 förbjudet att införa och sälja rikssvenska almanackor. Straffet var 100 rubels vite i silver och konfiskering av utgåvan. Almanackan var på den här tiden en viktig skrift också för gemene man. Vetenskapsakademins ensamrätt att utge almanackor överfördes på Åbo Akademi, senare Helsingfors universitet. Men idéer och namn känner, som vi vet, inga politiska gränser. Vid Finlands svenskspråkiga kuster fortsatte man att blicka och resa västerut och gör det än i dag.

Vad är ett nordiskt namn?

De "nordiska namnen" består i min undersökning av tre olika kategorier: 1. etymologiskt nordiska namn belagda redan under vikingatiden, 2. yngre nybildningar inklusive kortformer och 3. namn som endast till formen är men uppfattas som nordiska. Att också grupp 3 bör beaktas visar test som jag gjort med kolleger och

studenter. Enligt testen framgår att inte endast vanliga föräldrar av i dag utan också akademiskt skolade uppfattar *Bengt, Gustav, Johan, Nils, Elin, Karin, Linnea, Malin* m.fl. som "rent svenska". Speciellt tydligt var detta bland finskspråkiga, som automatiskt ställer dem i relation till finska motsvarigheter, t.ex. *Gustav : Kustaa*. Så avsåg de svenskspråkiga föräldrar som 2003 döpte två barn till *Alf Gösta Hjalmar* resp. *Alva Elin Linnéa* sannolikt att ge sina telningar hela tre svenska förnamn. Av utrymmesskäl presenterar jag i det följande inte grupp 3 i tabellform, den blir endast kort kommenterad.

Vid etymologiseringen har jag följt Otterbjörk 1979 och Brylla 2004. När etymologin inte är entydigt utredd, har jag som "nordiska namn" också räknat samgermanska som *Karl* och *Erika*. När det gäller att avgöra vilka främmande namn som antagit en sådan form att de uppfattas som nordiska, varierar språkkänslan. Jag vill nämna att t.ex. *Dagmar* och *Olga* i Finland uppfattas som slaviska namn.

Nordiska förnamn från medeltiden till 1800-talet

Vilka var de nordiska namntraditionerna före nyromantiken i Finland? frågade jag mig, innan jag tog itu med denna studie. I korthet lyder de så här: De svenskar som under medeltiden flyttade från Sverige österut till Finland, bar i många fall förnamn av nordiskt ursprung. Det var *Gunnar, Ragnvald, Sven, Ingeborg, Ragnhild, Sigrid* osv., vilket framgår av Carl-Eric Thors arbete *Finländska personnamnsstudier* (1959). Men det nya modet, att ge kristna förnamn, hade klart slagit igenom. Det heter ofta i framställningar att i stort sett endast helgonnamnen *Erik* och *Olof* och i viss mån också *Knut* överlevde 1500-talet, medan de övriga nordiska förnamnen däremot sov en törnrosasömn fram till 1800-talet, då romantiken blåste nytt liv i dem.

Var de nordiska förnamnen så osynliga i omkring 200–300 år som det påstås? Jag har grävt i tryckta och otryckta källor och kommit till följande: Ingvar Fredrikssons undersökning *Svenskt dopnamnsskick vid 1500-talets slut* (1974) ger en god överblick över läget 1571, året för indrivningen av Älvsborgs lösen. Helt riktigt, till de frekventaste namnen bland betalarna i de svenska kustsocknarna i Finland hörde *Mats, Per, Lasse, Jöns, Mickel* vid sidan av *Olof* och *Erik*. Men bland de lågfrekventa påträffas utom *Knut* och *Eskil* ett varierat nordiskt sortiment: *Sven, Ravald, Björn, Ivar, Gunnar, Holger, Tord, Arved* och enstaka belägg på *Ingeborg, Ingrid, Gunborg* och *Helga*. Några namn har också bevarats i gårdsnamn från 1500- eller 1600-talet, såsom i de österbottniska *Ivars, Ravals, Thors, Svens*. I och med att dessa gårdsnamn

fungerade dels som namn på kamerala enheter, dels som personbeteckningar, kom de till grund liggande förnamnen sekundärt att förbli levande i vissa bygders namnförråd.

1600-talets förnamnsskick är illa undersökt i Finland, vilket delvis beror på att få urkunder är utgivna i tryck. Jag har gjort några nedslag och presenterar här förekomster av namnet *Sven*, som var det vanligaste mansnamnet i nordiska runinskrifter (Brylla 2004) och som i Sverige tidigt blev ett folkligt namn. Omtyckt och folkligt var det också i Finland under medeltid och 1500-tal. Det påträffas dessutom i rent finska trakter, där det utvecklades till *Soini* eller *Veini*.

Studien av *Sven* visar att namnet ingalunda fört en så undanskymd tillvaro som man velat tro. I slutet av 1600-talet döptes t.ex. i Helsingfors tre gossar till *Swen*, i Vasa en gosse, medan en *Swen Hermanss*: och *Swen Brunel* nämns som fäder. Också på landsbygden påträffas enstaka 1600-talsbelägg.

Från 1700-talet är fallen fler, i någon mån till följd av förekomsten av fler kyrkböcker. Då nämns också titlar/yrkesbeteckningar och de visar att bärarna eller fäderna ofta är soldater eller hantverkare, m.a.o. män av folket såsom under medeltiden. I kapellförsamlingen Korsnäs i Österbotten vigdes exempelvis 1757–1785 vargeringskarlarna *Sven Kindström* och *Sven Hammargren* och avskedade soldaten *Sven Örstedt*, medan soldaten *Sven Nychter* antecknas som far. Kanske soldaterna kom från Sverige eller predestinerade namnet *Sven* dem att rekryteras som soldater till den svenska armén?

1800-talet

Fr.o.m. 1800-talets mitt ökar *Sven* klart i frekvens i Svenskfinland. Den nordiska namnrenässansen sköt då fart. En extra puff torde Runebergs dikt *Sven Dufva* i Fänriks Ståls sägner från 1848 ha gett namnet. Skönlitteraturen kom med nyromantiken, såsom Otterbjörk (1979) framhållit, att påverka namnvalet mer än tidigare. Inledningsstrofen i Runebergs dikt

*Sven Dufvas fader var sergeant, afdankad, arm och grå,
Var med år åttiåtta ren och var ren gammal då;
Nu bodde på sin torfva han och fick sitt bröd av den,
Och hade kring sig nio barn, och yngst bland dem sin Sven.*

kom väl som på beställning i en familj som hade en barnaskara från förut och därefter begåvades med en "liten sven" (bland dem min far år 1909).

Kring årsskiftet 1900

En första egentlig kulmen för den nordiska namnrenässansen i Svenskfinland skedde årtiondet före och de två årtiondena efter 1900. Det visar frekvenser av ett flertal namn som jag beräknat på basis av ett datamaterial som omfattar förnamn på alla finlandssvenskar som levde 1964 och föddes därefter. Frekvenskurvan för *Svens* del framgår av figur 1. Liknande modekurvor uppvisar *Einar, Ivar, Jarl, Sigurd, Åke* m.fl. Läger man kurvorna på varandra, bildar de knippen med liknande frekvensutvecklingar.

Varför når de här och andra gamla nordiska förnamn i Svenskfinland sin topp just kring 1900? Jag tror att man får räkna med samverkande faktorer. För det första hade nordiska förnamn integrerats och i viss mån överlevt som en del av det svenska kulturarvet i Finlands svenskbygder, vilket *Sven* belyser. De kunde m.a.o. lätt återupplivas, när den romantiska tidsströmningen och beundran för de fornnordiska hjältarna och hjältinnorna nådde oss från Sverige.

Man måste också ta den politiska och språkpolitiska situationen i Finland i beaktande. Mot slutet av 1800-talet började förryskningen av de små nationerna i kejsardömet Ryssland. Också Finland fick känna av den. Reaktionen blev en klar strävan efter självständighet och en egen identitet.

Men redan före förryskningen hade en språkstrid mellan den finska majoriteten och den svenska minoriteten brutit ut. Följden av den var att svenskarna i Finland inte längre kunde uppfatta sig som "finnar", såsom Runeberg betecknade dem. "Riktiga" svenskar hade de upphört att vara 1809. De måste således söka sig en ny identitet och den beskrivs av det på 1890-talet nyskapade begreppet "finlandssvenskar".

Den framväxande finska nationalismen tog sig uttryck bl.a. i att anhängarna antog finska förnamn och släktnamn. Namn förfinskades och nya bildades. Det första stora massbytet skedde 1906, då omkring 100 000 personer bytte släktnamn, det andra på 1930-talet. Finlandssvenskarna reagerade tydligen i viss mån med att profilera sig med nordiska namn, som vid samma tid var på modet i det gamla moderlandet. Namn är ju symboler.

En viss roll spelade också revideringen av namnlängden i Helsingfors universitets almanackor för år 1908. Moderniseringen skedde efter svensk förebild. I den finlandssvenska utgåvan togs då ett 30-tal nordiska namn in: *Alf, Bror, Fritjof, Gunnar, Holger, Jarl, Sigurd, Torsten, Gerda, Göta, Helga, Hjördis, Ingeborg, Ragnhild, Svea, Tyra*. Av gammalt ingick *Erik, Eskil, Knut, Olof, Sten, Harald* och fr.o.m. 1862 *Alfhild*, fr.o.m. 1865 *Sigrid*, fr.o.m. 1883 *Ingrid*. (Jfr Blomqvist 2002.)

Den yngre renässansen

Ett lite yngre urval av nordiska namn nådde toppen kring 1900-talets mitt. På modet kom då *Bjarne, Håkan, Leif, Stig, Ulf, Gunnel, Ingegerd, Solveig* och andra. Deras växande popularitet har samband med motsvarande trender i Sverige och fick förmodligen stöd av den andra stora revideringen av den finlandssvenska almanackans namnlängd som skedde 1929. Då togs rentav ett 70-tal nya nordiska namn in i den finlandssvenska almanackan, bland dem de ovannämnda och ytterligare *Börje, Egil, Folke, Frej, Gudmund, Halvar, Ingmar, Orvar, Hildur, Hjördis, Inger, Rigmor, Saga, Synnöve, Torborg, Yrsa*. Samtidigt rasade språkstriden vidare.

Dagens situation

Vilken har utvecklingen sedan 2000 varit för de nordiska namnen i Svenskfinland? Vi har, som känt, på senaste tid upplevt en trend enligt vilken förnamn som var på modet kring 1900 dykt upp på nytt hundra år senare: *Emma, Ida, Julia, Emilia, Emil, Alexander, Anton, Oscar*. Borde det inte då vara dags också för *Sven, Einar, Åke, Ivar, Hjördis, Ingeborg, Sigrid* och *Svea* att göra comeback? Jo, enligt de nuvarande reglerna för modevägors upp- och nedgång borde det vara så. Men hur ser verkligheten ut? För att få svar på den frågan har jag gått igenom förnamnen på alla barn som föddes år 2003 i Finland och som registrerades som finlandssvenska. Det är fråga om 1518 flickor och 1608 pojkar eller sammanlagt 3126 barn. Se tabellerna 1–4.

Kommentarer till tabellerna

Tabell 1 och 2 visar att de gamla nordiska namnen för närvarande inte finns med bland modetopparna i Svenskfinland med undantag för det kungliga *Carl/Karl* och helgonnamnet *Eric/Erik*. Flertalet är lågfrekventa, i synnerhet i funktion som förstanamn, som numera i regel är tilltalsnamn. Vanligast är de i andraposition och därmed ofta uppkallelsenamn. Förbluffande stor är skillnaden mellan mans- och kvinnonamn. Av de gamla nordiska kvinnonamnen har endast 14 olika namn valts av de finlandssvenska föräldrarna år 2003 mot 45 olika för pojkarna. Olikheten för antalet löpnamn är ännu större, 39:399.

Hur ska denna könsbetingade skillnad förklaras? I någon mån spelar nativiteten in: det föds en aning mer pojkar än flickor i Finland (jfr ovan). Och trenden är nu, i motsats till tidigare, att pojkarna oftare ges tre namn än flickorna. År 2003 fick sålunda 669 eller 44,1 % av de finlandssvenska nyfödda flickorna 3 namn mot 765 eller 47,6 % av pojkarna. Men främst får väl fördelningen tillskrivas namntraditionen. Den

gamla seden att pojkar ska föra namntraditionen vidare, medan man prövar nymodigheter på flickorna tycks vara seglivad. Det fanns förr också fler mansnamn i almanackan än kvinnonamn, och framför allt mer helgon och kungar med nordiska namn.

Tabellerna 3 och 4, som omfattar yngre nordiska namn, visar däremot att vissa av dem har en chans att också på 2000-talet bli populära. För den svarar i Svenskfinland fyra kvinnliga förstanamn: *Frida*, *Alva*, *Moa* och *Saga*. Att förebilderna finns i Sverige märker man då man studerar frekvensuppgifter hos Brylla (2004). En intressant iakttagelse är här att *Saga* blivit omtyckt också på finskt håll, men då stavat med två a:n.

Beaktar man därtill de namn som till formen men inte ursprunget är nordiska ökar antalet olika flicknamn med 18 och pojknamn med 25. Också här är pojknamnen i flertal. Att märka är likväl att man bland flicknamnen hittar två som på senare tid hört till modetoppen: *Elin* med totalt 32 belägg och *Linnea/Linnéa* med 109 belägg. Bland samtliga pojknamn finns evergreens som *Anders*, *Gustaf/Gustav*, *Johan*, *Valdemar/Waldemar* men också ett för tiden trendigt namn: *Axel*.

Slutord

Min studie visar att Svenskfinland i likhet med det övriga Norden upplevde en nordisk namnrenässans fr.o.m. senare hälften av 1800-talet fram till 1920-talet. Då, under ett politiskt och språkligt turbulent tidevarv, döpte föräldrar sina barn till *Einar*, *Gunnar*, *Harald*, *Hjalmar*, *Ivar*, *Jarl*, *Sven*, *Åke*, *Gerda*, *Helga*, *Hjördis*, *Ingeborg*, *Ingrid*, *Signe*, *Svea* o.s.v. Politisk spänning rådde på grund av Finlands strävan efter frigörelse från Ryssland, språklig sådan genom att motsättningarna mellan landets majoritetsspråk och minoritetsspråk skärpts. I den striden blev namnet en klar symbol. En finsk slogan lydde att man skulle "såväl till sinnet, språket som namnet vara finsk" (fritt översatt).

En senare nordisk namnvåg sköljde över Svenskfinland årtiondena före och efter andra världskriget. Då var namn med nordisk etymologi som *Alf*, *Bjarne*, *Björn*, *Leif*, *Olof*, *Stig*, *Sture*, *Gunnel*, *Ingalill*, *Inger*, *Solveig* populära – för att inte tala om de till formen svenska/nordiska namnen *Bengt*, *Christer/Krister*, *Kaj*, *Berit*, *Birgit*, *Birgitta*, *Kristina*, *Margareta* och *Ulla*. Därtill kom en mängd dubbelnamn: *Bo-Erik*, *Karl-Erik*, *Stig-Olof*, *Maj-Britt*, *Ulla-Stina*.

I dag ser framtiden för bruket av etymologiskt eller formellt sett nordiska förnamn alls inte lika ljus ut i Svenskfinland som för hundra år sedan. Bland barn födda 2003 och registrerade som svenskspråkiga förekommer likväl drygt 110 olika

nordiska förnamn. Men få av dem når som förstanamn upp till de 20-i-topp. Undantag är *Alva, Elin, Frida, Linnea/Linnéa, Moa, Saga, Axel, Carl/Karl, Eric/Erik* och *Jesper*. Man undrar smått hur vårt förnamnsskick hade sett ut i dag, om Astrid Lindgren kallat Emil i Lönneberga *Sven*, pappan *Ivar*, systemen *Sigrid* och pigan *Tyra*?

Olika kvinnonamn	som	som	som	totala
	förstanamn	andranamn	tredjenamn	antalet belägg
1 Astrid	2	1	1	4
2 Freja/Freya	3	-	-	3
3 Gunhild	-	2	-	2
4 Helga	1	-	-	1
5 Inga	-	1	-	1
6 Ingeborg	-	5	4	9
7 Ingrid	3	2	1	6
8 Liv	2	1	-	3
9 Nanna	1	-	-	1
10 Sigrid	2	1	-	3
11 Sigrun	-	1	-	1
12 Tova	1	-	-	1
13 Tove	1	1	-	2
14 Åsa	-	2	-	2
Totalt	9	10	3	39

Tabell 1. Antal förnamn av nordiskt etymologiskt ursprung jämte gudanamn och namn på sagogestalter givna åt finlandssvenska flickor födda år 2003.

Olika mansnamn	som	som	som	totala
	förstanamn	andranamn	tredjenamn	antalet belägg
1 Alf	2	3	-	5
2 Algot	1	-	-	1
3 Arne	-	3	-	3
4 Arvid	3	3	5	11
5 Atte	2	-	1	3
6 Birger	-	3	3	6
7 Björn	2	4	-	6
8 Bo	1	1	-	2
9 Carl/Karl	29	99	1	129
10 Dag	1	-	-	1
11 Egil	-	-	1	1
12 Einar	4	2	2	8

13 Eric/Erik	17	68	19	104
14 Erland	-	-	1	1
15 Eskil	1	1	-	2
16 Folke	-	-	1	1
17 Frej/Frey	-	2	-	2
18 Fritiof	-	-	1	1
19 Gunnar	-	4	2	6
20 Harald	1	2	2	5
21 Hjalmar	-	2	3	5
22 Håkan	-	-	2	2
23 Ing(e)mar	-	1	1	2
24 Ingvald	-	2	-	2
25 Ivar	8	8	4	20
26 Jarl	1	6	-	7
27 Joar	2	-	-	2
28 Knud	1	-	-	1
29 Odin	1	1	1	3
30 Olof	-	5	6	11
31 Ragnar	-	2	-	2
32 Rolf	1	3	-	4
33 Rune	-	1	-	1
34 Sigurd	-	1	-	1
35 Sigvald	-	-	1	1
36 Sten	1	1	-	2
37 Sven	-	10	-	10
38 Tor	1	-	-	1
39 Torbjörn	-	1	-	1
40 Torsten	-	2	-	2
41 Ulf	1	1	-	2
42 Vidar	2	2	-	4
43 Viking	-	1	3	4
44 Åke	-	5	5	10
45 Östen	-	1	-	1
Totalt	22	33	21	399

Tabell 2. Antal förnamn av nordiskt etymologiskt ursprung jämte gudanamn och namn på sagogestalter givna åt nyfödda finlandssvenska pojkar födda år 2003.

Kvinnonamn	som förstanamn	som andranamn	som tredjenamn	totala antalet belägg
1 Alva	15	-	-	15
2 Ellida	-	1	-	1
3 Erika/Erica	9	9	6	24

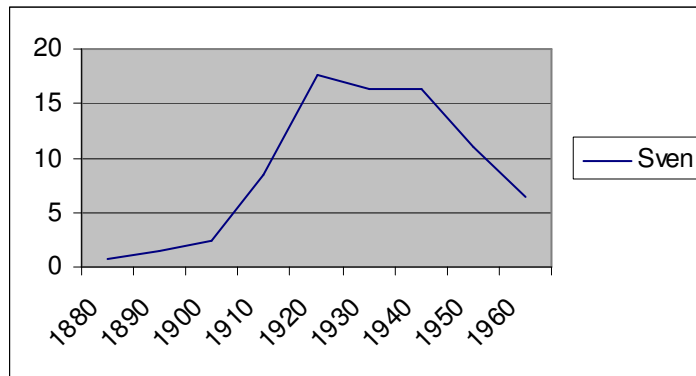
Den nordiska förnamnsrenässansen i Svenskfinland

4 Frida	26	2	-	28
5 Gerda	-	1	-	1
6 Gunilla	-	1	-	1
7 Gunni	-	1	-	1
8 Hilda	1	-	-	1
9 Hillevi	1	-	1	2
10 Ingall	-	1	-	1
11 Inger	-	-	1	1
12 Karla	2	1	-	3
13 Moa	14	2	-	16
14 Saga	13	1	-	14
15 Signe	-	3	-	3
16 Siri	5	3	-	8
17 Solveig	-	-	1	1
18 Svea	-	1	-	1
19 Ylva	3	2	-	5
Totalt	10	14	4	134

Tabell 3. Yngre kvinnonamn av nordiskt etymologiskt ursprung (nybildningar och kortformer) givna åt finlandssvenska flickor födda år 2003

Mansnamn	som förstanamn	som andranamn	som tredjenamn	totala antalet belägg
1 Alvar	4	3	1	8
2 Bror	-	3	1	4
3 Ebbe	1	-	-	1
4 Gunni	-	1	-	1
5 Heimer	1	-	-	1
6 Leif	-	9	-	9
7 Jerker	1	2	-	3
8 Ola	-	-	1	1
9 Ole	-	-	1	1
10 Ove	-	2	-	2
11 Torleif	-	1	-	1
12 Stig	-	4	-	4
13 Sture	-	1	-	1
Totalt	4	9	4	37

Tabell 4. Yngre mansnamn av nordiskt etymologiskt ursprung (nybildningar och kortformer) givna åt finlandssvenska pojkar år 2003

1880	0,8
1890	1,5
1900	2,4
1910	8,4
1920	17,6
1930	16,4
1940	16,3
1950	11
1960	6,4

Diagram 1. *Sven* i Svenskfinland.

Källor och litteratur

Almanacksbyrån vid Helsingfors universitet. Datamaterial över förnamn givna åt finlandssvenska barn 2003.

Blomqvist, Marianne, 2002: *Dagens namn*. Helsingfors.

Brylla, Eva, 2004: *Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon*. Stockholm.

Fredriksson, Ingvar, 1974: *Svenskt dopnamnsskick vid 1500-talets slut*.

Anthroponymica Suecana 7. Lund.

Klinge, Matti, 1996: *Finlands historia. 3. Kejsartiden*. Esbo.

Otterbjörk, Roland, 1979: *Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon*. 3 uppl. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.

Thors, Carl-Eric, 1959: *Finländska personnamnsstudier*. *Anthroponymica Suecana* 4.

Summary

The renaissance of Scandinavian forenames in Swedish-speaking Finland.

Medieval documents reveal that some of the Swedes who settled on the south-western coasts of Finland bore forenames of Scandinavian origin: *Gunnar*, *Ragnar*, *Sigurd*, *Helga*, *Ingeborg* and so on. But Christian forenames dominated the nomenclature for 200–300 years. Exceptions included *Eric* and *Olof*, which had gained status as saints' names. With the Romantic period Scandinavian names, thanks to literature, returned in Denmark, Norway and Sweden. The Romantic ideas also spread to Finland, which until 1809 was part of the Swedish realm.

But it is only around 1900 that one can speak of a renaissance for Nordic names in Swedish-speaking Finland. There were coincidental factors for this: the Swedish example, a revival of old heroic traditions, the introduction of Scandinavian names in the almanac, Russian oppression and the awakening Finnish nationalism. At these crossroads names became potent symbols of linguistic and cultural identity.

In the 1920s a second wave of Nordic names reached the Finland-Swedish coasts and islands. *Bjarne*, *Björn*, *Leif*, *Stig*, *Ingegerd*, *Inger*, *Saga* and *Solveig* took over from *Einar*, *Fritjof*, *Jarl*, *Ragnar*, *Helga*, *Ingrid*, *Ragnhild* and *Svea*. There were also the names of foreign origin but in Swedish forms, like *Anders*, *Bengt*, *Nils*, *Birgitta*, *Karin*, *Ulla*.

What is the situation today? Considering that also non-Scandinavian names like *Emma*, *Ida*, *Emilia*, *Emil*, *Oscar*, and *Victor* were popular around 1900 and are so again a hundred years later, should not the Scandinavian *Einar*, *Ragnar*, *Helga*, *Svea* just mentioned also see a revival? To find the answer I have analysed all the names given to Finland-Swedish children born in 2003: 1608 boys and 1518 girls. The result is that 90 etymologically Scandinavian names are found among these children, with considerably fewer female than male names. But only six of them reach a higher frequency: the royal *Carl/Karl*, the royal and saint's name *Eric/Erik*, together with *Erica/Erika*, *Frida*, *Moa* and *Saga*. When foreign names in a Swedish form are added, the list of favoured choices grows: *Elin*, *Linnea/Linnéa*, *Johan*, *Gustav/Gustaf*, *Valdemar*, *Anders* – and above all *Axel*. But so far no clear signs of a new Nordic name renaissance are in sight.

Anfinnur Johansen

Den genfundne navneskat

Personnavne af nordisk proveniens på Færøerne har fra landnamstiden til i dag haft en lidt varierende udvikling.

Ved at gennemgå samtlige færøske personnavnekilder fra før reformationen kommer man til det resultat, at der forekommer 95 leksikalske navne fordelt på 147 løbenavne – da er de forekommende patronymer medregnet. Af de leksikalske navne er de 77 af nordisk oprindelse fordelt på 103 løbenavne (11 leksikalske kvindenavne fordelt på 14 løbenavne og 66 leksikalske mandnavne fordelt på 94 løbenavne), dvs. 73,5 %, 15 er kristne fordelt på 32 løbenavne (3 leksikalske kvindenavne med 6 løbenavne og 12 leksikalske mandnavne med 26 løbenavne), hvilket er 21,8 %, 1 mandnavn er af tysk oprindelse fordelt på 4 løbenavne (2,7 %), 2 leksikalske mandnavne er af keltisk oprindelse med 2 løbenavne (1,4 %) og det sidste leksikalske navn, et mandnavn, er et hybridnavn med 1 løbenavn (0,7 %).

I den ældste færøske jordebog fra 1584 er der nævnt 385 personer, 377 mænd og 8 kvinder. De bærer 98 leksikalske navne fordelt på 385 løbenavne. Der er 55 kristne leksikalske navne fordelt på 261 løbenavne (68,7 %), 35 leksikalske navne af nordisk oprindelse fordelt på 107 løbenavne (27,9 %), 7 leksikalske navne af tysk oprindelse fordelt på 12 løbenavne (3,1 %) og 1 leksikalsk navn er af keltisk oprindelse fordelt på 1 løbenavn (0,3 %). Hvis man sammenligner disse fornavnetal med patronymtallene i samme jordebog, ser de sådan ud: De kristne navne udgør 58,0 %, navne af nordisk oprindelse 34,9 %, navne af tysk oprindelse 5,8 %, navne af latinsk oprindelse 0,8 % og navne af keltisk oprindelse 0,5 %. Man bør bemærke sig, at i løbet af kun en generation har de kristne navne haft en fremgang på godt og vel 10 %, mens de nordiske navne er gået tilbage med 7 %. Efter reformationen har navnene af nordisk oprindelse haft en tilbagegang til fordel for de kristne navne.

Med folketællingen 1801, hvor der boede 5265 mennesker på Færøerne, fik vi for første gang en samlet oversigt over den færøske befolkning og dermed også over den totale navnebestand. Da udgjorde de nordiske navne kun 6,8 % af den samlede navnebestand, hvor mandnavnene udgjorde 10,8 % og kvindenavnene 3,2 %. Navnene af nordisk oprindelse er følgende: 10 kvindenavne: *Gortra (Geirtrúð)*, *Guðrun*, *Gunnhild*, *Herborg*, *Inga*, *Ingibjörg*, *Óluva*, *Ragnhild*, *Sigga* og *Sigrið*. 22

mandsnavne: *Eirikur, Ellef, Ellindur, Eyðun, Gulakur, Gutti, Guttormur, Haraldur, Hákun, Hálvdan, Høgni, Ívar, Knútur, Kolbjørn, Ólavur/Óli, Oystein, Sjúrdur, Torkil, Torleivur, Torli, Tormaður* og *Tróndur*. Af Færøernes 5265 indbyggere i 1801 bar kun 404 navne af nordisk oprindelse. Blandt de 20 mest anvendte kvindenavne var der kun et, *Sigga*, af nordisk oprindelse, og ligeledes blandt de 20 mest anvendte mandnavne var det eneste navn af nordisk oprindelse *Ólavur/Óli*. 73 hed *Sigga*, hvilket giver navnet en 11. plads blandt de 20 hyppigste kvindenavne og 200 *Ólavur/Óli*, som gør navnet til det 3. hyppigste mandnavn.

Går vi 50 år frem i tiden og tager fødte børn i perioden 1851–55, udgør de nordiske navne 7,5 % af den totale navnebestand, med fordelingen: mandnavne 11,6 % og kvindenavne 4 %. På listen over de 10 hyppigste mands- og kvindenavne er der kun et navn, mandnavnet *Ólavur/Óli*, som kommer ind på en 6. plads med 46 bærere.

Den romantiske strømning med interesse for gamle og nationale værdier begyndte så småt at gøre sig gældende på Færøerne i første halvdel af 1800-tallet. De som gik i spidsen for denne bevægelse i Danmark begynder at rette blikket mod Færøerne. Interessen gælder især kvadene, men også folkesagn, ordsprog, gåder osv. I dette tidsrum bliver bl.a. kvadene optegnet – i 1822 udgav H.C. Lyngbye, som havde opholdt sig på Færøerne i 1817, bogen *Færøiske Quæder om Sigurd Fafnesbane og hans Æt*. Den udkom i Randers og er den første bog med færøsk tekst. Den næste bog er J. H. Schrøters oversættelse af *Matthæus Evangeliet*, der blev udgivet af Det danske Bibelselskab. Den færøskfødte præst Jóhan Hendrik Schrøter (1771–1851) var den første, der beskæftigede sig med oversættelse til færøsk. Hans andet hovedværk var hans oversættelse af *Færingesaga*, som, på Rasmus Rasks foranledning tillige fik en dansk oversættelse, kom til at ledsage C.C. Rafns udgave af sagaen, der blev trykt i 1832. *Færingesaga* skildrer begivenhederne på Færøerne i 900- og 1000-tallet. Hovedpersonerne er den hedenske og troldkyndige Tróndur í Gøtu og hans modstander, den kristne helt Sigmundur Brestisson, der bragte kristendommen til Færøerne. Alle sagaens personnavne er af nordisk oprindelse med undtagelse af helgennavnet *Cecilia*, Sigmunds moder, og navnet *Gilli*.

Det er en kendsgerning, at fra reformationen og til vore dage er det kun ganske få navne af nordisk oprindelse der har holdt stand, fx *Guttormur (Gutti)*, *Óli (Ólavur)*, *Tróndur*, *Inga*, *Sigga*, medens *Sigmundur* besynderligt nok ikke forekommer. Men ligeså forskellige de var i levende live, ligeså forskelligt har det forholdt sig med deres navne siden. *Tróndur* har faktisk levet i ubrudt tradition fra vikingetiden, selvom han i *Færingesaga* gengives i et alt andet end positivt skær, hvorimod hans modstanders navn, *Sigmundur*, der i sagaen er beskrevet som idealet af en høvding, ikke har

eksisteret i mere end 800 år. I folketællingen 1801 var *Tróndur* stadigvæk et af de mest anvendte nordiske navne, medens *Sigmundur* overhovedet ikke fandtes. At dømme efter bogen *Færøernes Oldtidshistorie*, der udkom i 1873, skrevet af Niels Winther, var dette alment kendt som beretningen på side 121 antyder. Situationen er at *Tróndur* er blevet idømt svære bøder, mens *Sigmundur* har fået *Færøerne* i len af Håkon Jarl:

Sigmund takkede Hakon Jarl for denne Afgjørelse, der dog næppe var synderlig Tak værd, når det betænkes, at *Færingernes Selvstændighed* derved blev tilintetgjort. Til Eksempel på Folkemeningen i denne Henseende vil jeg anføre den Ytring af en Kone på Syderø, at *Færingerne* anse Navnet Sigmund som et Ulykkesnavn og at Ingen af den Grund havde givet sine Børn dette Navn; thi den første Sigmund, nemlig Brestes Søn, havde bragt Landet under Norges Konger og påført *Færingerne* høje Skatter, og den anden Sigmund, nemlig Lejfs Søn, havde bragt dem *Bisperne* på Halsen, hvilke endnu hårdere havde undertrykket Befolkningen, så at derved var opkommet et Oprør, ved hvilket en Bisp var bleven dræbt. Denne Tro er så indgroet, at der for Tiden ikke er en eneste Sigmund på *Færøerne*, og, besynderligt nok, ere de, der have haft dette Navn, næsten uden Undtagelse døde i en Ung Alder, stundum på en unaturlig Måde. Den sidste Sigmund, en ung Håndværker, døde for omtrent en halv Snes År siden på en Rejse i Tyskland. Den gamle nordiske Overtro, at de, der bleve opkaldte efter tidlig bortdøde Personer, skulde have den samme Skjæbne, har måske også bidraget til, at man ikke har opkaldt Sigmund.

Navnet *Sigmundur* må være forsvundet fra navneforrådet i ret tidlig tid – der er ingen eksempler i jorde- og tingbøgerne. De med navnet *Sigmundur*, som Niels Winther har haft kendskab til, må være født efter genoptagelsen af de gamle sagaer i 1800-tallets første årtier, da Jens Christian Djurhuus (1773–1853), kendt som *Sjóvarbóndin*, digtede sine kvad, deriblandt et om *Sigmundur Brestisson*, efter Peter Thorstensens oversættelse (1770) af Torfæus's udgave af *Færingesaga* på latin fra 1695. Desuden er der et gammelt kvad om *Sigmundur*, men det har nok ikke haft nogen indflydelse på navngivningen.

Det første belæg på navnet *Sigmundur* er fra 1821 i kirkebogen for Nordstrømmø præstegæld. I de efterfølgende år findes der flere eksempler på navnet, bl.a. to eksempler fra *Skúvoy* fra 1842 og 1844, dvs. 10 år efter at *Færingesaga* blev udgivet. Navnene fra *Skúvoy* tilhører to brødre, der begge døde som spæde. I dette tilfælde er det naturligvis en opkaldelse efter helten i *Færingesaga*, der boede på *Skúvoy*. Går man ud fra, at de to drenges fader har haft kendskab til forestillingen om, at navnet ikke skulle være lykkebringende, kan man øjne en tragedie bag kirkebogens data om navngivningen. Faderen har sikkert villet trodse denne meningsløse fordom, og den 14. april 1842 får hans søn ved hjemmedåb navnet *Sigmund*, men han dør allerede den

9. juni inden fremstillingen i kirken. To år senere, den 25. august, fødtes hans næste søn og får samme navn, *Sigmund*, men han dør den 1. november samme år, "gongur ikki av ári", som man siger, dvs. lever ikke året ud. Nu har faderen indset det håbløse i at trodse skæbnen, for den næste søn, født 1849, får navnet *Simon Evangelist*. Simon skal dog nok minde om *Sigmund*. Kan dette ikke være forklaringen på Sigmundsnavnets forsvinden, at det lydligt er faldet sammen med det indlånte navn *Simon* (*Símun*)? Således skrives navnet *Sølmundur* i Tingbogen 1629 som *Salmond*, hvilket nok skal være *Salomon*. Fra det øvrige Norden findes der flere eksempler på, at hjemlige navne er blevet latiniseret til et fremmednavn, hvis klang mindede om det nordiske navn.

Navnene af nordisk oprindelse havde ikke nogen nævneværdig fremgang gennem hele det 19. århundrede. Det er først efter 1900, at nogen fremgang kan spores, og det skyldes den nationale bevægelse, Føringafelag ('færingernes forening'), som blev stiftet i 1889 til fremme af kulturel og national bevidsthed. Foreningen havde sin forudsætning dels i en ældre forening med samme navn, dannet i 1881 blandt færøske studenter i København, dels i det danske højskolemiljø og tilsvarende nationale udtryk i Norge og Island. Formålet var "at føre det færøske sprog frem til ære", og "at få færingerne til at holde sammen....og blive selvbjergne". Gennem foredragsvirksomhed, den færøsksprogede avis *Føringatíðindi* samt en højskole fra 1899 lykkedes meget af det, men strid om en retskrivningsreform og den nationale politisering førte til foreningens ophør i 1901. Føringafelags vigtigste bedrift var udgivelsen af *Føringatíðindi* (1890–1901 og 1906), den første regelmæssige avis på færøsk. Med litteraten Rasmus Effersøe som redaktør samt kongsbonden og politikeren Jóannes Patursson som aktiv bidrager fik bladet stor udbredelse og vænnede færingerne til, at ikke kun dansk, men også færøsk var et skriftsprog. Bladets hovedlinje var national, sprogligt og kulturelt.

I Føringafelags-tiden er interessen for ægte færøske navne tiltagende. Mænd, som i kirkebogen stod skrevet som *Andreas Samuelsen*, *Johannes Petersen* og *Johan Hendrik Poulsen* skriver sig nu *Andras Sámalsson*, *Jóannes Patursson* (for *Pætursson*) og *Jóhann Heindrikur Pálsson*, de giver deres danskskrevne navne en færøsk form, men dette var faktisk bare "pennenavne", som ikke havde nogen retsmyndighed. Disse mænd giver også sine børn navne af nordisk oprindelse, navne som *Trygvi*, *Steingrímur*, *Ingrid*, *Solveig*, *Ásleyg*, *Bergtóra*, *Elinborg*, *Sverri*, *Sjúrdur* og *Bergljót*.

I *Føringatíðindi* 18. juni 1896 skriver en nordmand, hvis navn er Herbrand Arnesen, et indlæg i avisen, som er oversat til færøsk. Det har overskriften *Tey góðu*

gomlu nǫvnini ('De gode gamle navne'). Det bliver gengivet her i min danske oversættelse.

Det glæder en nordmand meget at se, hvor højt færinger endnu agter og ærer det gamle smukke modersmål... Men hvad er der blevet af de gamle smukke navne? Har færinger gjort som dalefolket i Norge og antaget svage og usle ord fra det fede fladland? Sådanne kraftsløse og smagløse navne er ikke passende for et fjeld- og søfolk.

Måske er det samme gået for sig på Færøerne som flere steder i Norge. De gamle navne var ikke "fine" nok, nej, fremmede navne, det var noget andet. Bare de var udenlandske, så var det godt nok; mesopotamisk, bibelsk eller andre steder fra, det kom ud på ét. I Norge blev det solide navn *Olaf* forandret til det danske *Oluf* og *Ole*, og nu har vi masser af det meningsløse *Olsen* i stedet for det kraftige *Olafsson*. *Torgeir* er forandret til *Torger*, *Sigurd* til *Syvert*, *Thorstein* til *Thosten*, *Øystein* til *Østen*.

Heldigvis er det nu anderledes i Norge. Nu er det til gengæld fint at bruge norske navne; embedsmændene er begyndt, siden har resten af befolkningen fulgt efter. En gang må det være slut at opkalde *Abraham*, *Isak* og *Jacob*, *Andreas*, *Johannes*, *Jens*, *Ole* og andre navne, fordi vores slægt er hverken fra Jødeland eller Danmark.

Nu hedder drengene snarere: *Ragnvald*, *Øystein*, *Thorgeir*, *Thorleif*, *Sverre*, *Sigurd* og pigerne: *Ragnhild*, *Sigrid*, *Gudrun*, *Bergljot*, *Hjørdis*, *Hildur*, *Valgerd*, *Ingeborg* osv.

Er det ikke således? Er disse navne ikke lige så smukke som et dansk *Søren* eller engelsk *Charles*, tysk *Friderich* eller mesopotamisk *Zebedæus Abrahamsen*?

I børnenes navne ligger en respekt for sit land og forfædre.

Herbrand Arnesen,
Nordmand

Den 16. juli svarer en mand der underskriver sig "Oyarskeggi", dvs. øbo, som uden tvivl er bladredaktøren, som på det tidspunkt var Jóannes Patursson (1866–1946). Artiklen har overskriften *Vinur er sá, ið vomm sær*, dvs. den viser sig som ven, der retter en andens fejl. Den bliver gengivet her i min danske oversættelse.

Herbrandur, min ven, fremsætter en skarp kritik af personnavnene på Færøerne. Det gør han med rette. Ingen skulle være mere glad end jeg, hvis han havde smidt dem der sydpå, hvorfra de er kommet, fordi et er sikkert: de passer meget dårligt

Færinger, som i mangt og meget er delte, har også to slags navne. Det er i bund og grund meget mærkeligt. Hver eneste færing hedder et navn, men "skrives" noget andet. Når to færinger træffes og A. spørger B. hvad han hedder, sker det aldrig, at han fx siger: Jeg hedder Joen Johannessen, men han siger noget som: Jeg hedder Jógvan, de kalder mig Jógvan á Laði, De har måske hørt mig omtalt, min far hed Jóannes, Jóannes í Búð de kaldte. Men så kommer noget andet. A. kommer ind til B. og vil tage noget på borg fra ham. Når B. skal skrive

regningen, spørger han ikke efter, hvad manden hedder, fordi det har ingen betydning for ham, men han spørger: Hvorledes skrives De, og da svarer den anden: Joen Johannessen.

Dette er nøjagtigt det samme, som vi kender på en anden måde; hvor mange gange er vi ikke blev spurgt, hvorledes den og den mand bliver skrevet, fx hvorledes skrives Jógvan á Laðnum?

Derfor hedder færinger ikke mere end på halvt Hans, Joen, Jacob, Johannes osv., og de hedder slet ikke hr. sonur eller hr. sen til far eller bedstefar. Når Jógvan er voksen, da er han Jógvan og ikke som i andre lande intet uden faders eller bedstefaders søn.

Dette til oplysning for min frænde, som jeg har stillet mig på fortrolig fod med. Men nu vil han måske svare: Jeg får intet andet ud af dette, end det som jeg før har sagt: De gamle nordiske navne har I smidt væk og antaget disse usle sydlandske i stedet for, og selv om I tvinder en færøsk snoning i dem, så forbliver de det, de er.

Jo, det er ganske rigtigt, og derfor vil jeg komme med en stærk formaning til mine landsmænd om at være mere forne med hensyn til personnavne end de er nu. For dette passer os slet ikke, disse Hans, Jens, Peter osv., det er mærkeligt hvornår og hvordan vi har fået denne pærevælling. Og det er endnu mere mærkeligt, at vi har mistet så mange af de gamle navne, da vi endnu har ordsproget, som lyder: *Ikki verður dugandi maður, ið kallaður verður úr ætt*, dvs. det bliver ikke nogen dygtig mand (den mand vanslægter), som ikke bliver opkaldt efter sin egen slægt. Men engang må færinger have opkaldt uden for slægten, så det forslår. **Nu burde de gøre det igen.**

Ærbødigst

Oyarskeggi

Her anmoder "Oyarskeggi" sine landsmænd om at bryde med opkaldsesskikken for at få forandring i navngivningen i en færøsk retning. Og der sker en forandring. Man søgte efter hjemlige navne i de kilder, som fandtes på det tidspunkt: *Færingesaga*, kvad, stednavne og sagn, og særdeles stor værdi havde navneregisteret i *Færøsk Anthologi* (1891) og *Færøske folkesagn og æventyr* (1898–1901).

I årene 1905–08 udkom det færøksprogede kvindetidsskrift *Oyggjarnar* (Øerne) med 47 numre. Det var Súsanna Helena Patursson (1864–1916), Jóannes Paturssons søster, som alene udgav og redigerede bladet. I det første nummer fra 18.04.1905 står en notits om, at årsagen til færingernes grimme navne i hovedsagen er at finde i bibelen og almanakken. Derefter kommer der en liste med navne til forældre, som vil sine børn det bedste: *Gunhild, Svanhild, Brynhild, Ragnhild, Borghild, Dagny, Gudny, Sonja, Elin, Martha, Ásta, Guðrun, Sigga, Elina, Hilda, Hellen, Ragna, Ása, Gusta, Birta, Herdis, Hjördis, Magnus, Heini, Erling, Ragni, Sigvald, Einar, Sverre, Trøndur, Bartal, Hjalgrim, Sigmund, Gunnar, Sigurd, Michael, Hilmar, Haraldur, Leif, Osvald,*

Den genfundne navneskat

Gudmund, Eirik, Oluf, Kamban. Af disse 44 navne er godt og vel 70 % af nordisk oprindelse.

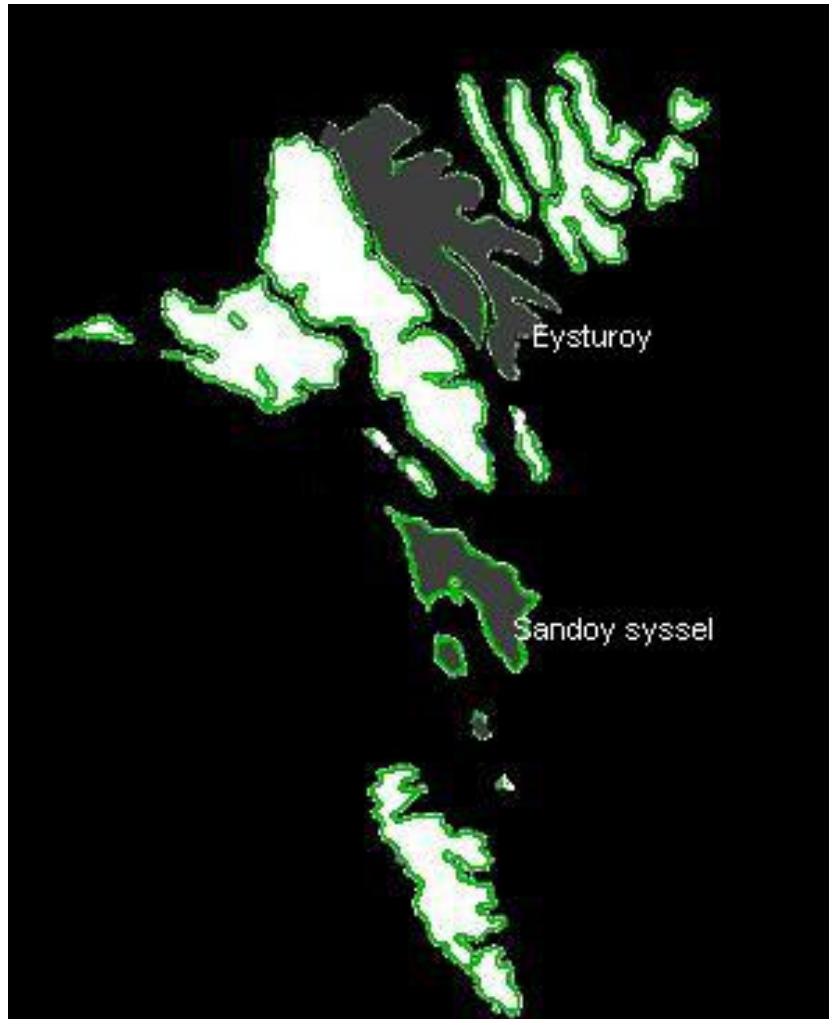
Dette har gjort, at interessen for hjemlige navne af nordisk oprindelse er vokset det sidste århundrede, som denne oversigt fra enkelte områder på Færøerne viser.

Eysturoy:	1870–1899:	mandsnavne	8,3 %
	1900–1929:	mandsnavne	16,7 %
	1930–1959:	mandsnavne	31,2 %
	1960–1982:	mandsnavne	38,3 %
Sandoy syssel:	1869–1898:	mandsnavne	21,4 %
		kvindenavne	12,1 %
	1899–1928:	mandsnavne	38,5 %
		kvindenavne	27,3 %
	1929–1961:	mandsnavne	40,1 %
		kvindenavne	35,1 %

Samtlige fødte børn på Færøerne 1951–55:

drengenavne	35,3 %
pigenavne	29,5 %
Sammenlagt	32,5 %

Vores første personnavnelov trådte i kraft den 15. oktober i 1992. Hensigten med navneloven og den personnavneliste, der blev udarbejdet i den anledning, var at ændre personnavneskikken på Færøerne hen imod det, som den var i svundne tider, dvs. man ville få færinger i større udstrækning end hidtil at anvende norrøne navne. Folkene bag udarbejdelsen af personnavnelisten har sandsynligvis tolket den historiske ændring fra norrønt navnemateriale til kirkelige/bibelske navne samt indførelsen af de danske skriftformer af gamle færøske navne som et domænetab. For det er en kendsgerning, at personnavnelisten favoriserer personnavne af nordisk oprindelse. På den allerførste personnavneliste fra 1992 var der 780 mandnavne, deraf 542 af nordisk oprindelse (69,5 %) og 612 kvindenavne, deraf 393 af nordisk oprindelse (64,2 %). I gennemsnit er to tredjedele af samtlige navne på den første personnavneliste af nordisk oprindelse!

Færøerne

Tager vi samtlige fødte børn på Færøerne årene 1993–2002 er procentandelen af nordiske navne 39,1 %.

1993: 39,9 %	1998: 38,2 %
1994: 40,5 %	1999: 39 %
1995: 39,3 %	2000: 37,9 %
1996: 39,2 %	2001: 35,4 %
1997: 43 %	2002: 39,6 %

Litteratur og kilder

Den Store Danske Encyklopædi. Bd. 7. 1997. København.

Dåbs-/navngivningsblanketter 1993–2002. Navnekommissionen. Tórshavn.

Føreyinga saga. Udg. Carl C. Rafn. 1832. København.

- Føringatíðindi 1890–1906*. [Ljósmyndað Offsent-endurprent. 1969.] Tórshavn.
Jákupsstovu, Jákup í, 1974: *Fólkanøvn í Føroyum*. Á fyrsta sinni sum øll eru gjørd upp í senn. Tórshavn.
- Johansen, Anfinnur, 1990: *Færøsk personnavneskik gennem 450 år. Mandsnavne på Eysturoy i tiden ca. 1540–1982*. [Speciale til magisterkonferens i nordisk filologi. Københavns Universitet. Utrykt.]
- Jordbog aff Fero paa alle Øers Jndkomst paa Kongelig Maiestætts wegne aff Aar 1584*. Føroya Landsskjalasavn. Utrykt. Tórshavn.
- Matras, Christian, 1935: *Føroysk bókmentasøga*. Keypmannahavn.
- Navneblanketter 1951–55. Føroya Landsskjalasavn. Tórshavn.
- Nordisk Kultur VII. Personnavne*. Udg. Asser Janzén. 1947. Stockholm – København – Oslo.
- Oyggjarnar. Føroyskt vikublað*. 18. apríl 1905. Tórshavn.
- Poulsen, Jóhan Hendrik W., 1966: *Personnavneskikken i Sandoy syssel*. [Specialeopgave til magisterkonferens i nordisk filologi. Københavns Universitet. Utrykt.]
- Tingbókin 1615–54*. Skrivað av og givið út hevur Einar Joensen. 1953. Tórshavn.
- Trap, J. P., 1968: *Danmark*, bd. XIII: Færøerne. København.
- Winther, Niels, 1875: *Færøernes Oldtidshistorie*. Kjøbenhavn.

Summary

The Nordic personal name treasury rediscovered

An examination of the extant literature on Faroese personal names before the Reformation establishes that more than 70 % of all names were of Nordic origin. But in the Cadaster of 1584 only 27.9 % of all first names and 34.9 % of their corresponding patronyms were of Nordic origin, reflecting a 7 % decline within one generation. This trend continued over the next centuries; for example, in the 1801 consensus barely 7 % of all names were of Nordic origin. In fact, only a handful of Nordic names are consistently attested since the Reformation.

However, with the emergence of Romantic nationalism in the middle of the 19th century Nordic names slowly began to re-emerge. The establishment of the nationalistic society *Føringafelag* toward the end of the 19th century strongly reinforced this new trend. This society was a key player in the emergence of a broad sense of national identity on the Faroes. In the society's newspaper, 18 June 1896, a Norwegian of origin, Herbrand Arnesen, criticised the Faroese for having exchanged old Faroese

names for biblical ones. The journal's editor concurred and encouraged people to adopt genuinely Faroese names.

The interest in local names of Nordic origin has continued to increase over the last century. Of children born between 1951 and 1955 32.5 % were given Nordic names. This number increased to almost 40 % in the period between 1998 and 2002. This most recent increase is largely due to the introduction of the first Personal Names Act in the Faroes in 1992. The Act strongly favours Nordic names since 67 % of the legally recognised names are of Nordic origin.

Gudlaug Nedrelid

Flettfrid, Kjøtulv og meir vanlege nydanningar

1. Innleiing

Ivar Aasen *Norsk Navnebog* frå 1878 var den fyrste namneboki i vårt land, og ho har hatt stor innverknad på seinare namneskikk (jf. Nedrelid 1997:44f.). Aasen var ikkje særleg oppglødd for nylaga namn, det kjem særleg fram i artiklane hans frå 1850-talet, der han skriv om "forvanskede", "nye og forfuskede" namn (Aasen 1854:35f.), og haldningi er den same i 1878. Men i underkapitlet "Om Navnenes Form eller Dannelse", der han gjev oversyn over ulike føreledd og etterledd i manns- og kvinne-namn, slær han sjølv til lyd for nydanning. Aasen peikar her på det potensialet som ligg i å kombinera eksisterande namneledd til nye namn, for slik å få meir variasjon i namneskikken. "Og hvorfor skulde vi ikke have flere Navne med 'run' end bare Gudrun og maaske Oddrun? Det kunde ogsaa gaa an at hedde Ulvrun, Dagrund, Hallrun, Salrun, Sigrund, Tjodrun, Valrun, Vilrun og Øyrun" (Aasen 1878:56f.). Samansette namn utgjer ei ustøppeleg namnelagingsmaskine. Ved hjelp av variasjonsprinsippet (Storm 1893:203f.) kan ein generera eit utal nye namn ved å kombinera gamle og (eventuelt nye) samansetjingsledd. Berre fantasien set grensor.

2. Humoristiske fantasinamn

Potensialet som ligg i variasjonsprinsippet har vore utnytta med stort hell av kjende humoristar, og det er på tide å presentera personane i tittelen. Alle nordmenn kjenner fru Flettfrid Andréson fra Øvre Singsaker, skodespelaren Jakob Margido Espes alter ego.¹ Flettfrid er ein unik figur. Otto Jespersens *Tårnfrid* er meir vorte namnet på ein type, den kyniske karrierекvinna, "mann i skjørt". "Rent fysisk er hun jo også en mann i skjørt, selv om Jespersen overbeviser i rollen" (Krogh-Tonning 2000:2). Namnet er på veg mot å bli appellativ, noko fylgjande sitat viser:

De oppfatter seg selv som bedre kvinner og mennesker enn sine moderne medsøstre. Dem kaller de "yrkeskvinner" og ser på dem som Tårnfrid-varianter som ikke tar ordentlig vare på barna sine. Renholderne derimot steller hus og hjem og betrakter jobben sin som "bare en husmorjobb". (Skilbrei 2002:1)

Namnet *Kjøtulv* (lansert munnleg av Anne Kari Bjørge på 1980-talet) er ikkje er kjent i so vide krinsar, men alle som har frekventert offentlege symjebasseng, har nok møtt han. Han rasar fram, med freske fraspark og stor muskelkraft, so andre skatteborgarar med mindre lungekapasitet ligg halvdrunkna i kjølvatnet. Eg trudde heilt til eg byrja å skriva dette innlegget at namnet berre var brukt i min venekrins. Men då eg gogla på formi *Kjøttulf*, fekk eg 26 klaff:

I føljetongen om kva trivsel er, har eg tatt ein prat med Kjetil K. Isaksen som er 24 år og er frå Rauland i Telemark. Kjetil Introduserer seg sjølv som *Kjøttulf*.

Mat og avslapping

Kva er trivsel for deg *Kjøttulf*? Svaret kommer (sic!) etter ein kort pause. "Masse feit skikjøring, god mat og slappe av" (Næss 2003:1).

Om me skal prøva å finna ein fellesnemnar for min (dvs. Bjørges) og Næss sin bruk av namnet, må det bli noko med kropp, kroppsmedvit, for ikkje å seia kroppsfixering. Oppsummerande kan me slå fast at det er mykje kreativitet i slike namnedanningar, men at det syner seg tydelege mønster: For kvinnenamn er *-frid* den føretrakte etterlekkjen og i mindre grad *-hild* (typen *Fjøshild*), for menn er det *-ulv/ulf* eller *-leiv/leif* (typen *Tregleif*).

3. Aasens namneforslag

Lat oss fyrst sjå på Aasens forslag (her i alfabetisk rekkjefylgje): *Dagrún, Hallrún, Salrún, Sigrún, Tjodrún, Ulvrún, Valrún, Vilrún* og *Øyrún*. Fire av dei er ikkje belagde i *Norsk personnamnleksikon* (heretter: NPL), det gjeld *Hallrún, Tjodrún, Ulvrún* og *Valrún*. Formi *Salrún* finn me heller ikkje i NPL, men derimot *Solrún* (NPL:264). Ikkje alle namni er nydanningar. Det viser seg at tre av namni er belagde i norrøn tid, men ingen av dei har vore vanlege. Namnet *Dagrún* finst ein gong på Island på 900-talet og det er brukt her i landet sidan 1880-åra (NPL:60), medan *Solrún* er belagt ein gong i norrønt i genitivsform (*Solrunar*) og blir kjent på nytt frå 1875 (NPL:264). Om *Sigrún* seier NPL at det er kjent sidan 1360, men ogso at det er kjent frå Edda-diktingi som valkyrjenamn (NPL:257). Eg tolkar denne tilsynelatande motseiingi slik at det er kjent som namn på ein reell person i 1360. Det er brukt i to fylke i 1801 og blir eit vanleg namn frå ca. 1925 til ca. 1955 (NPL:257). Dei to siste, *Vilrún* og *Øyrún* står i NPL som ei mogeleg nydanning (*Vilrún*) og ei sikker nydanning (*Øyrún*). Begge er fyrst kjende frå 1900-talet, og begge er svært sjeldne (NPL:308, 312). Dei som ikkje er

¹ Sjå presentasjonar i td. Sandvik 1998 og Lillesæter & Johansen 2004.

med i NPL (*Hallrun*, *Tjodrun*, *Ulvrund*, *Valrund* og formi *Salrund*), gjev heller ikkje klaff på søkjetenesta "Hvor mange heter" på <http://www.ssb.no/navn/>.² Av det kan me slutta at desse framleggi ser ut til å ha falle til jordi, og når det gjeld *Hallrun*, er det heller ikkje vanskeleg å sjå årsaki. Etersom talemålet i store delar av landet assimilerer både /-lv/ og /-nd/ (sjå Skjekkeland 1997:119f.), vil namnet få lydleg samanfall med adjektivet *halvrund*. Dei namni som står i NPL gjev derimot klaff i søkjetenesta (sjå tabell 1).

Dagrun: 805 berarar, + 186 Dagrund og 11 Dagrund.

Solrun: 382 berarar, + 207 Solrund og 6 Solrund.

Sigrun: 3109 berarar, + 1043 Sigrund og 221 Sigrund.

Vilrun: 7 berarar.

Øyrun: 4 berarar, + 8 Eyrund.

Tabell 1. Namn på *-run*.

Me ser at det einaste namnet som faktisk har vore i kontinuerleg, om enn i sparsam bruk, *Sigrund*, har langt fleire berarar enn dei andre til saman. Dei to andre som er vanlege, *Dagrun* og *Solrund*, kvart med fleire hundre berarar, har ogso mellomalderbelegg, og dei vart begge tekne oppatt på 1800-talet. Dei to nydanningane, *Vilrun* og *Øyrun*, med fyrste belegg på 1900-talet, er ekstremt sjeldne.

4. Andre nydanningar

Når det gjeld verkelege proprium, ser me at Aasens program for namnelaging har vorte fylgt, og i namneforrådet i dag finst det mange vanlege namn som viser seg å vera nylaga (som td. *Solfrid*, med 4036 berarar). Her skal me sjå på slike nydanningar, på kva som har vist seg brukbart og kva som ikkje har slege igjennom.

4.1 Korpusetablering

Eg brukar andre utgåva av NPL som kjelde, på den måten at eg fører opp alle namn med dei aktuelle føreleddi som i NPL er markerte som nylagingar. Av plassomsyn

² Det vil seia at me får opplyst at "det er 3, 2, 1 eller 0 kvinner som har Halrun som første fornavn", for tenesta opplyser ikkje om lægre tal enn fire berarar. Det betyr ikkje alltid at namnet ikkje finst, sjå nedafor om *Gerdfrinn*.

avgrensar eg meg til dei leddi som er nemnde i Aasens forslag, og av praktiske årsaker blir føreleddet brukt som søkjekriterium. På den måten kjem ogso mannsnamni med.

Eg presiserer at ærendet her er nylagingar. Oppattliving av sjeldne og skinndaude namn (som td. *Dagrun* og *Solrun*) er ein svært viktig del av den nordiske namne-
renessansen. Det same er ny bruk av eldre, litterære former til avløyning for dialekt-
formene (som *Sigrid* for *Siri* og *Sigurd* for *Sjur*). Men det er ikkje rom for å drøfta
desse ovringane her.

4.1.1 Avgrensingar

Berre samansette namn er medtekne. Kortformer som td. *Daga* og *Sol* (NPL:59, 263)
fell utanfor området for undersøkingi.

Berre namn med eigen artikkel er registrerte, so namn som er nemnde i artikkelen om
føreleddet (som *Tjodvald* og *Tjodhild* under *Tjod-*, NPL:279), fell utanfor.

- Moveringar som td. *Halvarda* (NPL:115f.) er ikkje medrekna.
- Sideformer på *-bjørg* (til *-borg*) er ikkje medrekna. *Vilbjørg* fell utanfor som nylaging, fordi *Vilborg* er oppført som eit eldre namn (NPL:306).

4.1.2 Utvidingar

- Namn som står oppførde som mogelege nylagingar, blir rekna som nylagingar, td. *Vilrun*. Namnet "svarar til eit tysk namn, men kan òg vere nylaga i norsk" (NPL:308).
- Under leddet *Sal-* er namn på den meir frekvente sideformi *Sol-* medrekna.
- Mannsnamn på *-don* (*Valdon*), *-mar* (*Hallmar*), *-nar* (*Dagnar*) og *-nor* (*Signor*) er medrekna.
- Kvinnenamnet *Solbrit* (NPL:264) er medrekna. Kristne namn kan gå inn som namnelekkar i nye samansetjingar på same måten som nordiske namn, jf. *Jonhild* (NPL:154).

4.2 Eldre namn

I framstillingi vil det bli bruk for å avgrensa nylagingane og drøfta dei i forhold til eldre namn (td. *Vilbjørg* / *Vilborg*, sjå ovafor). Med "eldre namn" er det her meint namn med registrert bruk før 1800; det gjeld ogso om namnet har lege i ubruk i hundrevis av år (som *Dagrun*, sjå ovafor). Her blir ogso namn som opphavleg er innførde frå andre språkområde, rekna som "eldre namn". I denne samanhengen må

namn som td. *Dagmar* og *Vilhelm* reknast som eldre, etablerte namn samanlikna med nye namn som *Dagveig* og *Vilmar*.

5. Namneinventar, drøfting

Det finst tilsaman 50 nylaga namn i NPL med dei aktuelle føreleddi, 25 mannsnamn og 25 kvinnenamn. Slik det går fram av tabell 2, er det svært ulik fordeling på dei ulike namneleddi.

	Mannsnamn	Kvinnenamn	
Dag-	Dagbart, Dagbjart, Dagbjørn, Dagfred, Dagmund, Dagnar, Dagnor, Dagulv, Dagvald, Dagvard, Dagvin	Dagbjørg, Dagfrid, Daghild, Dagunn, Dagveig	16
Hall-	Hallmar	Hallgunn	2
Sal-/Sol-	Salmar, Soland, Solbjørn, Solvar	Salmøy, Solbrit, Solfrid, Solgerd, Solgunn, Sollaug	10
Sig-	Sigfinn, Signar, Signor, Sigstein, Sigtor	Sigdis, Sigfrid, Sigunn	8
Tjod-			-
Ulv-			-
Val-	Valdon, Valdor	Valfrid, Valmøy, Valny	5
Vil-	Vilmar	Vildis, Vilfrid, Vilgunn, Vilrun	5
Øy-	Øyvard	Øyfrid, Øygunn, Øyrun	4
	25	25	50

Tabell 2. Nylaga namn.

5.1 Fordeling på ledd

To av leddi, *Tjod-* og *Ulv-*, har ikkje gjeve opphav til nydanningar. Dei er ogso sjeldne i eldre samansetjingar. På *Tjod-* finn me ein handfull namn med eigne artiklar (*Tjodgeir*, *Tjodolv*, *Tjodrek*, *Tjodunn* og *Tjodvor*). På *Ulv-* er det endå færre, i tillegg til det usamansette *Ulv* (vanleg form *Ulf*) finn me *Ulvar*, *Ulvrek* og *Ulvhild*. Men det er ingen samanheng mellom høg frekvens i eldre namn og høg produktivitet i nye, heller tvert imot. Det ser ein ved leddet *Hall-*, som har færrest nydanningar av dei

leddi som har gjeve opphav til slikt. Det er bokført berre to nye namn ved dette leddet (når ein ser bort frå moveringar som *Halvarda*), endå det er det nest vanlegaste av dei her undersøkte føreleddi i eldre namn.³

Leddet *Øy-* har gjeve opphav til fire nydanningar, og der er bokført sju eldre namn (*Øydis, Øylaus, Øyolv, Øystein, Øyunn, Øyvind, Øyvor*) på same leddet. Dei eldre namni var (og er) sjeldne, bortsett frå *Øystein* og *Øyvind*, som var vanlege i formene *Østen* og *Even*. Leddi *Val-* og *Vil-* har kvar sine fem nydanningar, litt fleire på spinnesida enn på sverdsida. Begge ledd er heller uvanlege i eldre namn, og ved begge ledd (men særleg ved *Vil-*) finn me innførde namn (td. *Valborg, Valdemar, Vilfred, Vilhelm, Vilken, Villads*, NPL:296ff.) som til dels har andre etterledd enn dei vanlege nordiske. Her er det altso mange ledige plassar i systemet, og det finst mange moglege kombinasjonar som ikkje er utnytta, korkje i det gamle eller det nye namneforrådet (td. *Valbjørn, Valfinn, Valgunn, Valhild*, osv.).

Mellom eldre namn er føreleddet *Sig-* det vanlegaste av dei her undersøkte, med ikkje mindre enn 24 kombinasjonar.⁴ Likevel er det skapt åtte nydanningar. Det vitnar om stor popularitet. Ved leddet *Sal-/Sol-*, derimot, er det berre bokført eitt eldre mannsnamn (*Salmund*), og fire kvinnenamn (*Solbjørg, Solrun, Solveig* og *Solvor*). Men 10 nye namn er komne til, derimellom det populære *Solfrid*. Det mest produktive leddet av alle er *Dag-*, med heile 16 nye namn. I tillegg til det usamansette *Dag* er det berre eitt eldre mannsnamn i NPL (*Dagfinn*, NPL:59), men her er det laga ikkje mindre enn 11 nye. Talet på nylaga kvinnenamn med dette leddet overstig ogso talet på gamle (*Dagheid, Dagmar*,⁵ *Dagny* og det sjeldne *Dagrun*, som ogso får sin renessanse). *Dag-* har tydeleg vore eit populært ledd i nydanningar.

5.2. Drøfting

Når ein ser at sjeldsynte ledd som *Tjod-* og *Ulv-* ikkje har gjeve opphav til nydanningar, kunne ein fort koma til å tenkja at sjeldhøyrdle ledd ikkje får ny produktivitet. Men den hypotesen blir avkrefta når me ser på det mest produktive leddet, *Dag-*, som korkje var vanleg i særleg mange eldre namn eller i særleg vanlege

³ *Hallbjørg, Hallbjørn, Halldis, Halldor* (og *Halldora*), *Hallfred, Hallfrid* (og *Hallrid*), *Hallgeir, Hallgjerd, Hallgrim, Hallkatla, Hallkjell, Hallstein, Hallvard* (og *Hallvor*) og *Hallveig*. Her kan det ogso nemnast at *Halvdan*, med annan etymologi, kan få likelydande føreledd i uttalen somme stader (/haltan/).

⁴ *Sigbjørg, Sigbjørn, Sigbrand, Sigfast, Sigfred, Sigfus, Siggeir, Sigleik, Sigleiv, Sigmar, Sigmund, Signy, Sigrid, Sigrun, Sigtrud, Sigurd, Sigvald, Sigvard, Sigvat, Sigve, Sigveig, Sigvor* og *Sigyn*. Namnet *Sighild* er etter NPL omdanna av *Signalill*, og brukt som kjæleform av *Signe* (NPL:256). Hornby har *Signild* som eige namn, "sagnhistorisk" (Hornby 1978:152).

⁵ *Dagmar* er eigentleg ei omdanning av slavisk *Dragomir* (NPL:59), men utanlandske namn som har vore i bruk sidan mellomalderen, må reknast som eldre namn i denne samanhengen (sjå ovafor).

eldre namn. Det same kan seiast om leddet *Sal-/Sol-*, som heller ikkje var mykje i bruk i eldre namn, men er populært i nydanningar.

Når me ser på leddet *Hall-*, kunne me koma på den motsette tanken, at eit vanleg ledd i eldre namn ikkje kjem med i mange nye. Det verkar som ein rimeleg hypotese at når eit ledd har stor utbreiing i eldre namn, sperrar det for nye kombinasjonar. Det store forrådet av eldre namn på *Hall-* gjev færre ledige plassar i systemet. Det skulle òg bety at det er mindre trong for nyskaping ved dette leddet. Dei som ville kalla borni sine noko på *Hall-* hadde nok å velja i. Men denne hypotesen blir avkrefta når me ser på leddet *Sig-*, som er endå meir utbreidd enn *Hall-* i eldre namn. Likevel har det kome opp ei lang rekkje nydanningar ved dette leddet. Det ser med andre ord ikkje ut til at utbreiing i eldre namn på nokon måte er avgjerande for "etterveksten".

Me veit at variasjonsprinsippet førde til at innhaldet i namnet etter kvart gjekk tapt, og dei einskilde leddi gjekk over til å bli innhaldstome namnelagingselement. Det kunne resultera i meningslause samansetjingar (td. med to ledd som betydde det same, som i *Hallstein* og *Gunnhild*, jf. Stemshaug:1982a:27), som likevel kunne fungera som velklingande namn. Nettopp det at namnet kunne bli oppfatta som velklingande, har sikkert hatt mykje å seia i den nye namnelagingsprosessen som gjekk for seg i andre halvdel av 1800-talet og fyrste halvdel av 1900-talet. Det kan vera ei årsak til at leddet *Tjod-*, som utgjer ein heller tung lydkombinasjon, ikkje har kome oppatt. På den andre sida kan ikkje uttalen åleine vera avgjerande, for namnet *Valrun* skulle objektivt sett liggja like lett i munnen som *Dagrun*. Men *Dagrun* har nær 1000 berarar, medan *Valrun* har tre til null og er ikkje ein gong nemnt i NPL.

Når me ser på den store kreativiteten ved leddi *Dag-*, *Sol-*, og *Sig-*, ligg det nær å tru at innhaldet i namnet likevel må ha spela ei viss rolle. Dei samansette personnamni går heilt attende i indoeuropisk tid (Weitershaus 1978:7), men som før sagt gjekk innhaldet i samansetjingsleddi etterkvart tapt. Men nokre ledd har likevel vore gjennomskodelege, eller dei har vorte *omfortolka*, folkeetymologiserte, til å verka gjennomskodelege. Når nettopp leddi *Dag-*, *Sol-*, og *Sig-* har vorte so populære i nydanningar, går det truleg attende på gjennomskodelegheit og positivt innhald. "Vornamen sollten deshalb persönliche Namen sein, mit allen guten Wünschen und Eigenschaften, die in die Namengebung hineingelegt werden können. Das war schon Heilswunsch und Wille unserer Vorfahren" (Weitershaus 1978:7). Namneleddet *Dag-* fell saman med appellativet *dag*, både etymologisk og lydleg, medan *Sol-* (av *Sal-*) i nyare tid har vorte omtolka til å hengja saman med appellativet *sol* (NPL:263), noko som høgst truleg forklarar populariteten. Både *Dag-* og *Sol-* gjev ljose assosiasjonar, og reflekterer nok gode ønskje frå namngjevarane si side. Eg skal referera motivasjon

til eitt foreldrepar, som fekk ei dotter i 1914: "Navnet til den lille ble vi fort enige om. Hun skulle hete *Solvei*. Hun kom som en *sol* i mørket, og vi trodde hun skulle bli det på vår *vei*" (Johansen 1974:101). Leddet *Sig-* er av same rot som appellativet *siger*, og me skal heller ikkje utelukka at det i tillegg kan ha vorte assosiert med *signing* og *velsigning* [td. *Signy* og *Signhild*). Her må me ogso rekna med at Aasens namnebok og etterfylgjarane hennar (td. Støylen 1887 og Vágslid 1930) gjorde at etymologien (tydingi) vart meir kjend i den opplyste ålmenta, ikkje minst mellom prestane.

6. Oppsummering

Ei gjenoppliving av variasjonsprinsippet førde til nye namnedanningar. Eit stort utval av namneledd kunne (og kan) gje opphav til ei stor namnemengd. Somme ledd er berre føreledd, andre er berre etterledd og somme kan vera begge, som vist i tabell 3.

Bruksområde	Namneledd
Føreledd	An(n)-, Arn-, As-, Aud-, Bot-, Bryn-, Dag-, Gis-, Gud-, Her-, Ing(e)-, Jo(r)-, Kol-, L(e)id-, Magn-, Ragn-, Sig-, Sal-, Sol-, Tjod-, Val-, Øy-, Ås-,
Føre- og etter-ledd	Al(v)-/-alv, Ar-/ -ar, Ber(g)-/-berg, Borg/-borg, Bjørg-/ -bjørg, Finn/-finn, Fred-/ -fred, Frid-/ - (f)rid, Gerd-/ -gerd, Geir-/ -geir, Grim-/ -grim, Gunn-/ -gunn, Hall-/ -hall, Hild-/ -hild, Kjell-/ -kjell, Leiv/-leiv, Leik-/ -leik, Møy-/ -møy, Nor-/ -nor, Odd-/ -odd, Stein/-stein, Tor-/ -tor, Ulv-/ -ulv, Ve-/ -ve, Vig-/ -vig, Vil-/ -vil(d)
Etterledd	-dis, -gar(d), -lak, -laug, -mann, -mar, -mund, -ny, -olv, -rid, -run, -vald, -var(d), -veig, -vid(ved), -vin(d), -vor

Tabell 3. Ulike namneledd.

Etterleddsbruken varierer etter kjønnsesifikke reglar, og i moderne tid er det slik i norsk at dei fleste etterledd er eksklusive for manns- eller kvinnenamn, sjølv om det finst unntak: *Arnljot* er mannsnamn, men *Bergljot* er kvinnenamn. Dei flest namn på *-leiv* er mannsnamn, men *Ingeleiv* er kvinnenamn (NPL:138f.). Dei fleste på *-laug* er kvinnenamn i norsk, men *Stillaug/Styrlaug* (NPL:264f.) er mannsnamn. I nyare tid har mannsnamn vore brukte som føreledd i namn som *Kårfinn*, *Kårlaug* (og fleire på *Kår-*,

NPL:174), *Jonfinn* og *Jonfrid* (og andre på *Jon-*, NPL:154),⁶ og me såg ovafor at *-brit* har kome inn som nytt etterledd i kvinnenamn. På Island er *Krist-* vanleg som føreledd i namn (td. *Kristbjörg* og *Kristmann* o.fl.), og slike namn er ogso noko brukte i norsk (NPL:171ff.).

Lista i tabell 3 skal berre tena til å illustrera systemet, og ho er på ingen måte fullstendig. Leddi er sette opp med dei moderne formene, slik at td. *As-* og *Ås-* (osv.), *-frid* og *-rid* (osv.) står oppførde som ulike ledd, sjølv om dei har same etymologiske opphav. Sjølv om lista ovafor ikkje er uttømande, ser me likevel at det er mange tome plassar i systemet, mogelege kombinasjonar som ikkje er tekne i bruk. Somme ledd og kombinasjonar har tydelegvis verka meir attraktive enn andre. Det er vanskeleg å driva namnespsykologi 50 til 125 år på etterskot,⁷ men om me skal prøva å forklara kvifor det er slik, er det i alle fall tre tilhøve som må ha spelt inn: Det fyrste er at kombinasjonen ikkje skal verka uheldig eller latterleg, som *Halrun* (sjå ovafor).⁸ Det andre er det reint lydlege ved namnet, at det kling godt, som det gjerne blir sagt og skrive i diskusjonar omkring namneval. Det tredje er dei assosiasjonane som namneleddi eller namnet gjev, "guten Wünschen und Eigenschaft, die in die Namengebung hineingelegt werden können" (Weitershaus 1978:7), namnet som "Heilwunsch" (jf. Bach 1978:252f.) i vid forstand. Gode, ljose og sterke ledd hevdar seg best i konkurransen. Dag er betre enn kveld, det kan me sjå av at føreleddet *Dag-* har fem gamle og 16 nye samansetjingar, medan *Kveld-* berre har ei gamal, mannsnamnet *Kveldulv* (NPL:173f.), som i dag har tre til null berarar ("Det er 3, 2, 1 eller 0 menn som har Kveldulv som første fornavn"). At namngjevarane helst ville laga "gode" namn, ogso i innhaldsmessig forstand, er lite merkverdig. Når folk har gjeve geitene sine rosande og positive namn (jf. Nedrelid 1994:171f.), ville det vore underleg om dei ikkje unnte borni sine det same.

⁶ Eit døme på det motsette er kanskje det sjeldne namnet *Gerdfinn*, som ikkje står i NPL, og som heller ikkje gjev klaff i namnedatabasen. ("Det er 3, 2, 1 eller 0 menn som har Gerdfinn som første fornavn".) Men namnet har i alle fall ein berar, på Vestlandet er journalisten Gerdfinn Eithun eit kjent namn. Ved å gogla på *Gerdfinn* får me 36 klaff, som alle gjeld han.

⁷ Eg forestillar meg tidi frå (ca.) 1880 til (ca.) 1950 som den (mest) aktive perioden for nydanningar, men dette er ein udokumentert "antagelse" frå mi side.

⁸ Jf. Utterström 1987, "Roth och Berg, Moberg och Bergroth, så varför inte Morot som släktnamn?"

Litteratur

- Bach, Adolf, 1978: *Deutsche Namenkunde. I. Die Deutschen Personennamen. 2. Die Deutschen Personennamen in geschichtlicher, geographischer, soziologischer und psychologischer Betrachtung*. Heidelberg.
- Hornby, Rikard, 1978: *Danske personnavne*. København.
- Johansen, Hans, 1974: *Samarbeid gav styrke*. Drammen.
- Krogh-Tønning, Gunnar, 2000: Kvinnelige ledere – mer enn menn i skjørt?
http://www.fine.no/presse_mai5.htm (fyrst publisert i *På Norske Vinger* nr. 5 2000)
- Lillesæter, Kjetil og Per Kristian Johansen, 2004: Flettfrid Andresen.
<http://www.nrk.no/programmer/radio/norgesglasset/3655486.html>
- Nedrelid, Gudlaug, 1994: "Fattigmans kyr". Litt om geitenamn i Jostedal. I: Kristinn Jóhannesson o.a. (red.): *Övriga namn. Handlingar från NORNA:s nittonde symposium i Göteborg 4–6 december 1991*. NORNA-rapporter 56, s. 163–181.
- Nedrelid, Gudlaug, 1997: "Eit namn lyt allting hava". Ivar Aasens *Norsk Navnebog* og den nordiske namnerenessansen. I: Arnold Dalen (red.): *Gransking av norsk i mål i hundre år etter Ivar Aasen. Rapport frå faghistorisk seminar i Trondheim 3. og 4. oktober 1996*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab. Skrifter 3, s. 35–49.
- NPL = Kristoffer Kruken og Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon*, 2. utgåva ved Kristoffer Kruken, 1995. Oslo.
- Næss, Asbjørn Eggebø, 2003: Trivsel for Kjetil er....
http://www.trivsel.net/dt_list.asp?tgid=1&gid=316&amid=4547&g1=x&
- Sandvik, Kjersti, 1998: En folkelig frue. På:
<http://gammel.viover60.no/lesestoff/reportasjer/flettfrid.html>
- Skilbrei, May-Len, 2002: Stolte vaskekjerringer gjør stille opprør.
http://www.sagatun.net/ryahaugen/Renhold/stolte_vaskekjerringer.htm
- Skjekkeland, Martin, 1997: *Dei norske dialektane. Tradisjonelle særdrag i jamføring med skriftmåla*. Kristiansand.
- Stemshaug, Ola, 1982a: Namngjeving og namnebruk. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon*, s. 25–32. Oslo.
- Stemshaug, Ola (red.), 1982b: *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.]. Oslo.
- Storm, Gustav, 1905: Sjølevandring og Opkaldelsessystem. I: *Arkiv för nordisk filologi* IX, Ny Följd V, s. 199–223.

Støylen, Bernt, 1887: *Norske døbenavne med deres betydning og oprindelse*.

Kristiania.

Utterström, Gudrun, 1987. Roth och Berg, Moberg och Bergroth, så varför inte

Morot som släktnamn? I: Göran Hallberg o.a. (red.): *Nionde nordiske namnforskarkongressen. Lund 4–8 augusti 1985*. NORNA-rapporter 34, s. 237–247.

Vágslid, Eivind, 1930: *Norsk navnebok*. Oslo.

Weitershaus, Freidrich Wilhelm, 1978: *Das neue Vornamenbuch*. München.

Aasen, Ivar, 1854: Om norske Folkenavne. I: *Folkevennen*, s. 32–49. Christiania.

Aasen, Ivar, 1878: *Norsk Navnebog*. Kristiania.

Databasen "Hvor mange heter?" (<http://www.ssb.no/navn/>)

Søkjemotoren <http://www.google.com/>

Zusammenfassung

***Flettfrid, Kjøtulv* und üblichere Neubildungen**

Ivar Aasens *Norsk Navnebog* (Norwegisches Namenbuch) aus dem Jahre 1878 war das erste Namenbuch in Norwegen und hat als solches großen Einfluss auf späteren Namengebrauch gehabt. Aasen war überhaupt nicht begeistert für neue, erfundene Namen, trotzdem hat er selbst Neubildungen vorgeschlagen. In dem Unterkapitel über Form und Struktur der Namen zeigt er das Potenzial, das darin liegt, existierende Namenstämme zu neuen Namen zu kombinieren, um dadurch größere Variation zu ermöglichen. "Warum sollten wir nicht mehrere Namen auf - 'run' als nur Gudrun und vielleicht Oddrun haben? Man sollte auch Ulvrund, Dagrund, Hallrund, Salrund, Sigrund, Tjodrund, Valrund, Vilrund und Øyrund heißen können" (Aasen 1878:56f.).

Die zusammengesetzten Namen sind ein Werkzeug für Namensproduktion, das nie aufhört zu funktionieren. Man kann durch Kombinationen aus alten (eventuell auch neuen) Namenstämmen unzählige neue Namen generieren, nur die Phantasie setzt Grenzen. Aasens Programm für neue Namenbildungen ist befolgt worden, und das heutige Onomastikon enthält viele gewöhnliche Namen (wie *Dagrund* und *Solfrid*), die tatsächlich Neubildungen aus dem 19. Jahrhundert sind. Bei den Neubildungen ist der Wohlklang wichtig. Man sieht auch deutlich, dass Namen, die helle und positive Assoziationen geben, wie z.B. die, die mit *Dag-* (Tag) und *Sol-* (Sonne) anfangen,

besonders beliebt sind. Solche Namen geben den Heilwunsch (siehe Bach 1978:252f.) der Eltern für den neuen Namenträger wieder.

Birgit Eggert

Danske stednavne på *-holt* og deres renæssance i tiden efter 1800

Jeg har i nogen tid arbejdet med danske stednavne på *-holt*, og det har vist sig at der findes to lag af bebyggelsesnavne af denne type i Danmark. Der er et ældre lag som med en vis margin kan tidsfæstes til middelalderen, og som oftest betegner landsbyer og gårde, og der er et yngre lag som viser sig i tiden efter 1800, og som oftest betegner enkeltgårde og huse. Det er det yngre lag af bebyggelsesnavnene på *-holt* i Danmark der skal diskuteres her.

Jeg mener at de ændringer der sker både administrativt og kulturelt i Danmark i tiden omkring 1800, har haft stor indvirkning på stednavnene, og i det følgende vil jeg præsentere nogle indledende studier i emnet. Det drejer sig først om en kort beskrivelse af de begivenheder i tiden omkring 1800 som jeg mener har haft betydning for stednavnene. Derefter præsenterer jeg to mindre undersøgelser, én om de yngre bebyggelsesnavne i et østjysk sogn og én om yngre bebyggelsesnavne på *-holt* i Østjylland.

En nordisk navnerenæssance for stednavne

Når man taler om den nordiske navnerenæssance, er det næsten altid personnavne der tænkes på. I Danmark er emnet stort set ikke berørt i forbindelse med stednavne. Ikke desto mindre mener jeg at mange af de stednavne der stammer fra tiden efter 1800, ligesom personnavnene, er påvirket af de tendenser som var oppe i tiden.

I den første halvdel af 1800-tallet var romantikken fremherskende i Danmark. Her dyrkedes den folkelige fortid. Historien og naturen var helt centrale og blev betragtet som det oprindelige og rene som man burde stræbe efter. Disse tendenser ser man tydeligt i tidens litteratur, hvor genfortællinger af gamle danske og nordiske sagn og myter dominerer. Det var især borgerskabet der læste denne litteratur, og de opkaldte deres børn efter de personer de havde læst om. Således slog de nordiske personnavne tidligere an i byerne end på landet. Landboerne blev siden inspireret dels af byfolkene, dels af højskolernes dyrkelse af den nordiske oldtid (Søndergaard 1979:185–86).

Forudsætningerne for at gamle stednavne eller stednavneelementer kunne få et nyt liv i tiden efter 1800, er ikke de samme som for personnavnene. Det er en kendt sag at mange af de gamle nordiske personnavne i løbet af middelalderen blev erstattet af udefra kommende navne. Det skabte et tomrum næsten uden gamle nordiske personnavne som derfor kunne genoptages eller nyoptages. De gamle stednavne derimod har været mere bestandige. De består almindeligvis gennem hundreder af år. Derfor mener jeg ikke at de stednavne som er inspireret af den nordiske navnerenæssance, nødvendigvis er bundet til tidens litteratur. Man behøver jo blot at orientere sig i sine omgivelser og finde ud af hvad man synes lyder "gammelt og ædelt" og så efterligne det. Det gælder fx når man til en ny gård giver et nyt navn med et naturbetegnende efterled, fx *-holm*, *-holt* eller *-lund*.

Der findes dog nogle yngre bebyggelsesnavne der er hentet direkte i romantikkens litteratur. Det er fx gårdnavnet *Breidablik* i Sønderjylland, opkaldt efter det mytologiske *Breiðablik* som i *Grimnismál* er navnet på den bolig som tilhører den hedenske gud Balder (DS 4:82). Der findes også yngre bebyggelsesnavne som *Gimle* på Bornholm (DS 10:319) og *Valhalla* i Sønderjylland (DS 6:178). Navne som disse viser tydeligt at den nordiske navnerenæssance også omfatter stednavne. I den gamle nordiske litteratur er der desuden en række *holt*-navne, fx *Hoddmímisholt* i *Vafþrúðnismál* i Eddaen, samt i forskellige sagaer, fx *Auðsholt* og *Hjarðarholt* i *Heimskringla*, – *Hjarðarholt* genfindes i Oehlenschlägers skuespil *Kjartan og Gudrun*. En gennemlæsning af romantikkens litteratur vil sandsynligvis kunne afsløre flere stednavne på *-holt* der kan have inspireret til nye navne med samme efterled.

Det er en forudsætning for en stednavnerenæssance at der er nogle lokaliteter som skal navngives. Det kom der med landboreformerne omkring år 1800. I 1781 gav en forordning adgang til udskiftning, men det skete kun i få landsbyer. Først nogle år senere – ved stavnsbåndets ophævelse i 1788 – kom der gang i udskiftningen. Nogle steder blev gårdene liggende i landsbyen med markerne delt radikalt ud derfra i en såkaldt stjerneudskiftning. Andre steder fandt en større eller mindre udflytning sted som medførte et nyt bebyggelsessystem med nye gårde og – ikke mindst – nye navne. Inden midten af 1800-tallet var landsbyfællesskabet bortfaldet overalt. I 1700-tallet, i tiden før udskiftningen, var fæstebondens verden gården, landsbyen, sognet og godset samt den købstad hvor han tog ind for at handle. Dengang ville en mand fra et sted i Jylland næppe kalde sig selv jyde, med mindre han fandt fæste i en anden landsdel, fx på Sjælland. Dansk ville han nok kun kalde sig hvis han tog på flugt fra stavnsbånd og landmilit og havnede i et andet land, fx i Tyskland. I midten af 1800-tallet var billedet forandret, og man mødte de nye nationale tanker og begreber. Det er således i løbet af

1800-tallet at en dansk identitet forankres i det danske bondesamfund. Man begynder at identificere sig med det land man bor i, og man begynder at dyrke nationens fortid (Feldbæk 1991:255–256). Almueskolen blev oprettet i 1814, og historiebøgerne til skolerne var dengang præget af fortællinger om børnenes fjerne forfædre, sagntidens gæve kæmper og den skræk som vikingerne spredte over hele Europa. Tidligere var det kun de færreste på landet der kunne læse, og landbefolkningen havde ikke tradition for at læse den nyeste litteratur, så det var særligt gennem almueskolen og især folkehøjskolen at man kunne lære landbefolkningen om det nationale. I 1818 blev det oven i købet præciseret i reglementet for skolelærerseminarierne at man skulle lære børnene "Agtelse for Forfædrenes Fortienester" (Feldbæk 1991:304). Den første folkehøjskole i Danmark blev oprettet i Rødding i Sønderjylland i 1844 fordi der var behov for en dansk skole i Slesvig der var præget af den officielle tyskhed (Dam 1996:488). Siden fulgte en række folkehøjskoler i hele Danmark, og fordi den danske og nordiske oldtid var i fokus på højskolerne, fik man på den måde "opdraget" landbefolkningen til at være national og til at interessere sig for den danske oldtid, – og naturen var et centralt punkt. På den baggrund mener jeg det er oplagt at en bonde der skulle navngive sin nye gård, lod sig inspirere af navne som han forbandt med "den ædle fortid" og naturen. Det er muligt at tyveriet af guldhornene fra Gallehus i 1802 og omtalen heraf kan have haft indvirken på associationerne til ordet *holt*. Der var en runeindskrift på det ene guldhorn hvor afledningen *holtijaR* til sb. *holt* indgår. Ordet *holtijaR* har betydningen 'skovbo, skovbeboer' i funktion som et tilnavn. Tidligere tolkninger opererer med betydningerne 'fra Holt' og 'Holtes søn' (Kousgård Sørensen 1984:33ff.). Tyveriet inspirerede Adam Oehlenschläger til at skrive digtet *Guldhornene* som findes i *Digte* fra 1803.

En af de få undersøgelser der beskæftiger sig med bebyggelsesnavne der er givet efter udskiftningen, stammer fra 1916. Den vedrører stednavnene i Holmans og Elbo herreder, dvs. området mellem Fredericia og Vejle. Ravn og Ussing der har foretaget undersøgelsen, siger om de nydannede gårdnavne at de tit bærer præg af bogsproget og til tider af det poetiske sprog. De er også ofte præget af den boglige oplysning og den romantiske naturglæde som gennemtrængte alle samfundslag i løbet af 1800-tallet. Således mener Ravn og Ussing altså at mange af de nyere navne kan have deres årsag i tidens kulturelle strømninger. Ud over de naturbetegnende bebyggelsesnavne er navne der indeholder abstrakter, og dem der indeholder personnavne i forleddene, de almindeligste typer blandt de bebyggelsesnavne der er dannet efter udskiftningen (Ravn og Ussing 1916:41ff.) (om yngre bebyggelsesnavne med abstraktum som efterled se Dalberg 1996).

Yngre bebyggelsesnavne i et østjysk sogn

Jeg har indsamlet materiale fra Linå sogn i Gjern herred ved Silkeborg for at undersøge forekomsten af de yngre bebyggelsesnavne, specielt de navne der har naturbetegnende efterled. Som antydnet ovenfor bruger jeg betegnelsen "yngre bebyggelsesnavn" om et bebyggelsesbetegnende stednavn som først er overleveret i tiden efter 1800, og hvor der ikke er fundet et ældre tilsvarende kultur- eller naturnavn. I sognet har jeg fundet 50 yngre bebyggelsesnavne som ikke er overleveret før 1800. Blandt de 50 yngre navne er der 19 som har et naturbetegnende efterled fordelt på fem forskellige typer, nemlig *-bjerg* (2), *-dal* (2), *-holm* (3), *-holt* (3) og *-lund* (9).

- bjerg: *Bondebjerg, Tornbjerg.*
- dal: *Anedal, Kirkedal.*
- holm: *Kjærholm, Præstholm, Tegholm.*
- holt: *Bjørnholt, Gavnholt, Højeholt.*
- lund: *Bjaruplund, Fruerlund, Karenslund, Kirstinelund* (2),
Marielund, Moselund (2), *Sidselund.*

De resterende nye bebyggelsesnavne i sognet har efterled der er bebyggelsesbetegnende (18: *-bo* (2), *-borg* (1), *-gård* (12) og *-hus* (3)) eller abstrakter (12: *-håb* (1), *-lykke* (1), *-lyst* (5), *-minde* (4), og *-pris* (1)). Dertil kommer et engelsk navn, *Longfield*. Men her vil jeg fokusere på de navne der har naturbetegnende efterled da det jo især er dem der kan være en del af en stednavnerenæssance som følge af romantikken. Forleddene i de 19 navne fordeler sig sådan at ca. 1/3 er naturbetegnende, og ca. 1/3 består af kvindenavne. Dertil kommer nogle personbetegnelser og et par forled der sigter til bebyggelse. Forleddene *tegl* og *gavn* adskiller sig fra de øvrige ved at repræsentere et materiale og et abstrakt begreb.

- naturbetegnelser: *Bjørn-, Højen-, Kjær-, Mose-* (2), *Torn-*.
- personnavne: *Ane-, Karens-, Kirstine-* (2), *Marie-, Sidse-*.
- personbetegnelser: *Bonde-, Fruer-, Præst-*.
- bebyggelser: *Bjarup-, Kirke-*.
- materiale: *Tegl-*.
- abstrakter: *Gavn-*.

Materialet er naturligvis spinkelt, men de yngre bebyggelsesnavnes bestanddele i dette sogn stemmer meget godt overens med den tidligere nævnte undersøgelse af stednavne i Holmans og Elbo herreder. Hos de undersøgte navne med naturbetegnende efterled er det især de mange kvindenavne i forleddene som falder i øjnene. Godt nok findes der kvindenavne i forleddene på ældre stednavne, men aldrig med en frekvens som vi ser det her.

Yngre bebyggelsesnavne på -holt i Østjylland

Det er mit arbejde med *holt*-navne der har ført mig til emnet i dette indlæg. Derfor har jeg set nærmere på de yngre bebyggelsesnavne med efterleddet *-holt* i de fire østjyske amter Viborg, Randers, Århus og Vejle hvor jeg har fundet 94 navne der tilhører det yngre lag, mens der er 90 navne der tilhører det ældre lag af *holt*-navne.

De fleste af forleddene i de 94 unge *holt*-navne er naturbetegnende, men der er også en del personnavne blandt forleddene, som også tæller et par abstrakter, stednavne og menneskeskabte objekter m.m.:

naturbetegnelser (45): *Bak-* (2), *Bi-*, *Birk-*, *Birke-*, *Bjørn-*, *Bæk-*, *Bøge-*, *Bøg-*, *Dam-* (2), *Eg-* (2), *Ege-*, *Gran-*, *Højen-*, *Krag-*, *Lind-* (2), *Lund-*, *Lærke-*, *Løven-*, *Mos-* (2), *Ravn-* (4), *Ræv-*, *Sand-*, *Skov-* (2), *Sol-* (3), *Sten-*, *Strand-* (2), *Sø-* (4), *Torn-* (2), *Æbel-*.

adjektiver (14): *Grøn-*, *Høj-* (7), *Lil-*, *Lys-* (2), *Mørk-* (2), *Ny-*.

personnavne (7): *Bjørns-*, *Christians-*, *Edel-*, *Elise-* (2), *Klavs-*, *Marien-*.

personbetegnelser (2): *Nonne-*, *Rytter-*.

stednavne (5): *Bolbro-*, *Egtved-*, *Farris-*, *Hald-*, *Voldby-*.

menneskeskabte objekter (5): *Bavn-* (2), *Hegns-*, *Trap-*, *Vejn-*.

relativ beliggenhed (4): *Nør-* (2), *Sønder-*, *Vest-*.

abstrakter (2): *Gavn-*, *Værn-*.

andre (8): *An-* (3), *Fløs-*, *Rejs-*, *Strøm-*, *Tip-*, *Travn-*.

simpleks (2): *Haltet*, *Holt*.

De naturbetegnende forled som næsten udgør halvdelen af samtlige forled, er tydeligt i overtal. Blandt dem er der forled der betegner vækster fx *Birk(e)-*, *Lind-* og *Mos-*, nogle der betegner dyr, fx *Lærke-* og *Ravn-*, samt en række andre naturforekomster, fx

Bak-, *Lund-*, *Skov-*, *Sol-* og *Sø-*. De resterende forled fordeler sig sådan at en stor del er adjektiver som *Grøn-*, *Høj-*, *Lys-* og *Mørk-*. Nogle henviser til personer enten ved personbetegnelser som *Nonne-* og *Rytter-*, eller ved personnavne som fx *Christians-*, *Klavs-*, *Elisa-* og *Marien-*, med næsten lige mange forekomster af kvinde- og mandnavne. Der er også en del forled som sigter til stednavne, fx landsbynavnene *Bolbro-* og *Voldby-*. Nogle sigter til forskellige menneskeskabte objekter, fx *Bavn-* og *Trap-*. Tilbage er nogle få forled der angiver relativ beliggenhed, fx *Ny-*, *Nør-*, *Vest-*, og abstrakterne *Gavn-* og *Værn-*. Der er også tre bebyggelser der hedder *Anholt*, men dem har jeg regnet for opkaldt efter øen *Anholt* i Kattegat. Desuden er der 5 navne med utolkede forled, eller forled der ikke umiddelbart passer i nogen af de nævnte grupper, og 2 navne uden forled.

Forleddene i det undersøgte materiale ligner meget de forled jeg har fundet i en undersøgelse af bebyggelsesnavne på *-holt* på Øerne i Danmark (Eggert 2003:93ff.). Overvægten af naturbetegnende forled er typisk også for de ældre *holt*-navne. Adjektiver og stednavne er også almindelige som forled i ældre *holt*-navne. Det eneste der er markant anderledes ved forleddene i de yngre bebyggelsesnavne på *-holt* fra Østjylland, er den karakter personnavnene har. I de ældre *holt*-navne på Øerne findes der også personnavne som forled, men kun ikke-kristne mandnavne. Flertallet af personnavnene i nærværende undersøgelse er derimod af en meget yngre karakter, og desuden er godt halvdelen kvindenavne. Kun ganske få ældre stednavne på *-holt* har et kvindenavn som forled.

Omkring år 1800 findes ordet *holt* ikke længere i det danske rigssprog, men det benyttes dog i visse jyske dialekter. Således findes ordet også dialektalt i det undersøgte område, men i forskellige betydninger, bl.a. 'lille samling træer', 'åben plads i en skov' og 'forhøjning i en eng' (Eggert 2003:89f. med henvisninger). Derfor kan det ikke afvises at der ligger et topografisk motiv bag brugen af ordet *holt* som efterled i de pågældende bebyggelsesnavne. Dog så vi i den foregående undersøgelse af de yngre bebyggelsesnavne i Linå sogn at de yngre navne med *-holt* som efterled får følgeskab af yngre bebyggelsesnavne med flere forskellige naturbetegnende efterled som stadig er levende ord i det danske sprog, fx *bjerg* og *lund*. Desuden nævner Gordon Albøge i *Danmarks Stednavne* bind 17 om Ringkøbing Amt i Vestjylland at det som ved andre udbredte navneled ikke kan udelukkes at enkelte, især nyere, navne på *-holt* er analogidannelser uden topografisk grundlag for efterleddet (DS 17:XXXI).

De yngre bebyggelsesnavne på *-holt* i Østjylland fordeler sig i det undersøgte område på den måde at de ældre og de yngre *holt*-navne stort set findes i de samme egne. Man finder således de yngre *holt*-navne der hvor der også er ældre *holt*-navne.

Det er et forhold der i grove træk gør sig gældende i det meste af Jylland. Det kunne tyde på at når man kender stednavne på *-holt* i forvejen, så kan man også komme i tanke om at bruge efterleddet i dannelsen af nye navne. – Det billede er imidlertid ikke det samme i hele Danmark. På Bornholm er der nemlig ikke et eneste ældre *holt*-navn, til gengæld er der relativt mange unge *holt*-navne (se Eggert 2005:115). Her har det altså ikke været nødvendigt at kende til *holt*-navne i omgivelserne for at bruge efterleddet i nye navne. Måske har man virkelig kendt *holt*-navne fra den litteratur man er blevet præsenteret for på folkehøjskolerne.

Konklusion

Min korte redegørelse og mine to mindre undersøgelser fortæller kun ganske lidt om den store mængde af yngre bebyggelsesnavne der findes i Danmark. Det er en gruppe af navne som er meget overset, og den er kun sjældent blevet berørt i stednavnelitteraturen.

De strukturelle ændringer i forbindelse med udskiftningen har gjort at der var mange nye gårde og huse der skulle navngives. Jeg mener at mange af de yngre hus- og gårdnavne med naturbetegnende efterled har deres årsag i de kulturelle strømninger i tiden, romantikken og dens søgen tilbage i historien. Romantikken spredte sig til den store landbefolkningen bl.a. gennem almueskolen og især via folkehøjskolen i løbet af 1800-tallet. De to mindre undersøgelser viser at der findes en hel del yngre bebyggelsesnavne med naturbetegnende efterled, men også at det kun er frekvensen af navne med personnavne – især kvindenavne – af yngre karakter som forled der er karakteristisk for denne gruppe af navne.

Denne lille gennemgang giver måske anledning til flere spørgsmål end svar i forhold til om yngre bebyggelsesnavne på *-holt* og andre med naturbetegnende efterled kan være produkter af romantikken. Min fornemmelse er at der MÅ være en sammenhæng, og jeg håber jeg selv eller andre engang vil få lejlighed til at undersøge problematikken nærmere.

Litteraturliste

Dalberg, Vibeke, 1996: Nogle danske stednavne dannet med abstraktum som hovedled – og deres udenlandske paralleller. I: Kristoffer Kruken (red.): *Den ellefte nordiske navneforskerkongressen*. NORNA-rapporter 60, Sundvollen 19.–23. juni 1994. Redigert av, s. 151–160.

- Dam, Poul, 1996: Folkehøjskole. I: *Den Store Danske Encyklopædi. Danmarks Nationalleksikon*. Bind 6, s. 488–490.
- DS = *Danmarks Stednavne* 1922ff. Bind 1ff. Udgivet af Stednavneudvalget/Institut for Navneforskning.
- Edda. Die Lieder des Codex Regius nebst verwandten Denkmälern*. Herausgegeben von Gustav Neckel. Heidelberg 1936.
- Eggert, Birgit, 2003: *Bebyggelsesnavne på -holt på øerne i Danmark*. [Upubliceret konferensspeciale.]
- Eggert, Birgit, 2005: Danske stednavne på -holt. Fra naturnavn til bebyggelsesnavn. I: Staffan Nyström (red.): *Namnens dynamik. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordiskt namnskick. Handlingar från den trettonde nordiska namnforskar-kongressen i Tällberg 15–18 augusti 2003*. NORNA-rapporter 80, s. 111–118. Uppsala.
- Feldbæk, Ole, 1991: Skole og identitet 1789–1848. Lovgivning og lærebøger. I: *Dansk Identitetshistorie 2. Et yndigt Land 1789–1848*. Redaktion Ole Feldbæk. København, s. 253–324.
- Kousgård Sørensen, John, 1984: *Patronymer i Danmark 1. Runetid og middelalder*. København.
- Oehlenschläger, Adam, 1803 (1979): *Digte*. udg. og kommenteret af Povl Ingerslev-Jensen. [Holte]
- Oehlenschläger, Adam, 1848 (1980): *Kjartan og Gudrun*. [København].
- Ravn, J. J. og Ussing, Henrik, 1916: Stednavne i Holmans og Elbo Herreder. I: *Namn och Bygd*. Fjärde Årgången, s. 17–48.
- Snorri Sturluson: *Heimskringla*. Udgivet af Finnur Jónsson. 1911. København.
- Søndergaard, Georg, 1979: *Bogen om personnavne. Oprindelse, Historie, Brug*. Copenhagen.

Summary

Danish placenames in -holt and their renaissance after 1800

Having worked with Danish place names in -holt for some time, I have discovered that there are two layers of settlement names of this type in Denmark. There is an older layer which, with some leeway, may be dated to the Middle Ages and generally denotes villages and farms, as well as a younger layer which appears after 1800 and

generally denotes individual settlements such as single farms and houses. It is the younger layer of settlement names in *-holt* in Denmark that has been focused on here.

The structural changes in connection with the land reforms ca. 1800 had the effect that many new farms and houses needed a name. I consider that a lot of the younger house and farm names with a topographical designation as generic are founded in the cultural fashions at the time, that is Romanticism and its focus on history. Romanticism spread especially via peasant schools and the folk high schools in particular to the rural population during the 19th century. My two minor surveys show that there are quite a number of younger settlement names with a topographical designation as generic, but also that it is only the relatively high frequency of personal name compounds of a younger character – women's names especially – that is particularly conspicuous for this group of place names.

Margareta Svahn

Nordisk namnrenässans i dopnamnsskicket i stadsmiljö i Syd- och Västsverige

Syftet med denna text är att söka svara på om man kan utläsa att det förekommer en nordisk renässans-trend i det syd- och västsvenska dopnamnsskicket i stadsmiljö under 1800-talet. För att inte alltid vara tvungen att använda det långa och lite otympliga "nordiska namnrenässansnamn" alternativt "namn enligt den nordiska namnrenässansen", använder jag också termen "nynordiska namn".

Mitt material härrör från projektet *Svenska dopnamn 1600–1900 – struktur, ursprung och distribution*, startat av Roland Otterbjörk i början av 1980-talet¹, och är excerperat ur 19 stadsförsamlingars födelse- och dopböcker. Med 25 års intervall har dessa studerats: 1700, 1725 osv. t.o.m. 1875. De städer det rör sig om är Landskrona, Malmö, Ystad och Ängelholm i Skåne; Kungsbacka, Laholm och Varberg i Halland; Alingsås, Borås, Lidköping och Skövde i Västergötland; Uddevalla i Bohuslän; Filipstad i Värmland; Eksjö och Gränna i Småland; Norrköping, Skänninge och Vadstena i Östergötland. Från Malmö har två stadsförsamlingar gått igenom, vilket alltså ger 19 församlingar i 18 städer i 7 landskap. Grundmaterialet består av nästan 15 000 löpnamn (7493 flicknamn och 7480 pojknamn). Antalet personer som burit namnen uppgår till nästan 10 000 (4584 flickor och 4677 pojkar).

Jag behandlar endast 1800-talet, eftersom jag utgår från att man inte ska räkna med någon nordisk renässans-trend så tidigt som bland 1700-talsnamnen. Dessa utgör istället ett slags referensmaterial som jag använder som en fond för att avgöra vilka nya namn som dyker upp, för att kunna bedöma om dessa bör betraktas som just nynordiska. 1800-talsmaterialet består av 5907 döpta barn (2950 flickor, 2957 pojkar) med 11 131 namn (5554 flicknamn, 5577 pojknamn). Jag räknar antalet nynordiska

¹ Roland Otterbjörk dog juldagen 1984. Han efterlämnade inte bara ett tomrum utan också ett stort personnamnsmaterial. En del av detta kom att förvaltas av Institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet. Emellertid skulle det visa sig att till delar av materialet fanns endast knapphändiga anteckningar om hur det tillkommit. När institutionen, särskilt Sigurd Fries, tog över ansvaret för projektet, som Otterbjörk fick forskningsmedel för strax före sitt insjuknande, uppdagades inte förrän ganska sent att det inte framgick hur materialinsamlingen gått till. Man utgick från det material som såg ut att finnas, och bestämde sig för att komplettera detta geografiskt, så att hela Sverige skulle täckas. Senare insåg man alltså att det av Roland Otterbjörk samlade materialet inte kunde användas. Plötsligt fanns bara det kompletterande materialet, vilket därför kom att få ett möjligen lite märkligt geografiskt spridningsområde. Jag blev inblandad i projektet under våren 1991 och tog då över ett redan insamlat och datasorterat material. Det beror varken på Roland Otterbjörk

namn de olika undersökningsåren 1800, 1825, 1850 och 1875, såväl lexikala namn som löpnamn, och jämför med det totala antalet varje år.

Jag inleder med att resonera kring hur man ska se på den s.k. nordiska namnrenässansen. Vad för kriterier bör ett namn uppfylla för att räknas som tillhörande denna trend? Jag har använt mig av Linnea Gustafssons avgränsning, som hon presenterar i sin doktorsavhandling *Novation i norr. Nya dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890* (2002). Hon bygger sitt resonemang på tre andra personnamnsforskare: Otterbjörks *Svenska förnamn* (1979), Terje Aarsets uppsats "Den nordiska namnrenässansen i bygd og by i Sunnmøre 1860–99" (1983), och slutligen Eva Meldgaards uppsats "Fornavnemoder i Danmark 1820–2020" (1997). Alla tre använder begreppet nordisk namnrenässans men såvitt jag kan se utan att ge någon klar definition. Det Gustafsson gör är att dra ut kontentan av fleras resonemang och lista fyra kriterier för att definiera begreppet:

- 1) Namn som funnits under fornnordisk tid, dvs. innan kristendomen kom till Norden.
- 2) Namn som senare utvecklats ur ett nordiskt ordförråd, alltså nybildningar.
- 3) Namn på gudar, kungar, hjältar o.s.v. från den nordiska forntiden.
- 4) Namn i nationalromantisk, eller göticistisk, litteratur där både författaren och läsaren ansåg, eller trodde, att de namn som användes var fornnordiska.

(Gustafsson 2002:116.)

Gustafsson inbegriper i nordisk namnrenässans namnskandinavismen, vilken utgörs av samtida inlånade namn från de nordiska grannländerna. I den sistnämnda gruppen innefattas namn som *Dagmar* och *Valdemar*, som trots sitt slaviska ursprung torde ha uppfattats som skandinaviska eller nordiska (se Gustafsson a.a.:117f. och där anförd litt.). Ser man på Gustafssons grafiska modell av diverse namnkategorier framgår att hon i den nordiska namnrenässansen också räknar in en god del tyska och tyskinspirerade namn. Det framgår av texten att gränsen mellan dessa varit svår att dra (a.a.:92–94), vilket är närmast självklart, då det ju handlar om hur namngivarna sannolikt uppfattat ett visst namn. Ett tyskt namn med samgermiskt led, ska det anses höra till nordisk namnrenässans? Gustafsson har t.ex. fört *Roland* till denna grupp, medan *Hilda* anses vara ett tyskt namn.

eller på mig, eller för den delen på någon annan heller att materialet ser ut som det gör. Omständigheterna har gjort att det blev som det blev.

I princip har jag följt Gustafssons punkter för hur ett nordiskt renässansnamn ska definieras. Ofta, men inte alltid, har jag träffat samma val som hon. Jag har gjort på följande sätt när jag bestämt om ett namn bör kunna räknas som ett nynordiskt namn. De namn som finns belagda på runstenar (fortsättningsvis kallade "runnamn") hör dit, likaså ombildningar till sådana som *Esben* till *Esbjörn*. De namn som i någon av namnböckerna av Otterbjörk (1979) och Brylla (2004) klassificeras som nordiska eller fornsvenska räknas också hit.² För att de nämnda namntyperna ska räknas som nynordiska får de inte ha förekommit bland dopnamnen i mitt material under tre undersökningsår på 1700-talet. De ska dessutom ha varit borta ur det föregående materialet minst de tre föregående undersökningsåren då de dyker upp. Ett nynordiskt namn 1850 får alltså inte ha varit belagt i materialet 1775, 1800 och 1825. En karantänstid på 100 år borde räcka för att namnen ska uppfattas som nya, menar jag.³

Som konkreta exempel kan nämnas *Ingeborg* och *Sigrid* som har belägg 1850, efter att ha varit oanvända 1800 och 1825. Dessa namn räknas inte som nynordiska. Inte heller *Sten* belagt 1875 första gången efter 1800 räknas in. *Ivar* däremot, belagt 1850, och endast en gång tidigare i referensmaterialet, 1725, räknas som ett nynordiskt namn, liksom *Ingegerd* som återkommer 1875 efter att ha varit borta under undersökningsåren sedan 1750.⁴

Vidare har namn som kan tolkas som bildningar till runnamn eller nordiska namn räknats som renässansnamn. *Ingvard* tolkar jag som en bildning till *Ingvar* och / eller t.ex. *Sigvard*. *Agnhild* bör vara en bildning till *Ragnhild* (om det inte är en felläsning). Nybildade namn som *Edor*, efter namn som *Andor*, runbelagt, och *Haldor* (Otterbjörk 1979:84) inbegrips, liksom *Agar*. Också *Elfrida* och *Olfrida*, som kan vara bildade i analogi med *Alfrida* till fornsvenskt *Alfridh* (Otterbjörk 1979:141), är inräknade. Om man följer Otterbjörks linje är kvinnonamnet *Alfrida* ett nordiskt namn, men mansnamnet *Alfrid* en sidoförm till *Alfred*, som är ett engelskt namn. Enligt Otterbjörk är vidare de mansnamn som slutar på *-frid* tyska, medan de kvinnonamn som slutar på

² Eftersom Otterbjörk anger både nordiskt och germanskt för *Hilda* har jag t.ex. betraktat detta såsom hörande till nordisk namnrenässans. Gustafsson har alltså betraktat det som tyskt.

³ Under symposiet i Grimstad, där denna text presenterades, diskuterades bl.a. huruvida trenden enbart handlar om just nya nordiska namn. De nordiska namn som burits av generation efter generation och aldrig kommit ur bruk kan ju också tänkas få ett uppsving i och med en renässanstrend. Jag är medveten om problemet men har ändå valt att behålla min karantänstid. I notapparaten ges en kommentar till de namn som skulle kunna vara berörda av en ökning i och med den nordiska namnrenässansen: *Sigrid*, *Ingeborg*, *Ingrid* och *Axel*.

⁴ Bland mansnamnen förekommer ett flertal runnamn genom hela grundmaterialet: *Erik*, *Sven*, *Carl*. De är dessutom bland de tjugo vanligaste namnen flertalet av undersökningsåren. (*Erik* saknas bland topp tjugo 1750, 1825 och 1850, *Sven* 1850 och 1875. *Carl* är med alla år och aldrig lägre än plats 14.) Andelen runnamn är betydligt högre för pojkar genom alla undersökningsåren, vilket visar en lång kontinuitet vad gäller namngivningen av pojkar. Dessa tre namn är ju för övrigt mycket gångbara också i dagens namngivning. *Carl* har enl. Brylla (2004) starka tidsperioder 1980-90 och 2000-. De runflicknamn som är belagda de flesta undersökningsåren är *Ingrid* (alla år utom 1850), *Ingeborg* och *Sigrid* (båda alla år utom 1800 och 1825).

-frid är nordiska. Jag har dock valt att räkna de manliga *-frid*-namnen som nynordiska namn också, om förleden finns i runnamn eller nordiska namn. Detta får till följd att *Alfrid*, *Anfrid*, *Helfrid*, *Sigfrid* och *Valfrid* räknas som nynordiska namn, men inte *Ehrenfrid* och *Gottfrid*. Ett annat tyskt namn som jag valt att inkludera är *Henning*. Motsvarande svenska *Hemming* är ett runnamn. Jag antar här alltså att namngivarna inte nödvändigtvis skiljer ett tyskt namn från ett nordiskt. Detta motiverar, enligt min uppfattning, att flera etymologiskt sett tyska namn inkluderas i de nynordiska namnen. Man skulle kunna säga att jag här lägger till ett kriterium till Gustafssons lista, nämligen namn som av namngivarna kan ha uppfattats som gamla nordiska namn. Detta ger förstås utrymme för godtycke, då man ju inte ett par hundra år efteråt kan veta hur namngivarna tänkte. Det kan diskuteras hur långt man ska sträcka sig i sina försök att återskapa en trend. Kan *Othilda* räknas in då *Hilda* ju gör det, och då leden *Ot-* finns i runnamn som *Ottar*? Jag har valt att inte räkna in detta namn.

Ytterligare några typer av namn har jag valt att föra till nordisk namnrenässans. Feminina bildningar till maskulina runnamn eller nordiska namn räknas med under förutsättning att mansnamnen inte är så frekventa under 1700-talet att dessa inte kan betraktas som nynordiska på 1800-talet. Det innebär att jag också räknar in *Alva* till *Alf* och *Alvar*, men inte *Arvida* och *Axelina*.

Jag inkluderar också namnskandinavistiska namn. De är få: *Valdemar*, *Dagmar* och *Aina*. För att åskådliggöra fler kategoriseringsval redovisar jag resonemangen kring de namn som finns 1800.

År 1800 är andelen nordiska renässansnamn, enligt hur jag avgränsat denna trend, liten. Fyra pojknamn och tre flicknamn: *Alfrid*, *Erland*, *Gudmund* och *Thure*; *Hilda*, *Hulda* och *Sigfrid*. *Alfrid* har jag redan kommenterat, *Erland* anges av Otterbjörk (1979:87) som ett nordiskt namn, isl. *Erlendr*. *Gudmund* är runbelagt. *Thure* är en sidoförm till *Tore*. *Hilda* är, enligt Brylla, ett nordiskt och samgermanskt namn, ursprungligen en smekform till namn på *Hild(e)* och *-hild* (Brylla 2004:104). *Hulda* är sannolikt en nybildning till adj. *huld* 'ljuv, älsklig'. Möjligen har det samband med isl. *Huld* (namn på en völva i Ynglingasagan) (Otterbjörk 1979:166).⁵ Det kan alltså vara ett hjältinnenamn från den nordiska forntiden. Att *Sigfrid* räknas som nynordiskt har jag också redan motiverat. Här rör det sig dessutom om ett flicknamn, vilket i än högre grad understryker det nordiska (Otterbjörk s. 202, 207).

⁵ Brylla (2004:107) nämner först att *Hulda* är ett bibliskt namn, bildat till ett hebreiskt ord. Därefter nämns att det också kan vara ett nordiskt namn. Jag tar inte ställning till huruvida det ena är mer sannolikt än det andra.

löpnamn	1800	1825	1850	1875
<i>flickor</i>	0,4 % 3 / 711	0,8 % 7 / 920	3,0 % 39 / 1276	7,4 % 197 / 2647
<i>pojkar</i>	0,7 % 4 / 615	2,1 % 18 / 840	4,4 % 58 / 1306	7,3 % 205 / 2816

Figur 1. anger andel nordiska renässansnamn i materialet räknat i löpnamn.

lexikala namn	1800	1825	1850	1875
<i>flickor</i>	2,9 % 3 / 105	3,2 % 4 / 123	6,4 % 11 / 171	12,1 % 29 / 240
<i>pojkar</i>	4,3 % 4 / 94	10,6 % 13 / 123	16,6 % 25 / 151	18,8 % 44 / 234

Figur 2. anger andel nordiska renässansnamn i materialet räknat i lexikala namn.

Sju nynordiska namn 1800 gör givetvis ingen trend. Någon sådan märks inte heller bland flicknamnen 25 år senare. Endast 4 lexikala namn kan anses tillhöra namnkategorin: *Hilda*, *Gerda*, *Jöta* och *Sigfrida*. Men bland pojknamnen tycker jag att man kan se en trend. Antalet olika belägg på nynordiska namn har ökat till 13, vilket är över 10 % av antalet lexikala pojknamn (*Elof*, *Birger*, *Hjalmar*, *Albrekt*, *Alfrid*, *Algot*, *Ebbe*, *Esben*, *Germund*, *Harald*, *Holger*, *Sune* och *Valfrid*). Sammantaget finns 18 belägg, och detta är drygt 2 % av löpnamnen.

Procentandelen lexikala nynordiska namn ökar därefter för varje undersökningsperiod, också bland flicknamnen, och det finns anledning att tala om en trend. Det är bland pojknamnen detta mode visar sig starkast. Andelen lexikala pojknamn ökar från drygt 10 % 1825 till 16,6 % 1850, och till 18,8 % det sista undersökningsåret 1875. 1850 är andelen lexikala flicknamn 6,4 %, och 1875 är den 12,1 %.

Att procentandelen nynordiska löpnamn är förhållandevis hög 1875, drygt 7 % för både pojkar och flickor, har sin förklaring främst i ett högt antal lexikala namn, men också i att några av dessa hör till de populära namnen. *Hjalmar* med 46 belägg är i mitt material det fjortonde vanligaste pojknamnet detta år. *Hilda* är det sextonde vanligaste flicknamnet, och *Hulda* det nittonde. *Gerda* kommer som tjugotredje.⁶

Men om ett namn möjligen kan antas vara nordiskt enligt de kriterier som nämndes i början av texten, har jag valt att ta med namnet i mina beräkningar.

⁶ Här skulle namnet *Sigrid* / *Isgrid* i hög grad ha dragit upp procentandelen löpnamn om det räknats med. Namnet har 24 belägg och hamnar strax efter de 20 vanligaste namnen. *Ingrid* har 11 belägg och *Ingeborg* 8. Om *Axel* räknats in bland pojknamnen hade detta också bidragit till en avsevärd ökning av löpnamnen. *Axel* är det femte vanligaste pojknamnet med strax över 100 belägg

Utifrån mitt material kan man alltså konstatera att den nordiska namnrenässansen som trend är synlig bland pojknamnen 1825, och bland flicknamnen 25 år senare, att den möjligen kan sägas spira år 1800 för att sedan öka under hela seklet. Några av namnen blir väldigt populära men i första hand utgörs trenden av nynordiska namn som har få bärare. Av de sammanlagt 73 olika nynordiska namnen (av totalt 474) år 1875 bärs 32 av endast en person. Bland pojkarna bärs faktiskt hälften av namnen av endast en pojke.

Mycket tydligt i materialet är att trenden i högre grad har genomslagskraft bland pojknamnen.⁷ Den visar sig tidigast där och uppvisar samtliga undersökningsår en klart högre andel lexikala namn än bland flicknamnen. Exempelvis finns det 1850 10 % fler olika nynordiska namn bland pojkarna än bland flickorna. Om detta ska förklaras med att man i högre grad valde att ge pojkarna namn efter nordiska hjältar kan jag inte svara på. Gissningsvis är förebilderna ur litteraturen i högre grad manliga. Otterbjörk skriver "mest lockade dock hjältesagans huvudpersoner, de stora krigarna och hövdingarna" (s. 40), och exemplifierar med bl.a. *Ragnar, Helge, Sigurd* och *Fritiof*, samtliga belagda i mitt material. Det kan väl också tänkas att de namn man kände till från äldre tid i högre grad var mansnamn. Fler mansnamn finns bevarade på runstenar. Dock hade det ju funnits många fler flicknamn att ta till om man så hade önskat. Men det fanns under 1800-talet en konkurrerande trend med moverade flicknamn.⁸ Denna har i mitt material starkt genomslag och är som högst 1850. Procentandelen moverade löpnamn är 1850 nästan 40 %, och 1875 nästan 30 %. (Svahn, opublicerat manus.)⁹

Lite spekulativt skulle man kunna säga att två av 1800-talets stora namnmoden – den nordiska namnrenässansen och de moverade namnen – speglar strukturen av ett manssamhälle där såväl pojkarna som flickorna får namn efter manliga förebilder. Förebilderna för pojknamnen är historiska män som vikingen och krigaren, för flicknamnen är det snarare en nära släkting. Oavsett är mannen utgångspunkt.

⁷ Samma resultat redovisar för övrigt Terje Aarset (1985) i sitt material från Sunnmøre 1860-99.

⁸ Gustafsson visar att en stor del av de moverade namnen i Skelleftematerialet sannolikt tar sin utgångspunkt i en manlig släktings namn (2002:130ff).

⁹ Liknande resultat har Meldgaard 1990:175.

Litteratur

- Brylla, Eva, 2004: *Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon*. Stockholm.
- Gustafsson, Linnea, 2002: *Novation i norr. Nya dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890*. *Anthroponymica Suecana* 12. Kulturens frontlinjer 39. Umeå.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1990: *Studier i Københavnske fornavne 1650–1950*. Köpenhamn.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. I: *Studia Anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101–112.
- Otterbjörk, Roland, 1979: *Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon*. 3 uppl. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.
- Svahn, Margareta, 1993: *Dopnamnsskick 1700–1875* (opublicerat manus).
- Aarset, Terje, 1985: Den nordiske namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre 1860–99. I: Sigurd Fries och †Roland Otterbjörk (red.): *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3–5 maj 1983*. NORNA-rapporter 29, s. 109–116. Uppsala.

Summary

The Nordic renaissance in naming customs in south and west Sweden

The aim of this text is to examine whether there was a tendency to use old Nordic names during the 19th century, and whether it is possible to talk about a so-called Nordic name renaissance. The geographical area of the study is small towns in south and west Sweden and the period covered is 1800–1875. The material consists of 5907 baptised children (2950 girls, 2957 boys) with 11 131 names (5554 girls' names, 5577 boys' names), all extracted from baptism registers. In 1800 there are very few Nordic renaissance names in the material but already in 1825 more than 10 % of the different lexical boys' names are renaissance names. In 1875 18.8 % (or 44 of 234 different lexical) boys' names are renaissance names and 12.1 % (or 29 of the 240 different lexical) girls' names. The Nordic renaissance trend during the 19th century is continuing to increase, especially with regard to boys' names.

Linnea Gustafsson

Den nordiska namnrenässansen i Skelleftebygden under 1800-talet. Vilka var namnen och vilka var namngivarna?

Den nordiska namnrenässansen är ett komplicerat begrepp som har diskuterats bland de nordiska namnforskarna under flera decennier. Som jag ser det är det intuitivt lätt att känna igen det här namnmodet för en namnforskare, men betydligt svårare att systematiskt avgränsa det från andra namnkategorier. I det här sammanhanget vill jag främst diskutera hur namnen som ingår i den nordiska namnrenässansen har avgränsats och hur en sådan här avgränsning fungerar vid det praktiska arbetet med kategorisering av namn. Dessutom kommer jag, när det är relevant, att nämna vilka namngivare som använde den här typen av namn i 1800-talets Skelleftebygd.

Uttrycket *Den nordiska namnrenässansen* användes av allt att döma först av Roland Otterbjörk (Aarset 1985:109). Bakom termen ryms – som termen antyder – nordiska namn, men diskussionen för att lägga fast gränserna för den här bångstyriga namngruppen har sysselsatt flera nordiska namnforskare. Även jag har försökt bringa reda för gruppen under mitt avhandlingsarbete, där jag behandlade nya dopnamn i Skelleftebygden 1791–1890. Enligt Otterbjörk (1979:39) hämtade namngivarna gärna inspiration från den nordiska forntiden som s.a.s. kom på modet tack vare nationalromantiska strömningar. Särskilt anses den litterära strömningen göticismen ha påverkat de svenska namnsederna så att de ursprungligen nordiska namnen fick en blomstringsperiod.

Ytterligare ett bidrag som haft stor betydelse för mitt eget arbete med avgränsningen kommer från Eva Villarsen Meldgaard som menar att den nordiska namnrenässansen var det första verkliga namnmodet eftersom namngivarna kunde välja barnens förnamn från en grupp av namn till vilken de inte hade anknytning, varken genom familjen och släkten, socialt eller kulturellt, utan enbart genom att, i likhet med andra namngivare vid samma tid, finna namnen estetiskt tilltalande. Impulserna till valet av namn kunde namngivaren få genom att t.ex. gå på teater, vilket Köpenhamns invånare gärna gjorde under 1800-talet, eller genom att helt enkelt läsa böcker. Både hjältar och hjältinnor från teaterns och böckernas värld användes sedan som inspirationskällor när barnen skulle namnges (Meldgaard 1997a:102).

När Terje Aarset, som också har dryftat den nordiska namnrenässansen i olika sammanhang, definierar nordiska namn (1985:110) avser han dels namn som fanns i

namnskicket före kristnandet av Norden, dels namn som senare utvecklades ur det nordiska ordförrådet. Den här typen av nybildade namn betraktar han som nordiska om det sista namnledet är nordiskt (eller germanskt) (1976:23).¹

De nordiska personnamnsforskarna har alltså beaktat främst kulturella faktorer, men även språkliga element för att definiera den nordiska namnrenässansen. Utifrån den ovan refererade diskussionen går det följaktligen att avgränsa gruppen så här:

- 1) Namn som har funnits under fornnordisk tid, dvs. innan kristendomen kom till Norden.
- 2) Namn som senare har utvecklats ur ett nordiskt ordförråd, alltså nybildningar.
- 3) Namn på gudar, kungar, hjältar osv. från den nordiska forntiden.
- 4) Namn i nationalromantisk, eller göticistisk, litteratur där läsaren ansåg, eller trodde, att de namn som användes var fornnordiska.

Hur fungerar den här definitionen i praktiken?

Ovanstående fyra punkter var min utgångspunkt när namngruppen skulle kategoriseras i mitt avhandlingsarbete. Vid bearbetning och analys av ett verkligt material sätts dock en teoretisk avgränsning av det här slaget på hårt prov. Att kategorisera ett stort och svårhanterligt material är alltid komplicerat eftersom gränserna flyter samman. Artificiella gränsdragningar stämmer ofta dåligt överens med den komplexa verkligheten, vilket naturligtvis medförde stora problem vid kategoriseringen av de enstaka namnen.² En mycket svår gränsdragning går t.ex. mellan nordiska och tyska namn. Den tyska namngruppen hör etymologiskt nära samman med namnen inom den nordiska namnrenässansen, ibland t.o.m. så nära att namngrupperna är hart när omöjliga att skilja åt. De tyska och tyskinspirerade namnen introduceras generellt tidigare inom Skelleftebygden än de namn som hör till den nordiska namnrenässansen. Tyska namn introduceras dessutom i ungefär lika hög grad av olika sociala grupperingar inom området, vilket inte namnen inom den nordiska namnrenässansen gör.

För att namnkategorin bättre skulle svara mot avhandlingens övergripande syfte valde jag att delvis behandla de ovanstående fyra punkterna åtskilda. Vid min kategorisering av den nordiska namnrenässansen valde jag att enbart basera mig på den

¹ En näraliggande bildningstyp är latiniseringar och feminiseringar som har ett nordiskt namn som utgångspunkt, som också inkluderas i namngruppen av Aarset (1976:23).

² Genom en grafisk bild i avhandlingen har jag velat redovisa problemet med avgränsningen med kategoriseringen på ett tydligt sätt (se Gustafsson 2002:92).

första och den tredje punkten ovan.³ De 16 flicknamn som har förts till gruppen är *Agda, Alfilda, Alfina, Brynhilda, Dagny, Elna, Estrid, Gunhild, Götha, Helga, Hulda, Ragnhild, Signe, Signhild, Siri* och *Thora*. De 22 pojknamnen inom samma grupp är *Agnar, Alarik, Aldon, Alf, Algot, Almar, Alvar, Birger, Botvid, Bror, Elof, Folke, Germund, Gunnar, Hilder, Ingemar, Ivar, Osvald, Roland, Sixten, Sverker* och *Viger*. Att den nordiska namnrenässansen var av stor betydelse i Skellefteå under 1800-talet tydliggörs av den stora mängd namn som jag har definierat till denna namngrupp. Dessa namn börjar introduceras fr.o.m. 1860-talet och det är framför allt inom borgerskapet som de tidiga introduktionerna äger rum.

Som en mindre grupp inom den nordiska namnrenässansen har jag valt att placera de namn som hör till namnskandinavismen och utgörs av inlånade samtida namn från de nordiska grannländerna. Två av namnen är i strikt mening av slaviskt ursprung, nämligen *Dagmar* och *Valdemar*, men de uppfattades av allt att döma som skandinaviska eller nordiska av tidens namngivare (Meldgaard 1997a:103f.; Otterbjörk 1979:42). De namn i materialet som faller inom ramen för namnskandinavismen är flicknamnen *Aslög* och *Dagmar* samt pojknamnen *Jens, Meidell, Valdemar, Vigo* och *Åke*. Vid min definition har jag anammat Roland Otterbjörks åsikt att namnskandinavismen är någon form av påhäng till den nordiska namnrenässansen (Otterbjörk 1979:42; Gustafsson 2002:117). Detta antagande har senare kritiserats av Gulbrand Alhaug (2003:73f.) som menar att skandinavismen som politisk och kulturell idé började göra sig gällande från mitten av 1800-talet. Alhaug är av den åsikten att det är en stor skillnad mellan nordiska namn som åter tas i bruk efter flera hundra års träda och namn som lånas mellan de nordiska länderna utan att egentligen ha ett nordiskt ursprung, vilket är en tankegång som borde ha accentuerats även av mig.

De namn som kan ha inspirerats av nationalromantisk, eller göticistisk, litteratur (fjärde punkten) har jag fört till gruppen litterära namn. De litterära namn som är av betydelse för den nordiska namnrenässansen i Sverige och som återfinns i Skellefte-materialet är de namn som kan ha inspirerats av Tegnér's diktning eller den övriga nordiska litteraturen. Anledningen till att jag i avhandlingen valde att föra ihop de namn som kom att öka i popularitet tack vare Tegnér's diktning med namn som hade motsvarande draghjälp av t.ex. *Tusen och en natt* och *Ossiansångerna* är att jag ansåg att det fanns ett samband vad gäller de tänkbara inlåningsvägarna mellan olika litterära

³ Namn som är nybildningar och alltså hör till den andra punkten, har jag i avhandlingen valt att behandla bland andra typer av namnbildning. Givetvis spelar den nordiska namnrenässansen en viktig roll som inspirationskälla om mönsterbildare för den här typen av namn, men för avhandlingens huvudsyfte har det varit viktigt att upprätthålla en skillnad mellan namn som existerade på andra håll innan de började användas i Skelleftebygden och nybildade namn som namngivaren själv kan ha skapat.

namn. I Skellefteå förefaller detta vara överordnat de språkliga kriterierna för nordiska namn. Till namngruppen som kan ha påverkats av Tegnér's diktning eller annan nordisk litteratur går det att räkna de nio flicknamnen *Blända, Elida, Gerda, Göthilda, Hildur, Hilma, Ida, Nanna* och *Svea* och de tretton pojknamnen *Alte, Einar, Erland, Fritiof, Gylfe, Hjalmar, Ragnar, Rolf, Sigurd, Thor, Thorsten, Vingolf* och *Yngve*. Av de här 22 namnen introduceras 16 av borgerskapet. Flera av de här namnen kan vara hämtade ur *Fritiofs saga* av Tegnér. Just den här boken bjöds också ut till försäljning av bokhandlare Carlberg i Skellefteå, enligt en annons i den lokala tidningen *Skellefteå Tidning* den 15 september 1852.⁴ Dvs. annonsen är införd i tidningen innan de aktuella namnen introduceras i bygdens namnskick, vilket i viss utsträckning stärker sambandet mellan det litterära verket och namngivarna.

Sammanfattning

De praktiska problem som forskaren möter vid namnkategorisering är avsevärda och det innebär också att det till viss del kan bli tvunget att förändra definitionen beroende på materialet och de föreliggande behoven. En viss elasticitet i de uppställda kriterierna kan alltså behövas för att de ska vara applicerbara på olika typer av material, tider och geografiska områden. Inlåningsvägarna kan i vissa fall också se olika ut mellan de olika nordiska länderna (se diskussionen beträffande *Menny* hos Gustafsson 2002:91), vilket är något som den enskilde forskaren måste beakta vid sin analys. I mitt fall har olika delar av den nordiska namnrenässansen behandlats inom olika kategorier för att bättre svara mot det övergripande syftet i avhandlingen.

En anledning till att det gärna var de högre skikten i samhället som var tidiga med att använda namnen inom den nordiska namnrenässansen torde vara den nära kopplingen till litteraturen som inspirationskälla (se även Aarset 1982:66f.). Att förnamn som förekommer inom Tegnér's diktning eller i den övriga nordiska litteraturen först användes inom borgerskapet torde då hänga samman med att det framför allt var inom den här samhällsgruppen som man läste romaner och lärde känna andra miljöer och tider (se Frykman & Löfgren 1979:39ff.). I Skelleftebygden har jag visat att det fanns böcker av Tegnér att tillgå i den lokala bokhandeln, vilket sannolikt hade betydelse för introduktionen av de här namnen inom området.

Ytterligare en tänkbar anledning till borgerskapets övervikt som introduktör av de här namnen skulle kunna vara en manifestation av gemensam gruppidentitet. I Skelleftebygden fanns klassavgränsande baler, musikaliska evenemang och soiréer av

⁴ Tidningsannonser av samma slag förekommer även beträffande *Tusen och en natt*.

olika art, som huvudsakligen torde ha riktat sig till det i staden framväxande borgerskapet och som ägde rum ganska ofta (se Sjöström 1997:21f., 24f.).

För Skellefteås del förutsattes i princip inflyttning från andra delar av Sverige för att borgerskapet skulle växa fram. Inom den här samhällsgruppen står det, utifrån materialet, också klart att det sker en del demografiska förflyttningar. Flera familjer och personer som hör till Skellefteå borgerskap är inflyttade eller har under en period av sina liv vistats i sydligare delar av Sverige. Detta medför givetvis att den här gruppens namngivare kan ha haft större möjlighet att stöta på namnen inom den nordiska namnrenässansen som var ett namnmode som var populärt vid ungefär samma tid över hela Norden (se Meldgaard 1997a:102, Aarset 1985:109, Otterbjörk 1979:38ff.).

Avslutningsvis vill jag säga att det första namnmodet i Norden, den nordiska namnrenässansen, i någon form förefaller ha återkommit åtminstone till Sverige där det för närvarande tycks vara många namngivare som återigen inspireras av nordisk kultur för att namnge nyfödda barn. Återigen verkar namngivarna gärna välja ett namn som de anser vara nordiskt, t.ex. pojknamnen *Arvid*, *Sixten*, *Tor* och *Vidar* eller flicknamnen *Ingrid*, *Siri*, *Signe*, *Sigrid* och *Tora*, hur går det annars att förklara den nutida ökningen av den här typen av förnamn i Sverige? (För en jämförande spådom beträffande danska förhållanden se Meldgaard 1997b:27ff.)

Litteratur

- Alhaug, Gulbrand, 2003: Avhandling med vidt perspektiv på svensk namngivning på 1800-talet. I: *Studia Anthroponymica Scandinavica* 21, s. 63–82.
- Frykman, Jonas og Orvar Löfgren, 1979: *Den kultiverade människan*. Skrifter utgivna av Etnologiska sällskapet i Lund 11.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997a: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. I: *Studia Anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101–112.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997b: *90ernes navnebog*. København.
- Gustafsson, Linnea, 2002: *Novation i norr. Nya dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890*. *Anthroponymica Suecana* 12. Kulturens frontlinjer 39. Umeå.
- Otterbjörk, Roland, 1979: *Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon*. 3 uppl. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.

Sjöström, Lars-Olov, 1997: *Bönder och borgerlighet i festseder och matvanor. En etnologisk studie i kulturgränser utifrån Skellefteå*. Kulturens frontlinjer 4. Umeå.

Aarset, Terje, 1976: Personnamn i Vartdal, Hareid og Ulstein gjennom 500 år. I: *Tidsskrift for Sunnmøre Historielag* 51.–52. årgang, 1975–1976, s. 17–50.

Aarset, Terje, 1982: Frå den nordiske namnerenessansen til i dag. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.], s. 66–87. Oslo.

Aarset, Terje, 1985: Den nordiske namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre 1860–99. I: Sigurd Fries och †Roland Otterbjörk (red.): *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3–5 maj 1983*. NORNA-rapporter 29, s. 109–116. Uppsala.

Summary

The Nordic name renaissance in Skellefteå during the 19th century

The focus of this article is the Nordic name renaissance, a forename fashion already discussed by several Scandinavian onomastics, e.g. Otterbjörk, Aarset and Meldgaard. The Nordic name renaissance includes names existing in the old Norse period, names of Norse gods, kings and heroes as well as names later emanating from the Nordic names and names from Romanticism. Artificial boundaries such as these are often difficult to apply to name material (or any kind of material for that matter). When it comes to the area around Skellefteå, in northern Sweden, it was mostly the upper bourgeoisie that introduced these names in society. This could be explained by group identity, external contacts or the close relationship between literature and this particular name fashion.

Gunnstein Akselberg

Den nordiske namnerenessansen – renessansenamn versus andre tradisjonsnamn¹

Om tilhøvet mellom eit onomastisk normidealnivå og eit namnebruksnivå

1. Onomastiske normideal

Hovudproblemstillinga i denne artikkelen er: Kva er namnerenessanse, korleis skil nordiske renessansenamn seg frå andre (innlånte) tradisjonsnamn, og kva vil vi med *den nordiske namnerenessansen*?² Eg diskuterer særleg kva for funksjon kategorien *nordiske renessansenamn* har i eit nasjonalt og i eit lokalt personnamnperspektiv.

Eg legg vekt på personnamnutviklinga dei siste to hundre åra og på tilhøvet mellom dei førestellingane som namnebrukarane har om personnamn, *det onomastiske normidealnivået*, og den reelle namnebruken, *namnebruksnivået*, illustrert med døme frå eit lokalt personnamnkorpus, avgrensa til Voss kommune. Namnebruksnivået vert illustrert ved personnamnfrekvensar i folketeljingane av 1801, 1865 og 1900, og av personnamnfrekvensar i periodane 1900–1929 og 1990–2003. Normidealnivået vert illustrert ved ei mindre haldningsgransking som vart gjennomført sommaren 2004.³

Termen *nordiske renessansenamn*, eller for den del omgrepet *den nordiske namnerenessansen*, har så vidt eg kan registrera, ikkje vore prinsipielt avgrensa eller definert i litteraturen enno. Det er difor naudsynt i ein slik analyse å diskutera fleire grunnleggjande problemstillingar som er knytte til nordiske renessansenamn. I denne samanhengen kjem eg særleg inn på avgrensings- og klassifiseringsproblem som er knytte til kategorien nordiske renessansenamn.

¹ Her studerer eg berre den nordiske namnerenessansen sin verknad på personnamngjevinga. Andre namn, t.d. stadnamn, vert ikkje trekte inn i analysen. Det er berre dei høgfrequente namna som vert studerte, representert ved dei 10–20 mest frekvente namna i kvar periode.

² Om bruken av termane *tradisjonsnamn* og *renessansenamn*, sjå pkt. 2.2 nedanfor.

³ Haslum (2005) skil skarpt mellom talemålsformer og skriftspråkformer, og dette er eit viktig skilje i tilnærminga hans. I tilnærminga mi spelar dette skiljet ei mindre viktig rolle, og det vert difor normalt ikkje problematisert eksplisitt i artikkelen.

2. Nokre viktige avgrensingar og problemstillingar

2.1 Termene renessansenamn og tradisjonsnamn

2.1.1 *Renessansenamn*

Renessanse tyder 'gjenfødning',⁴ dvs. at noko som har funnest i ein eldre historisk periode får ei ny blømingstid, ein ny popularitet, i ein seinare periode. Innom onomastikken kan alle namn som har funnest i ein tidlegare historisk periode, vera potensielle renessansenamn i ein seinare periode. Namn som fanst t.d. på 1200-talet eller 1950-talet, kan teoretisk sett verta renessansenamn på 2000-talet. Namne-ressansar kan vi ha til alle tider.

Vi kan ha renessansenamn i samband med kronologisk brot: Det vil seia at namn som har vore produktive i ein tidlegare periode og som så har vore ute av bruk ei kortare eller lengre tid, vert produktive att i ein seinare periode. Jamfør Haslum si avgrensing av (nordiske) renessansenamn nedanfor.

Vi kan òg ha renessansenamn i samband med kronologisk kontinuitet: Det vil seia at namn som har vore produktive i ein eldre periode ikkje går or bruk, men får ei ny oppblomstring i ein seinare periode.⁵

Både *arvenamn*, dvs. namn som har vore nytta i Norden i uminneleg tider (jfr. Haslum s. 124), og *lånenamn*, dvs. namn som er lånte inn i dei nordiske språka frå kristendomen eller seinare (jfr. Haslum nedanfor), kan verta renessansenamn etter den avgrensinga eg legg i termen *renessansenamn*.

2.1.2 *Tradisjonsnamn*

Tradisjonsnamn er namn som har vore i bruk over eit lengre tidsrom innom eit språksamfunn eller innom eit geografisk område, slik at dei er blitt ein viktig del av eit lokalt namnekorpus. Alle arvenamna og ein stor del av dei innlånte namna fungerer i dag som tradisjonsnamn i dei fleste norske namnesamfunna.

⁴ Jfr. fr. *la renaissance*, 'gjenfødning, attfødning', til *renaitre*, 'bli fødd på ny', dvs. gjenfødning av klassisk antikke former, motiv og ideal. I t.d. litteraturen og arkitekturen har vi med ein *kronologisk kontinuitet* å gjera, av di dei klassisk antikke formene og motiva levde heilt fram til renessansen, då dei fekk ei ny bløming.

⁵ Haslum (loc cit) reknar berre med at det kan finnast renessansenamn dersom det har vore eit kronologisk brot, eller i beste forstand dersom det har vore ein 'dvaletilstand'. Sjølv reknar eg med at det kan finnast renessansenamn i samband med både kronologiske brot og kronologisk kontinuitet. Termen renessanse krev ikkje at det må ha vore eit kronologisk brot.

2.2 Når blir eit (person)namn nordisk?

Korleis skal ein avgrensa eit nordisk namn frå andre namn? Tanken bak termen *nordiske namn* er at dette er namn som har bakgrunnen sin i dei nordiske språka, det vil seia at dei har oppstått innom det nordiske språkvaldet, og at dei såleis skil seg frå dei framande eller innlånte namna som er komne inn i dei nordiske språka utanfrå. Til dømes er namn som *Knut*, norr. *Knútr*, og *Ivar*, norr. *Ívarr*, i denne samanhengen nordiske namn, medan *Pål*, norr. *Páll*, til lat. *Paulus*, og *Jon*, til hebr. *Jōchanan*, gr. *Iōánnēs*, er innlånte eller framande namn.

Ei slik avgrensing seier ikkje noko som helst om dei førestellingane som medlemene i eit språksamfunn eller namnebrukarane innom eit geografisk avgrensa område har om kva for namn som er nordiske eller heimlege. I mange bygder vert namn som *Lars*, lat. *Laurentius*, og *Brita*, til kelt. *Brigit*, rekna for å vera vel så heimlege og nordiske som *Knut* og *Inger*, til norr. *Ingigerðr*. Grunnen til at ein opplever dei som heimlege og nordiske, kan vera at dei har ein lang og ubrotten brukstradisjon og/eller ein høg bruksfrekvens i nær fortid.

På den andre sida kan det finnast namneelement i nordiske namn som er innlånte eller som har ein framand eller innlånt etymologi. Dersom vi legg vekt på det etymologiske aspektet, kan vi finna døme på at nokre "nordiske" namn kanskje ikkje er nordiske. Døme på eit slikt namn er *Sondre*, norr. *Sundri*, som er eit namn med usikker etymologi.

Det finst altså både ei namnehistorisk kronologisk bakre grense av etymologisk karakter, og ei namnehistorisk kronologisk bakre grense av mental karakter. Den namnehistoriske kronologiske bakre grensa av etymologisk karakter er empirisk etterprøvbar i den informasjonen som finst i historiske dokument. Den bakre grensa av mental karakter kan variera frå tid til tid, frå stad til stad, frå brukargruppe til brukargruppe osv.

2.3 Problemet kontinuitet versus renessanse – "skjult" namnerenessanse

Renessanseomgrepet knytt til nordiske personnamn kan i mange lokale språksamfunn vera ein vanskeleg faktor å hanskast med. Der namnekontinuiteten er sterk, vil det kunna vera vanskeleg å sjå verknaden av ein eventuell namnerenessanse. Dersom det har vore ein meir eller mindre samanhengande namnekontinuitet frå mellomalderen innom eit geografisk område, kan det vera vanskeleg å avgjera om ein tilsynelatande framhaldande kontinuitet, t.d. i den andre halvdel av 1800-talet og i den fyrste halvdel av 1900-talet, er resultatet av at ein namnekontinuitet held fram eller av at

ein nordisk personnamnrenessanse set inn. Utan at ein namnerenessanse hadde sett inn, hadde kan henda kontinuiteten blitt svekt. På denne måten kan det som vert opplevd som kontinuitet eigenleg vera resultatet av ein namnerenessanse. Vi kan i slike tilfelle ha med ein "skjult" namnerenessanse å gjera, i motsetnad til ein open namnerenessanse som kan finnast der det er eit tydeleg brot med ein tidlegare namnetradisjon.

2.4 Det kvantitative aspektet ved namnerenessansen

Det meste av diskusjonen om den nordiske namnerenessansen gjeld kvantitative tilhøve, dvs. kor mange namn av denne kategorien som er komne til i eit visst tiår eller i ein bestemt geografisk region, noko litteraturen om den nordiske namnerenessansen klårt viser. Målet har difor vore å registrera kor stor del av personnamnmaterialet på eit gitt tidspunkt eller i ein bestemt periode som er av nordisk opphav, og kor mykje den nordiske namnefrekvensen i denne perioden skil seg frå den nordiske namnefrekvensen i perioden/-ane før. Dersom den nordiske namnefrekvensen er høg i høve til perioden/-ane før, kan vi ha med ein namnerenessanse å gjere. Det kvantitative aspektet har såleis hatt ein viktig dokumentasjonsfunksjon i samband med å identifisera utslag av den nordiske namnerenessansen.

2.5 Den nordiske renessanseperioden

I litteraturen (t.d. Otterbjörk 1979, Kruken 1982, Stemshaug 1982 og Aarset 1982) får vi, t.d. gjennom dei statistiske oversyna og referansane som vert nytta som grunnlag for framstillinga, inntrykk av at den nordiske renessanseperioden hovudsakleg er knytt til den andre halvdelan av 1800-talet og dei fyrste ti-åra av 1900-talet, sjølv om perioden ikkje vert særleg klart tidfesta. Slik sett er den nordiske namnerenessansen altså ein meir eller mindre klart avgrensa historisk periode. Eventuelle tidlegare renessanseperiodar vert ikkje drøfta, og det er heller ikkje vanleg å sjå på periodar med ein eventuell nyare auke av nordiske personnamn, t.d. etter den andre verdskrigen, som "eigenlege" nordiske renessanseperiodar. Dette leier oss over til det neste punktet: nasjonsbyggingsaspektet.

2.6 Nasjonsbyggingsaspektet

Ei viktig årsak til at omgrepet *den nordiske namnerenessansen* oppstod, har samanheng med interessa for kva for rolle personnamna spela i samband med

nasjonsbyggingsideologien og nasjonsbyggingsfasen i norsk historie, som var eit resultat av ulike romantiske straumdrag som kom til oss frå Tyskland, ofte via Danmark, på 1800-talet. Den nordiske personnamnrenessansen er nær knytt til den kulturelle praksisen som hadde grunnlag i denne ideologien.

Der personnamnrenessansen var sterk ved det førre hundreårsskiftet, kunne nasjonsbyggingsideologien og romantikken såleis vera eit viktig grunnlag for namnerenessansen. Der namnekontinuiteten derimot var sterk i denne perioden, kunne nok lokale og familiære tradisjonstilhøve vera vel så sterke som nasjonsbyggingstilhøva og det romantiske i tilhøva.

2.7 Identitetsaspektet

Namn har ei viktig identifikasjonoppgåve på to nivå: 1) Namn identifiserer personar, stader og objekt, dei har altså ein unikt refererande funksjon. 2) Dessutan gjev namn personar, stader og objekt identitet, dei har såleis ein identitetsskapande funksjon på overindividuell nivå. Forskjellige namn kan ha ulik geografisk og sosial distribusjon, og gjennom den ulike distribusjonen gjev namna grunnlag for forskjellige a) personlege identitetar, b) gruppeidentitetar, c) stadidentitetar og d) typeidentitetar.

Til bygder, til geografiske regionar, til familiar og til slekter kan det vera knytte særlege namnekorpor som det vert, skal eller bør veljast namn frå. Ved at namneberarane innom slike geografiske og sosiale rom ber bestemte namn, får namneberarane ein særleg (lokal, regional eller nasjonal) identitet. Å velja, bruka eller bera "feil" namn kan skapa identifikasjonsproblem og dessutan føra til sanksjonar; jfr. normidealnivået, pkt. 2.9 nedanfor.

Lokale namneskikkar er knytte til den identitetsfunksjonen som personnamna har, og i denne samanhengen spelar tradisjonelle namn, m.a. nordiske renessansenamn, ei viktig rolle.

2.8 Normaspektet

Identitetsfunksjonen til dei nordiske personnamna er nær knytt til forskjellige bruksnormer:

2.8.1 Formell avgrensing (definisjon) av termen nordisk renessansenamn

I litteraturen ser det ut for å vera ein konsensus om at nordiske renessansenamn skal ha oppstått innom det nordiske språkvaldet (jfr. pkt. 2.1 ovanfor). Dersom vi let dette

kravet vera hovudpremissen for at eit namn er nordisk, finst det likevel kategori-
seringsproblem som er knytte til skriftnorm og uttalenorm. Kan t.d. varierende uttale-
og skriftnormer representera ulike renessansenamn? Eller er slike former berre for
variantar å rekna av det "opphavlege" namnet? Er t.d. alle heimlege former av norr.
Sigurðr og norr. *Óláfr* eitt og same namnet, eller er t.d. *Sigurd*, *Sjugurd*, *Sjurd* og *Sjur*,
og *Olaf*, *Olav*, *Ola*, *Ole*, *Olof* og *Oluf* forskjellige namn? Her vil uttalen av namna
spela ei avgjerande rolle. Ulik kategorisering kan gje store statistiske skilnader.

2.8.2 Uttale- og skriftform

Normaspektet ved nordiske renessansenamn er nær knytt til lokal språkbruk og lokal
identitet. Det kan finnast lokale sosiale og geografiske namnenormer som repre-
senterer uttalenormering og skriftnormering, og som regulerer kva for namn og
namneformer som kan eller bør brukast. Desse normene er såkalla "tause" normer
(Brunstad 2000:117), "internaliserte" (Sundby 1978) eller "operative" normer (Dyvik
1993).⁶ Det vil seia at desse normene refererer til intersubjektivt internaliserte
haldningar, intuisjonar og forventningar om kva som er korrekt, mogleg og meinings-
full namnebruk (jfr. Brunstad loc. cit.). Tause og internaliserte normer har stor
innverknad både på namnebruksnivået og normidealnivået.

2.8.3 Geografisk og sosialt normnivå

Personnamnbruken vert regulert etter namnenormer på ulike nivå. Det kan vera nyttig
å operera med fem ulike normnivå som er knytte til dei nordiske renessansenamna, og
til namn generelt:

Nasjonalt normnivå

Når ein diskuterer fenomenet nordisk personnamnrenessanse, er det i mest alle tilfelle
det nasjonale normnivået som har vore referanseramma. Ein har ikkje diskutert
regionale, lokale, sosio-onomastiske og idio-onomastiske normnivå (sjå nedanfor).
Interessa for regionale og lokale personnamndistribusjonar og -variasjonar, som spelar
ei viktig rolle i samband med den nordiske namnerenessansen, har alltid vore relatert i
høve til ei overordna nasjonal norm. Den nasjonale norma er likevel ikkje

⁶ Med termen *tause normer* er meint at normene er uformelle og ikkje kodifiserte i form av t.d. reglar, forskrifter
eller lover. Termen *internaliserte normer* fortel at normene er nedfelte i namnebrukarane og ikkje i skriftlege
reglar. Og med termen *operative normer* er meint at normene fungerer aktivt ved å regulera namnespråkleg
handling i eit språksamfunn, noko som dei nedfelte normene ikkje treng å gjera i same grad.

representativ for dei normene som gjeld på andre nivå, og for å fanga opp normvariasjonen er det naudsynt å studera dei lokale normene. Til dømes kan dei lokale normene vika mykje av frå ei nasjonal overnorm.

Regionalt normnivå

Det regionale normnivået er representert ved namnenormer som gjeld for større regionar som t.d. Vestlandet, Sørlandet, Austlandet, Trøndelag og Nord-Noreg. Regionale normer kan i særlege tilfelle falla saman med, men i dei fleste tilfella vik dei av frå, den nasjonale norma. Den nasjonale norma har karakter av noko gjennomsnittleg, representativt og idealistisk, og vil såleis oftast ikkje falla saman med dei einsskilde regionale og lokale namnenormene.

Lokalt normnivå

Det lokale normnivået er knytt til avgrensa område som t.d. Voss, Hardanger, Valdres, Telemark, Sogn, og til einsskildebygder og einsskildestader som t.d. Ullensvang, Eidfjord, Ulvik og Bergen.⁷ Namnenormer på lokalt nivå kan ofte vika mykje av frå den nasjonale norma, med dei kan òg vika av frå den overordna regionale norma.

Sosialt (sosio-onomastisk) normnivå

Dette normnivået er knytt til sosiale grupper og sosiale skikt, som er avgrensa av sosio-økonomiske makrofaktorar som t.d. yrke, utdanning og inntekt. Bestemte namn er t.d. knytte til arbeidarklassen, borgarstanden, bondestanden, intellektuelle, akademikarar osv., eller til ei bestemt slekt eller til ein bestemt familie. Oppkallingsskikkar kan såleis vera uttrykk for sosio-onomastiske personnamnormer.

Idiomatisk normnivå

Det idiomatiske normnivået er knytt til den einsskilde namnegjevaren eller namnebrukaren, dvs. at den einsskilde namnegjevaren eller namnebrukaren har både eit namnekorpus og ei namnenormførestelling som er gyldig for eit særleg språksamfunn, eit lokalsamfunn, ein familie osv. I grenseområdet mellom eit sosio-onomastisk og eit idiomatisk normnivå finn vi t.d. familiære normer.⁸ Individbaserte normer kan vika sterkt av frå nasjonale, regionale, lokale og sosio-onomastiske normer. Grunnen til at det finst idiomatiske personnamnormer, kan vera at dei einsskilde namnegjevarane og

⁷ Her er det meint området Voss og ikkje tettstaden (stasjonsbyen) Voss. Med Bergen er det meint byen (bykjernen) Bergen og ikkje det moderne Stor-Bergen (Bergen kommune etter byutvidinga).

namnebrukarane ikkje kjenner til eller bryt medvite med overgripande normer, eller av di dei har sterke særinteresser i namnegjeving og namnebruk, eller ved at dei representerer tilfeldige eller impulsive namneval.

2.8.4 Normagentar

Nammenormene sin eksistens er nær knytt til normagentar. Ein normagent er ein person, eit organ, eit medium eller ein institusjon som held ved like eller fremjar bruken av bestemte personnamn og personnamnkategoriar. Viktige normagentar kan vera mødrer, familie, slekt, fjernsyn, film, litteratur, kyrkja, skulen, organisasjonar, sosiale grupper (t.d. lærarar) osb.

2.8.5 Normførestellingar

Diskusjonen omkring den nordiske namnerenessansen har hovudsakleg vore knytt til empiriske namnetilhøve som dokumenterer bruksfrekvens og utbreiingsområde (jfr. pkt. 2.3 ovanfor). Diskusjonen har altså i all hovudsak golde namnebruksnivået, men namnenormene er ikkje berre knytte til namnebruk. Namnenormene er også sterkt knytte til førestellingane våre (jfr. relasjonen namn – identitet ovanfor, pkt. 2.6), og såleis kan dei vera nær knytte til personlege ideal og idio-onomastiske normer.

2.9 Namnebruksnivå versus normidealnivå

Eit hovudpunkt i denne artikkelen er å studera tilhøvet mellom nordiske renessansenamn og andre tradisjonsnamn, gjennom ein analyse av tilhøvet mellom det reelle namnebruksnivået og det onomastiske normidealnivået. Med *namnebruksnivå* meiner eg den reelle personnamnbruken som finst innom eit geografisk eller sosialt rom, medan termen *normidealnivå* står for dei førestellingane, normene og verdiane som namnebrukarane og nemnegjevarane knyter til namnebruk, som t.d. omfattar spørsmål som kan gjelda kva som er "rette" og "gode" val av namn, uttalar av namn og skrivemåtar av namn. Mellom normidealnivået og namnebruksnivået kan det vera større eller mindre samsvar.

Ved å nytta ei onomastisk tilnærming som byggjer på tilhøvet mellom eit onomastisk normidealnivå og eit namnebruksnivå, kan ein få tilgang til viktig kunnskap om tilhøvet mellom nordiske renessansenamn og andre tradisjonsnamn i Noreg.

⁸ Med 'familiære normer' er det meint normførestellingar som er knytte til einskildfamiliar, td. representert ved familienamnformer som *Graue* og *Graudo* o.a.

3. Fem dykk i namnebruksnivået på Voss dei siste 200 åra⁹

Analysen eksemplifiserer tilhøvet mellom nordiske renessansenamn og andre tradisjonsnamn med data om namnebruk og namneideal på Voss. For å illustrera personnamnbruken på Voss har eg gjennomført fem dykk i den registrerte personnamnbruken dei siste 200 åra. Eg har nytta folketeljingane av 1801, 1865, og 1900, og opplysningar om namnegjeving i dei to periodane 1900–1929 og 1990–2003.¹⁰

3.1 Folketeljinga av 1801

I folketeljinga av 1801 er dei nordiske namna frekvente både som manns- og kvinnenamn, og det er ein interessant skilnad mellom kvinne- og mannsnamnfrekvensen.

<i>Ole</i> (norr. <i>Óláfr</i>) ¹¹	404
Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	349
<i>Knud</i> (norr. <i>Knútr</i>)	316
Niels (til gr. <i>Nikólaos</i> , lat. <i>Nic(h)olaus</i>)	200
Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	191
Peder (til gr. <i>Petros</i> , lat. <i>Pétros</i>)	103
<i>Siur</i> (til norr. <i>Sigurðr</i>)	97
Joen (til hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	93
<i>Erich</i> (norr. <i>Eiríkr</i>)	85
<i>Iver</i> (norr. <i>Ívarr</i>)	84

Tabell 1. Mannsnamn 1801

⁹ Talet på namn i namneoversyna nedanfor (pkt. 3.1–3.5) er kome fram på denne måten: I folketeljingane frå 1801, 1865 og 1900 gjeld tala alle namna som finst i folketeljingane for Voss, medan tala på namn i periodane 1900–1929 og 1990–2003 gjeld namna til alle som er døypte på Voss i dei to periodane. Jamfør pkt. 2.7.1 ovanfor. Opplysningane for 1801, 1865 og 1900 er henta frå: <http://digitalarkivet.uib.no/>, medan opplysningane frå 1900–1929 og 1990–2003 er frå Statistisk sentralbyrå. Det er berre tatt med namn som står åleine eller som første- eller personnamn som er sette saman av meir enn eitt namn, t.d. *Lars Nilsen* og *Lars Johan Nilsen*.

¹⁰ I namneoversyna nedanfor (pkt. 3.1–3.5 og pkt. 4) vert namna sette opp etter fallande frekvens. Dei nordiske namna er kursiverte. I parentes bak namna er det ført opp opphavsform, norrøn form eller anna. Dersom namneforma er ei omlaging til ei opphavleg norrøn eller framand namneform, er dette merkt med "til", t.d. "til gr." og "til norr."

¹¹ I namneoversyna er ulike skriftformer av same namnet slått saman, t.d. *Ole*, *Ola*, *Olav* og *Olaf* er representerte ved *Ole* i 1801; *Marta*, *Marte* og *Martha* er representerte ved *Marthe* i 1801. Den mest frekvente namneforma er hovudform i tabellane. I brødteksten bruker eg den namneforma som er mest frekvent på Voss i dag, t.d. *Ola* og *Marta*.

Mellom dei 10 mest populære mannsnamna er 5 nordiske. Dei nordiske namna *Ola* og *Knut* ligg på topp, elles finn vi *Sjur*, *Eirik* og *Ivar* mellom dei 10 mest populære namna. Dei 5 innlånte namna er dei bibelske namna *Anders*, *Peder* og *Jon*, og helgen-
namna *Lars* og *Nils*.

Brita (til kelt. <i>Brigit</i> , lat. <i>Brigida</i>)	399
Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	371
Marita (til gr. <i>margaritēs</i> , lat. <i>margarīta</i>)	290
<i>Ingebor</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	257
Kari (til gr. <i>Aikaterínē</i> , lat. <i>Katharina</i>)	201
<i>Ragnilde</i> (norr. <i>Ragnhildr</i>)	141
<i>Guri</i> (til norr. <i>Guðríðr</i>)	124
Sunneva (til geng. <i>Sunn gifu</i>)	121
Marthe (hebr. <i>Martha</i>)	91
<i>Sigri</i> (norr. <i>Sigríðr</i>)	78

Tabell 2. Kvinnenamn 1801

Mellom kvinnenamna finn vi att mykje det same distribusjonsmønsteret som hjå mannsnamna. 4 av dei 10 mest populære namna er nordiske, *Ingeborg*, *Ragnhild*, *Guri* og *Sigrid*, 2 namn er bibelske, *Anna* og *Marta*, og 4 namn er helgennamn, *Brita*, *Marita*, *Kari* og *Sunneva*.

Dei 10 mest populære kvinne- og mannsnamna på Voss i 1801 er namn som alle er kjende frå mellomalderen (sjå Johannessen 2002). Både dei nordiske og dei innlånte kristne namna har mykje den same posisjonen, men dei nordiske namna er meir populære som mannsnamn enn som kvinnenamn.

3.2 Folketeljinga av 1865

Også i folketeljinga av 1865 er dei nordiske namna heller frekvente både blant manns- og kvinnenamna.

<i>Ole</i> (norr. <i>Óláfr</i>)	569
Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	511
<i>Knud</i> (norr. <i>Knútr</i>)	466
Niels (til gr. <i>Nikólaos</i> , lat. <i>Nic(h)olaus</i>)	353

Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	333
<i>Sjur</i> (til norr. <i>Sigurðr</i>)	173
Johannes (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	163
<i>Erik</i> (norr. <i>Eiríkr</i>)	131
John (til hebr. hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	118
Peder (til gr. <i>Petros</i> , lat. <i>Pétros</i>)	115

Tabell 3. Mannsnamn 1865

Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	565
Britha (til kelt. <i>Brigit</i> , lat. <i>Brigida</i>)	519
Martha (hebr. <i>Martha</i>)	496
<i>Ingeborg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	416
Kari (til gr. <i>Aikaterínē</i> , lat. <i>Katharina</i>)	254
<i>Guri</i> (til norr. <i>Guðríðr</i>)	187
Sunneva (til geng. <i>Sunnifu</i>)	150
<i>Inger</i> (til norr. <i>Ingigerðr</i>)	125
<i>Guro</i> (til norr. <i>Guðrún</i>)	116
<i>Ragnilde</i> (norr. <i>Ragnhildr</i>)	117

Tabell 4. Kvinnenamn 1865

Mellom dei 10 mest populære mannsnamna er det 4 nordiske. Også no er *Ola* mest populært og *Knut* det nest mest populære nordiske mannsnamnet, så fylgjer *Sjur* og *Eirik*. I 1865 er såleis *Sjur* framleis mellom dei 10 mest populære namna, medan *Ivar* er skifta ut. Dei innlånte mannsnamna er også her anten bibelske namn, *Anders*, *Johannes*, *Peder* og *Jon*, eller helgennamn, *Lars* og *Nils*.

Mellom kvinnenamna er dei innlånte i teten her òg, med *Anna* og *Brita* på topp akkurat som i 1801. *Marita* er skifta ut med *Marta*. Elles finst også her dei innlånte namna *Kari* og *Sunniva*. Alle dei innlånte namna er altså bibelske namn og helgennamn. Også her finst dei nordiske namna *Ingeborg*, *Ragnhild* og *Guri*. Dessutan er *Guro* og *Inger* komne til. Tilhøvet mellom dei innlånte og nordiske namna er også 5:5.

Vi finn i hovudsak det same mønsteret som i 1801, med at dei 10 mest populære namna er kjende frå mellomalderen, både mellom dei nordiske og dei innlånte namna.

3.3 Folketeljinga av 1900

Også i folketeljinga av 1900 er nordiske namn frekvente både blant manns- og kvinnenamna.

<i>Ole</i> (norr. <i>Óláfr</i>)	474
Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	359
<i>Knut</i> (norr. <i>Knútr</i>)	349
Nils (til gr. <i>Nikólaos</i> , lat. <i>Nic(h)olaus</i>)	323
Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	248
Johannes (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	194
<i>Ivar</i> (norr. <i>Ívarr</i>)	129
<i>Sjur</i> (til norr. <i>Sigurðr</i>)	95
Peder (til gr. <i>Petros</i> , lat. <i>Pétros</i>)	89
John (til hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	66

Tabell 5. Mannsnamn 1900

Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	518
Brita (til kelt. <i>Brigit</i> , lat. <i>Brigida</i>)	422
Marta (hebr. <i>Martha</i>)	408
<i>Ingebjørg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	323
<i>Inger</i> (norr. <i>Ingigerðr</i>)	139
Kari (til gr. <i>Aikaterínē</i> , lat. <i>Katharina</i>)	119
<i>Guri</i> (norr. <i>Guðríðr</i>)	111
Synneva (geng. <i>Sunngiftu</i>)	103
<i>Guro</i> (norr. <i>Guðrún</i>)	101
<i>Sigríð</i> (norr. <i>Sigríðr</i>)	86

Tabell 6. Kvinnenamn 1900

Mellom mannsnamna ser vi igjen det same mønsteret som i 1801 og 1865 med *Ola* og *Knut* på topp mellom dei nordiske. Elles er *Sjur* med som tidlegare, og dessutan er *Ivar* komen med att, men *Eirik* er gått ut. Dei innlånte namna er også her bibelske namn, *Anders*, *Johannes*, *Peder* og *Johan*, og helgennamn, *Lars* og *Nils*.

Også mellom kvinnenamna er mønsteret om lag det same som i 1801 og 1865. Dei innlånte namna *Anna*, *Brita* og *Marta* er på topp. Elles finn vi innlåna *Kari* og *Synneva*. Dei heimlege namna er også her *Ingebjørg* (*Ingeborg*), *Inger*, *Guri* og *Guro*.

3.4 Personnamngjeving 1900–1929

I perioden 1900–1929 er popularitetsmønsteret mykje det same som i perioden 1801–1900: Dei nordiske renessansenamna utgjer om lag halvparten av dei 10 mest populære namna både blant manns- og kvinnenamna, og framleis er dei nordiske meir populære som mannsnamn enn som kvinnenamn.

<i>Olav</i> (norr. <i>Óláfr</i>)	229
Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	140
<i>Knut</i> (norr. <i>Knútr</i>)	129
Johannes (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	114
Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	114
Nils (til gr. <i>Nikólaos</i> , lat. <i>Nic(h)olaus</i>)	99
<i>Ivar</i> (norr. <i>Ívarr</i>)	72
<i>Sigurd</i> (norr. <i>Sigurðr</i>)	54
Jon (til hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	38
<i>Sjur</i> (norr. <i>Sigurðr</i>)	37
Martin (lat. <i>Martīnus</i>)	37
<i>Einar</i> (norr. <i>Einarr</i>)	37
Per (til lat. <i>Petrus</i> , norr. <i>Pétr</i>)	32
Johan (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	32
<i>Ingvald</i> (norr. <i>Ingivaldr</i>)	32
<i>Harald</i> (norr. <i>Haraldr</i>)	32
<i>Brynjolv</i> (norr. <i>Brynjulfr</i>)	31
<i>Gunnar</i> (norr. <i>Gunnarr</i>)	30
<i>Leif</i> (norr. <i>Leifr</i>)	29
<i>Eirik</i> (norr. <i>Eiríkr</i>)	29

Tabell 7. Mannsnamn 1900–1929¹²

¹² For perioden 1900–2003 er det tatt med dei 20 mest populære namna for å visa kor sterkt dei tradisjonelle heimlege og innlånte namna står på 1900-talet og heilt fram til i dag.

Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	243
Marta (hebr. <i>Martha</i>)	173
Brita (til kelt. <i>Brigit</i> , lat. <i>Brigida</i>)	139
<i>Ingebjørg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	107
<i>Borghild</i> (norr. <i>Borg(h)ildr</i>)	79
<i>Gudrun</i> (norr. <i>Guðrún</i>)	68
Kari (til gr. <i>Aikaterínē</i> , lat. <i>Katharina</i>)	57
<i>Ingeborg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	56
Maria (hebr. <i>Mirjam</i> , gr./lat. <i>Maria</i>)	55
<i>Ragnhild</i> (norr. <i>Ragnhildr</i>)	47
<i>Sigríð</i> (norr. <i>Sigríðr</i>)	45
Margit (til gr. <i>margarítēs</i> , lat. <i>margarēta</i>)	42
<i>Inger</i> (norr. <i>Ingigerðr</i>)	41
<i>Aslaug</i> (norr. <i>Áslaug</i>)	41
Sunneva (til geng. <i>Sunn gifu</i>)	38
Agnes (til gr. <i>Hagnē</i> , lat. <i>Agnēs</i>)	38
<i>Guri</i> (til norr. <i>Guðríðr</i>)	32
<i>Ingrid</i> (norr. <i>Ingríðr</i>)	31
<i>Solveig</i> (norr. <i>Sólveig</i>)	30
<i>Guro</i> (til norr. <i>Guðrún</i>)	28

Tabell 8. Kvinnenamn 1900–1929

Ola og *Knut* er framleis dei mest populære nordiske mannsnamna. Elles finn vi òg *Ivar* og *Sjur* mellom dei 10 mest populære namna. Dessutan er *Sigurd* kome til. Dei bibelske namna *Johannes*, *Anders* og *Jon*, og helgennamna *Lars* og *Nils*, er framleis dominerande. Mellom dei 11–20 mest populære namna er heile 7 nordiske, medan 3 av dei er bibelske namn eller helgennamn.

Dei innlånte kvinnenamna *Anna*, *Marta* og *Brita* ligg også no på topp, og mellom dei innlånte namna finn vi framleis *Kari*. Elles er det bibelske *Maria* kome inn mellom dei 10 mest populære namna. Mellom dei nordiske kvinnenamna er framleis *Ingebjørg*, *Ingeborg* og *Ragnhild* blant dei 10 mest populære. Elles er det nordiske *Gudrun* kome til. 7 av dei 11–20 mest populære namna er også her nordiske, medan 3 i denne gruppa er bibelske namn eller helgennamn.

3.5 Personnamngjeving 1990–2003

I perioden 1990–2003 er fordelinga mellom nordiske og innlånte namn mellom dei 10 mest populære namna framleis mykje den same: 5 av kvinnenamna og 5 av mannsnamna er nordiske.

<i>Eirik</i> (norr. <i>Eiríkr</i>)	31
Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	31
Kristian (lat. <i>Christiānus</i>)	26
Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	23
<i>Vegard</i> (norr. <i>Végarðr</i>)	22
Martin (lat. <i>Martīnus</i>)	21
<i>Håvard</i> (norr. <i>Hávarðr</i>)	21
Andreas (gr. <i>Andrèas</i>)	21
<i>Stian</i> (til norr. <i>Stíganðr</i>)	17
<i>Sondre</i> (norr. <i>Sundri</i>)	17
<i>Sindre</i> (norr. <i>Sindri</i>)	17
<i>Knut</i> (norr. <i>Knútr</i>)	17
Thomas (hebr. <i>Tōma</i> , gr. <i>Thōmās</i>)	14
<i>Olav</i> (norr. <i>Óláfr</i>)	14
<i>Eivind</i> (norr. <i>Eyvinðr</i>)	14
Magnus (lat. <i>magnus</i>)	13
Kristoffer (gr. <i>Christophóros</i>)	13
Johannes (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	13
Morten (til lat. <i>Martīnus</i>)	12
Marius (lat. <i>Marius</i>)	12

Tabell 9. Mannsnamn 1990–2003

<i>Ingrid</i> (norr. <i>Ingríðr</i>)	26
Mari (til hebr. <i>Mirjam</i> , lat. <i>Maria</i>)	25
Ida (ty. <i>Ida</i>)	24
<i>Guro</i> (til norr. <i>Guðrún</i>)	20
Maria (hebr. <i>Mirjam</i> , gr./lat. <i>Maria</i>)	19
Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	19
<i>Ingeborg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i>)	18

<i>Hilde</i> (norr. <i>Hild-</i>)	17
Oda (ty. <i>Ot-</i>)	16
<i>Siri</i> (til norr. <i>Sigríðr</i>)	15
Silje (til lat. <i>Cecilie</i>)	15
<i>Sigrid</i> (norr. <i>Sigríðr</i>)	14
Marita (til gr. <i>margaritēs</i> , lat. <i>margarīta</i>),	14
Kristina (lat. <i>Chrīstiāna</i>)	14
Camilla (lat. <i>Camilla</i>)	14
Amalie (til got. <i>Amal-</i>)	14
<i>Tonje</i> (til nord. <i>Torny</i>)	13
Malin (til gr. <i>Magdalēnē</i>)	13
Kristine (lat. <i>Chrīstiāna</i>)	13
Synnøve (til geng. <i>Sunngifu</i>)	12

Tabell 10. Kvinnenamn 1990–2003

Mellom dei 10 mest populære mannsnamna ligg no det nordiske *Eirik* på topp, elles er dei fire andre nordiske namna i teten "nye", nemleg *Vegard*, *Håvard*, *Stian* og *Sondre*. Samansetjinga er såleis ny: Alle dei tradisjonelle nordiske namna, bortsett frå *Eirik*, er skifta ut. Distribusjonen av dei bibelske namna og helgennamna er derimot meir stabil (*Anders*, *Lars*, *Martin* og *Anders*), men *Kristian* er no kome inn mellom dei 10 mest populære namna. Mellom dei 11–20 mest populære namna er 4 nordiske, medan dei 6 andre er bibelske namn eller helgennamn.

Også mellom kvinnenamna er det eit nordisk namn på topp, *Ingrid*. Elles held dei nordiske namna *Guro* og *Ingeborg* seg godt, medan *Hilde* og *Siri* er nye nordiske namn i toppsjiktet. Av dei innlånte namna held dei tradisjonelle namna *Maria* og *Anna* seg, medan *Mari*, *Ida* og *Oda* er nye. *Ida* og *Oda* bryt dessutan med den bibelske namnetradisjonen og helgennamnetradisjonen som har rådd grunnen tidlegare. Mellom dei 11–20 mest populære kvinnenamna er det berre 2 som er nordiske. Dei 8 andre er bibelnamn eller helgennamn, bortsett frå *Amalie*.

Vi får altså ei tydeleg endring både i val av kvinnenamn og mannsnamn i perioden 1990–2003. Fordelinga mellom nordiske namn og innlånte namn er om lag som tidlegare, men vi har fått ei utskifting av dei nordiske mannsnamna med 4 "nye" innlånte nordiske mannsnamn, og ei utskifting av dei innlånte kvinnenamna med andre innlånte kvinnenamn. Vi har såleis med ein tydeleg open namnerenessanse å gjera (jfr.

2.2., 2.3 og 2.4). Analysen viser at vi har fått ein ny nordisk namnerenessanse mellom mannsnamna, og at vi har fått ein ny innlånt namnerenessanse mellom kvinnenamna.

4. Haldningstest – *Hordaland* 2004

For å få informasjon om det onomastiske normidealnivået, vart det gjennomført ei spørjegransking gjennom avisa *Hordaland*,¹³ som er ei regionalavis for dei indre delane av Hordaland fylke, og som kjem ut på Voss. Registreringa vart gjort kjend i *Hordaland* 11.07.2004 på denne måten:

Namneskikkane endrar seg med tida. Det finst namnemotar på same viset som det finst klesmotar og musikkmotar. Andre namn held seg derimot meir eller mindre uendra i bruk sjølv om tidene skifter. Det finst også skilnader i namneskikk frå landsdel til landsdel og frå bygd til bygd.

"Hordaland" oppmodar med dette lesarane om å senda inn opplysningar om kva for personnamn dei meiner er typiske for Voss. Skriv opp 3–4 jentenamn og 3–4 gutenamn som du meiner er typiske vossanamn, og send dei til oss seinast 15. august.

I september vil vi gjera resultatet kjent for lesarane. I den samanhengen vil vi intervjuja nokre av dei som har sendt inn svar, og vi vil kommentera personnamnskikken på Voss. Vi trekkjer ut ein av innsendarane som vil få tilsendt *Norsk personnamnleksikon*.

Skriv til Avisa Hordaland, Postboks 38, 5701 Voss eller send e-post til redaksjon@avisa-hordaland.no. Gje opplysning om namn, postadresse og alder.

Seinare vart fristen forlenga til 1. september og *Hordaland* kom med ei påminning i andre halvdel av august. Tilbakemeldinga var heller svak, og fleire informantar hadde berre sett opp eitt namn. Til saman kom det inn framlegg om 28 mannsnamn, fordelte på 16 ulike namn, og 28 kvinnenamn, fordelte på 13 ulike namn. 11 av mannsnamna og 8 av kvinnenamna er føreslått éin gong. Det er 5 mannsnamn og 5 kvinnenamn som er føreslått meir enn éin gong.

4.1 Mannsnamn

Mellom dei 5 namna som er føreslått meir enn éin gong, er det 3 nordiske, *Knut*, *Olav* og *Brynjolv/Brynjel*, og to helgennamn, *Lars* og *Nils*.

Lars (til lat. <i>Laurentius</i> , norr. <i>Lafranz</i>)	5
<i>Knud</i> (norr. <i>Knútr</i>)	4
<i>Ola(v)</i> (norr. <i>Óláfr</i>)	3

¹³ Granskinga vart utforma av forfattaren, som òg har handsama dataa som kom inn til avisa.

<i>Brynjulv/-ulf</i> el. <i>Brynjel</i> (norr. <i>Brynjulfr</i>)	3
Niels (til gr. <i>Nikólaos</i> , lat. <i>Nic(h)olaus</i>)	2
Anders (til gr. <i>Andréas</i>)	1
<i>Arne</i> (norr. <i>Arni</i> og <i>Árni</i>)	1
Godskalk (ty. <i>Gottschalk</i>)	1
<i>Gorm</i> (til norr. <i>Goðþormr</i> el. * <i>Goðormr</i>)	1
<i>Ivar</i> (norr. <i>Ívarr</i>)	1
Johannes (hebr. <i>Jōchanan</i> , gr. <i>Iōánnēs</i>)	1
Magnus (lat. <i>magnus</i>)	1
Mattias (gr. <i>Matthías</i>)	1
<i>Sjur</i> (til norr. <i>Sigurðr</i>)	1
<i>Styrk</i> (norr. <i>styrkr</i>)	1
<i>Terje</i> (til nor. <i>Þorgeirr</i>)	1

Tabell 11. Mannsnamn

Knut og *Ola* er dei mest populære mannsnamna, noko som fell godt saman med den reelle namnebruken i perioden 1801–1929. Også preferansen av *Lars* og *Nils* fell nær saman med den reelle namnebruken i perioden 1801–1929. Mellom dei namna som er føreslått éin gong, er det fleire som vi finn att mellom dei 10 mest frekevnte namna i perioden 1801–1929.

Derimot stemmer denne registreringa mindre godt overeins med den reelle namnebruken i perioden 1990–2003; det er berre *Lars* som fell inn i mønsteret.

4.2 Kvinnenamn

Mellom dei namna som er føreslått meir enn éin gong, er det 2 nordiske, *Ingebjørg* og *Ingrid*, 2 bibelnamn, *Marta* og *Anna*, og eitt helgennamn, *Brita*.

Marta (hebr. <i>Martha</i>)	6
Brita (til kelt. <i>Brigit</i> , lat. <i>Brigida</i>)	5
Anna (hebr. <i>channa</i> , gr. <i>Anna</i>)	4
<i>Ingebjørg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i> .)	3
<i>Ingrid</i> (norr. <i>Ingríðr</i>)	2
<i>Ingeborg</i> (norr. <i>Ingibjörg</i> , <i>Ingeborg</i>)	1
<i>Guri</i> (til norr. <i>Guðríðr</i>)	1

<i>Guro</i> (til norr. <i>Guðrún</i>)	1
Sunneva (til geng. <i>Sunnigifu</i>)	1
<i>Ragnhild</i> (norr. <i>Ragnhildr</i>)	1
<i>Liv</i> (norr. (<i>H</i>) <i>líf</i>)	1
<i>Inger</i> (til norr. <i>Ingigerðr</i>)	1
Anita (sp. og ital. dimin. av <i>Anna</i>)	1

Tabell 12. Kvinnenamn

Også her er det godt samanfall med den reelle namngjevinga i perioden 1801–1929: *Marta*, *Anna* og *Brita* høyrer mellom dei 10 mest populære namna i mest heile perioden. Også *Ingebjørg* fell inn i det tradisjonsmønsteret som vi finn i perioden 1801–1929, medan *Ingrid* ikkje står så sterkt. Mellom dei namna som er føreslåtte berre éin gong, er det også stort samsvar med dei mest populære namna i perioden 1801–1929.

Samsvaret med den reelle namnebruken i perioden 1900–2003 er også her mindre god, men *Anna* og *Ingrid* høver godt inn.

4.2 Kvinnenamn og mannsnamn

Denne normidealanalysen viser at namnebrukarane har eit namnekorpus som er heller sterkt lokalt og tradisjonelt avgrensa, og at denne korpuskategoriseringa ikkje skil mellom nordiske og innlånte namn. Dei tradisjonelle innlånte namna er for namnebrukarane blitt norske, heimlege og lokale (jfr. pkt. 2.1), og det er knytt ein sterk lokal identitet til dei (jfr. pkt. 2.6).

5. Samla analyseresultat

Resultatet av analysen kan setjast opp i fire punkt som representerer kvar av dei tre analysedelane og dei tre delane sett i samanheng:

5.1 Namnebruksnivået 1801–1929

Det er ein svært stabil namnegjevingssituasjon i heile perioden 1801–1929. Denne situasjonen er karakterisert ved:

- Likevekt mellom nordiske og innlånte namn mellom dei 10 mest populære namna i heile perioden.

- Både dei nordiske og dei innlånte namna som finst mellom dei 10 mest populære namna i denne perioden, er heimla alt i mellomalderen.
- Mellom dei 10 mest populære namna når dei nordiske mannsnamna høgare opp enn dei nordiske kvinnenamna.
- Namnekontinuiteten er så sterk at det er uråd å sjå om vi har med ein nordisk namnerenessanse å gjera rundt hundreårsskiftet og i den fyrste halvdel av 1900-talet. Vi kan såleis ha med ein "skjult" namnerenessanse å gjera rundt hundreårsskiftet (jfr. pkt. 2.2).

5.2 Namnebruksnivået 1990–2003

- I perioden 1990–2003 kjem det til uttrykk eit klart brot med namnetradisjonen i perioden 1801–1929 ved at dei fleste tradisjonelle namna, mest dei nordiske og dels dei innlånte, mellom dei 10 mest populære namna, fell bort. Resultatet er at vi får både ein ny nordisk namnerenessanse og ein ny innlånt namnerenessanse.
- I perioden 1990–2003 har vi med ein open namnerenessanse å gjera. Denne namnerenessansen kan ha starta før, men på grunnlag av materialet som denne analysen byggjer på, kan eg ikkje seia noko om perioden 1930–1990.

5.3 Normidealnivået 2004

- Det onomastiske normidealnivået i 2004 fell nær saman med den reelle namngjevingssituasjonen i perioden 1801–1929.
- Normidealnivået i 2004 vik av frå mykje av den reelle namnebruken i perioden 1990–2003.

5.4 Namnebruksnivå og normidealnivå 1801–2004

- Det er ein sterk personnamntradisjon på Voss som kjem til uttrykk gjennom namnebruksnivået i perioden 1801–1929, gjennom normidealnivået i 2004 og dessutan gjennom at personnamna som finst i alle desse dokumentasjonane, også er heimla i mellomalderen.
- Den sterke namnetradisjonen på Voss kjem også til uttrykk gjennom ein ny nordisk namnerenessanse og ein ny innlånt namnerenessanse som vi finn i perioden 1990–2003 (ein renessanse som kan ha starta før, jfr. pkt. 5.2). Det som er karakteristisk ved denne perioden, er at dei to "nye" namnerenessansane er representerte ved

tradisjonelle nordiske namn og tradisjonelle innlånte namn som høyrer til det nasjonale normnivået og ikkje til det lokale (jfr. 2.7.1).

- Normidealnivået ser ut til å vera styrt av ei lokal namnebruksnorm (jfr. pkt. 2.7.3) som kan gå langt attende i tida. Det tyder at grunnlaget for namnenorma kan ha blitt utvikla ein gong på overgangen mellom mellomalderen og den mellomnorske perioden, altså på dei tider då grunnlaget for dei moderne (dvs. ikkje-norrøne) dialektane vart lagt. Utviklinga av den lokale personnamnnorma på Voss ser difor ut til å falla nær saman med utviklinga av norma for det tradisjonelle vossamålet.
- På Voss er dei tradisjonelle innlånte personnamna like så nordiske, norske og lokale som dei nordiske personnamna (jfr. 2.7.3). Mange av dei tradisjonelle innlånte namna som *Brita*, *Marta*, *Lars* og *Nils* vert rekna for å vera vel så nordiske som fleire av dei tradisjonelt nordiske namna. *Marta* vert t.d. ofte rekna for å vera eit "godt" vossanamn. Per Sivle (1887:39ff.) nytta namnet *Gamla-Marta på Bakka* i forteljinga "'Vossingjen' aa Mor hans". Namnevalet hans var nok ikkje tilfeldig, også for han var namnet *Marta* eit "erkevossisk" namn.

6. Kva vil vi med den nordiske namnerenessansen?

Hovudproblemstillinga for denne analysen har vore: Kva er namnerenessanse, korleis skil nordiske renessansenamn seg frå andre (innlånte) tradisjonsnamn, og kva vil vi med den nordiske namnerenessansen? Analysen har vist at det er naudsynt å avgrensa omgrepet renessansenamn prinsipielt. Det er òg nyttig å skilja dei nordiske namna frå dei innlånte, men det kan òg vera nyttig å sjå dei to kategoriane i samanheng.

Å studera omfanget og innverknaden av den nordiske namnerenessansen i Noreg er av klar historisk interesse. Slike studium kastar ljøs over den rolla nordiske namn har hatt gjennom hundreåra, og dei kastar ljøs over namnekulturen i spesielle historiske periodar, t.d. i nasjonsbyggingsperioden ved det førre hundreårsskiftet og i andre renessanseperiodar både før og etter.

Likevel er dei andre studieområda som nordiske renessansenamnstudiar kan opna opp for, kanskje dei mest spanande i dag. Eitt av desse studiefelta omfattar terminologi og omgrepsavgrensing. Sjølv termene *nordiske renessansenamn* og *den nordiske namnerenessansen* er enno ikkje prinsipielt avgrensa og definerte. Det bør gjerast før vi går vidare med omfattande studiar i den nordiske namnerenessansen.

Meir interessant enn sjølv termavgrensinga er å studera tilhøvet mellom det onomastiske normidealnivået og namnebruksnivået. Dette tilhøvet er særleg interessant når det gjeld tilhøvet mellom nordiske namn og innlånte namn, og når det

gjeld tilhøvet mellom tradisjonelle namn og renessansenamn av ulik karakter. I den samanhengen vert det også interessant å studera namnerenessansar av ulik art og til ulike tider. Dessutan opnar slike studiar opp for studiar av personnamnormer på ulike geografiske og sosiale nivå, av dei namnekorpusa som er knytte til desse, og av problemstillingar som gjeld kva tid personnamna vart eller vil bli norske.

Den nordiske namnerenessansen er såleis ikkje lenger berre interessant i seg sjølv, men han er interessant av di han opnar opp for studiar av dei meir allmenne drivkreftene som finst bak personnamnval og personnamnbruk både i samtida og fortida.

Styttingar

dimin.	=	diminutiv	kelt.	=	keltisk
geng.	=	gamalengelsk	lat.	=	latin
got.	=	gotisk	norr.	=	norrønt
gr.	=	gresk	sp.	=	spansk
hebr.	=	hebraisk	ty.	=	tysk
ital.	=	italiensk			

Litteraturliste

- Brunstad, Endre, 2000: Alltid fleire normer. Refleksjonar kring språkomgrepet og talemålsgrankinga. I: *Målbryting* 4, s. 115–128.
- Dyvik, Helge, 1993: Normbegreper, systembegreper og individueringen av norske skriftspråk. I: Knud Blauw og Helge Nordahl (red.): *Standardspråk og dialekt*, s. 159–174. Bergen–Oslo.
- Haslum, Vidar, 2005: Navnerenessanse eller gammel navneskikk eller begge deler? Navngivningsmønster i store søskenflokker på Agder, i perioden 1880–1940. (I denne rapporten.)
- Johannessen, Ole-Jørgen, 2002: Kristne personnamn i norsk middelalder. I: Svavar Sigmundsson (red.): *Kristendomens indflydelse på nordisk navngivning. Rapport fra NORNAs 28. symposium i Skálholt 25.–28. maj 2000*. NORNA-rapporter 74, s. 29–57. Uppsala.
- Kristiansen, Tore, 1998: Har regionalsprog en fremtid i Danmark? I: *Danske Folkemål* 34, s. 203–247.
- Kristiansen, Tore, 1999: Unge sprogholdninger i Næstved 89 og 98. I: *Danske Folkemål* 41, s. 139–162.

- Kristiansen, Tore, 2003: Sproglig regionalisering i Danmark? I: Gunnstein Akselberg, Anne Marit Bødal og Helge Sandøy (red.): *Nordisk dialektologi*, s. 115–149. Oslo.
- Kruken, Kristoffer, 1982: Frå reformasjonen til den nordiske namnerenessansen. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.], s. 44–66. Oslo.
- Otterbjörk, Roland, 1979: *Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon*. 3 uppl. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 29. Stockholm.
- Sivle, Per, 1881: Vossingjen aa Mor hans. I: Per Sivle: *Vossa-Stubba*, s. 39–46. Kristiania.
- Stemshaug, Ola, 1982: Førreformatoriske namn. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.], s. 32–43. Oslo.
- Stemshaug, Ola (red.), 1982: *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.]. Oslo.
- Sundby, Nils 1978: *Om normer*. Oslo.
- Aarset, Terje 1982: Frå den nordiske namnerenessansen til i dag. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.], s. 66–87. Oslo.

Summary

The Nordic name renaissance of Scandinavia: Renaissance names versus other traditional names

In this article the author discusses the issue of a name renaissance both as a general phenomenon and with particular reference to the Nordic name renaissance of Scandinavia in the second half of the 19th and the first half of the 20th century. The author addresses in particular the problem of defining renaissance names, the difference between a scientific etymological categorisation of traditional Nordic names and ordinary people's interpretation of what are traditional local names, and the potential difference between the level of actual naming practice and the level of consciousness of what is a local name. The discussion is based on a case study from Voss, and the data are taken from the censuses of 1801, 1865 and 1900, from the Public Registry Office (Folkeregisteret) for the periods 1900–1930 and 2000–2003 and from a local questionnaire survey carried out in August 2004. The conclusion is that there is a strong tradition of name continuity in Voss from 1801 till the present day, and that this continuity is dominated by Nordic names (ie. names documented in Scandinavia from Old Norse sources) and traditionally biblical, Latin and Greek names. Even in 2003 and 2004 these names still dominate. As far as non-academics

are concerned there is no difference between their evaluation of traditional Nordic names and that of imported biblical, Latin and Greek names, both categories being equally recognized as valid traditional names.

Vidar Haslum

Navnerenessanse eller gammel navneskikk eller begge deler?

Navngivningsmønstre i store søskenflokker på Agder i perioden 1880–1940

1. Innledning

Agder og Telemark hører til den delen av landet som kan oppvise flest gamle nordiske navn i levende og ubrutt tradisjon siden middelalderen. Til samme område kan vi også regne store deler av Rogaland og Buskerud, i noen grad også deler av Hardanger og Oppland. Ikke overraskende er navnekontinuiteten best bevart i de indre bygdene, selv om mye av det samme kan påtreffes helt nede ved kysten. I dette innlegget vil jeg først gi en karakteristikk av personnavn-mønsteret i den sørligste norske landsdelen. Deretter vil jeg se på hvordan møtet mellom regional navneskikk og nasjonal navnerenessanse artet seg, ved spesielt å studere navngivningen i store søskenflokker i tidsrommet 1880–1940.

Når vi finner så mange gamle nordiske personnavn på bygdene i Agder/Telemark, henger det sammen med en gammel nordisk oppkallings-skikk som var opprettholdt fram til 1900-tallet. I korthet var regelen slik at de to eldste av hvert kjønn i en søskenflokk skulle kalles opp med samme navn som sine besteforeldre (se bl.a. Vågslid 1988:12f.; Fure 1990:46f.). I løpet av 1900-tallet gikk denne skikken i oppløsning, selv om rester av den ennå er holdt oppe i enkelte familier. Fra Tveit, like nordøst for Kristiansand, har lokalhistorikeren Beint Foss beskrevet skikken på denne måten:

Til et godt stykke inn i vårt århundre [dvs. 1900-tallet], var skikken med oppkalling en fast og nærmest ufravikelig regel her i Tveit – iallfall blant bønder. Og de fleste som opplevde å få barnebarn, kunne også regne med å få ett eller flere oppkalt etter seg. Om en person, som etter reglene, "sto for tur" til å få navnet sitt oppkalt, ikke fikk det, var det noe som blei lagt merke til: ... Var det noe uvennskap her? (Foss 1998:27)

Forfatteren bygger på et stort innsamla materiale, men uten å ha utarbeidd noen statistikk over hvor konsekvent oppkallingsreglene i praksis er fulgt. Om vi tar forbehold om at avvikene fra hovedmønsteret kan variere, sitter vi like fullt tilbake med en

mentalitetshistorisk kjensgjerning: Det som Foss her poengterer, må ha vært representativt for store deler av landet og Norden. Det spesielle med Agder/Telemark er at en stor del av de navnene som på denne måten fikk tradisjon fram til våre dager, er av gammelt nordisk opphav. Vi kan spekulere over de mer dypereliggende årsakene til dette. Her er det nærliggende å anta at det uvanlig sterke bondeselveiet har hatt en virkning. De kirkelige institusjonene var relativt svakt utbygd. Ingen viktige kirkelige sentra (klostre, o.l.) fantes mellom Stavanger og Skien, samtidig som andelen av kirkelig jordegods alltid har vært relativt beskjeden. Disse forholdene er ellers en vesentlig årsak til at så få Agder-garder er dokumentert i norske middelalderdiplomer.

2. Terminologi og avgrensingsproblemer

Først noen terminologiske avklaringer: Det gjelder termene *arvenavn*, *lånenavn*, *tradisjonsnavn* og *renessansenavn*. Som Ole-Jørgen Johannessen nevner i sitt innlegg (s. 22), er tallet på nordiske navn på sitt laveste nivå omkring 1850. Så setter det en kaller *den nordiske navnerenessansen* inn litt etter litt; først i byene. Ved overgangen til 1900-tallet ser vi at en mengde nye navneformer og navn – av nordisk opprinnelse, men uten noen opprettholdt lokal tradisjon – kommer i bruk over alt i det norske samfunnet. Det er slike navn vi kan kalle *nordiske renessansenavn* (forkortes i det videre til *renessansenavn*).¹ Typiske eksempler er navn som *Borghild*, *Borgny*, *Solveig*, *Tordis*, *Bjarne*, *Kåre*, *Sverre* og *Trygve*. Etter det jeg kan se, kan der ikke påvises noen opprettholdt tradisjon for de nevnte navnene på Sørlandet, der den nordiske personnavntradisjonen ellers har vært sterk.² På grunn av manglende lokal/regional tradering er renessansenavn en type navn som er gjenopptatt, enten fra eldre litteratur eller fra andre kanter av landet eller Norden.

Før navnerenessansen på slutten av 1800-tallet kan vi dele personnavn-tilfanget inn i to hovedtyper etter opprinnelse, *arvenavn* og *lånenavn*. Til arvenavn regnes gamle nordiske personnavn som har vært brukt i den aktuelle språkkulturen, uavbrutt i

¹ Se for øvrig diskusjonen i Akselberg 2005 (s. 100), der det påpekes at bruk av begrepet renessanse må forutsette en eller annen form for dvaletilstand eller kronologisk brudd. De mest typiske eksempler på nordiske renessansenavn skulle være nordiske navn som, ifølge de historiske kildene, var i bruk i Norden innenfor tidsperioden 800–1350, som siden har vært ute av bruk, for så å bli gjenopptatt i meget stort omfang etter 1850, og da med en etymologiserende skriftform som virker retningsgivende for hvordan den allmenne uttalen av navnet blir.

² Av de konkrete renessansenavnene som her er opplistet, lar det seg ikke dokumentere at de noen gang har vært alminnelige på Sørlandet. De er ikke vanlige i stedsnavn. Som eksempel kan nevnes at forf. har foretatt en djupinnsamling av stedsnavn i Birkenes kirkesokn. Et materiale derfra på 6200 stedsnavn inneholder ca. 120 forskjellige personnavn; ca. 70 av dem er gamle nordiske navn. I tillegg til navn som fremdeles er holdt oppe i tradisjonen helt lokalt, finner vi belegg for *Hoskoll*, *Leiv*, *Romund*, *Steiner*, *Tore*, *Torvel*, *Tron*, *Ulv*, *Ånje*, *Gro*, *Joran*, *Steivor* og *Tøri*. Der finnes ingen belegg for de nevnte renessansenavnene i det samme materialet.

uminnelige tider, altså en avgrensning på linje med det etymologer kaller arveord. Som lånenavn kan en operasjonelt regne alle personnavn som er innlånt fra kristendommen eller seinere, altså en avgrensning på linje med det etymologer kaller lånord.

Felles for arvenavnene er at de har lang og ubrutt tradisjon; de er noe en kan kalle *tradisjonsnavn*. Det samme gjelder mange lånenavn, men i svært ulik grad. Dette fordi nye personnavn er blitt tatt opp i språket til alle tider. Når et navn er repetert i et lokalmiljø i mer enn én generasjon, og repetisjonen ikke er tilfeldig, kan vi si at navnet har fått en viss tradisjon. Hvordan vi i praksis skal avgrense tradisjonsnavn fra andre, må bli et skjønnsspørsmål. Et kjennetegn på typiske tradisjonsnavn (både arvenavn og innarbeidde lånenavn) er at de, akkurat som lokale stedsnavn, har en nedarvet, lokal uttale. Det er her viktig å merke seg at "nedarvet lokal uttale" ikke er ensbetydende med "allmenn uttale" eller "lokal talemålsform" (se Helleland 1999 for en grundig diskusjon; jf. Akselberg 2004). Begrepet er her brukt i samme mening som hos Botolv Helleland:

Med den nedervde, lokale uttalen er meint den uttalen som er munnleg overlevert frå ættled til ættled innanfor ein namnekrins, utan påverknad frå skriftformene av namna. (Helleland 1999:10)³

Årsaken til at arvenavn bevares er først og fremst at der finnes levende navnebærere som en slik nedarvet uttale brukes på. I tillegg kan arvenavn holde seg levende i muntlige fortellinger (sagn, gjetord om folk o.l.). Selvsagt finner vi også mange gamle personnavnformer i stedsnavn, men her er det ikke tale om noen egentlig opprettholdelse av personnavnskikken, fordi konteksten er endret til en stedsnavnkontekst. Tradisjonen er selvsagt ikke bundet til riksgrensene, men til større eller mindre deler av det nordiske området; ofte vil det være tale om en region. Noe som er et arvenavn ett sted, må ofte regnes som noe annet et annet sted.

Å skille mellom arvenavn og lånenavn før navnerenessansen skulle stort sett være enkelt. En vanskelig grensedracting kan gjelde fellesgermanske arvenavn, der en ikke alltid kan avgjøre om vi har å gjøre med en ubrutt lokal/regional tradisjon eller et gammelt lån fra andre germanske eller nordiske språk (jf. Linnea Gustafsson 2005:94). I norske lokalsamfunn kunne dette tenkes å gjelde navn som *Karl* og *Fredrik*.⁴ Ikke alle navn passer inn i dikotomien arvenavn/lånenavn. Unntaksvis kan en navneform

³ Også innen personnavngransking vil *nedarvet uttale* føles som et nyttig begrep. Det er innen stedsnavngransking og stedsnavnnormering at begrepsbruken har solid tradisjon.

⁴ Mannsnavnet *Karl* vil antakelig måtte regnes som et arvenavn i mange norske bygder, mens *Fredrik* helst må regnes som et gammelt lånenavn fra tysk, hovedsaklig via dansk.

være en blanding av det ene og andre. Den egdske formen *Beint* er i navnebøker tolket som en kortform av lånenavnet *Benedikt* eller (om en vil) en variant av *Bent* (se Lind 1905–15, Vågslid 1988, NPL, SMP). Et problem blir her å forklare hvordan diftongen kan oppstå. I samme område finnes gardsnavn med det gamle nordiske navnet *Beine* (*Beinestad*, *Beinestveit*). Derfor kan *Beint* tenkes å ha oppstått ved en sammenblanding av *Beine* og *Bent*. En annen blandingstype har vi når sisteleddet til et arvenavn inngår i en ny sammensetning med et innlånt ord/navn. Et regionalt eksempel på det er *Kristgjerd*.⁵ En tredje type har vi når stammen til et arvenavn knyttes til et fremmedartet suffiks, i navn som *Knudine* og *Ingbortius*.⁶ I tillegg kommer andre former for nylaga navn på heimlig grunn – i den grad slikt forekommer.⁷

Når den nordiske navnerenessansen setter inn, blir kategoriseringen av navnetyper mer problematisk enn tidligere. Hovedårsaken til det er at svært mange arvenavn har levd i tradisjonen fram til moderne tid, om vi ser landet under ett. Noen har ubrutt tradisjon i alle landsdeler, som *Ola(v)* og *Knut*.⁸ Men som oftest er tradisjonen regional eller ganske lokal. For eksempel har det sjeldne navnet *Orm* tradisjon i Røldal, *Bjug* og *Dreng* har tradisjon i Setesdal, *Finbo* omkring Kragerø. *Gunnstein* har god tradisjon like nord for Kristiansand by, *Guttorm* på østsida av byen,⁹ *Gjeruld* i flere bygder i Aust-Agder. Noe er bevart ett sted – noe annet et annet sted. Betrakter vi derimot navnefordelingen på et mikroplan, blir avgrensingsproblemene relativt små. Likevel er situasjonen atskillig mer komplisert enn før; dels fordi arvenavn og renessansenavn overlapper hverandre – med forskjellige grader av formlighet; dels fordi den enkelte persons navn får en fastsatt skriftform, og talespråket påvirkes av skriftspråket på en mye sterkere måte enn tidligere.

For å opprettholde stringens i klassifiseringen er det viktig at denne fortsatt bygger på de faktiske uttaleformene. Det er uttalen, og intet annet, som skal avgjøre tallet på navn og i hvilken kategori det enkelte navn skal plasseres. Sett at der i ei bygd finnes en person som skriver seg <Carl> og en annen <Karl>. Så lenge begge skrift-

⁵ Typen er relativt sjelden, og eksemplene ikke mange. Thorsten Andersson (1990:10) nevner et par andre liknende "variationsnamn" med *Krist-*: *Kristmodh* og *Kristvidh*.

⁶ Det siste navnet er sjeldent, men har vært brukt omkring Kragerø på 1800-tallet.

⁷ Slike nyskapingar har ikke vært vanlig i historisk tid. Eyvind Fjeld Halvorsen skriver: "Det nordiske navneforrådet var etter vikingtida så stort som det noensinne ble, praktisk talt ingen nye navn ble skapt, navneforrådet kunne bare minke, og det finner vi også at det gjør. Noen få tilnavn og kortnavn kunne vel komme opp, men det rakk ikke på langt nær til for å erstatte tapet. I stedet for nyskaping fikk vi lån av navn fra andre land" (Halvorsen 1955:38).

⁸ Gode eksempler på utbredte norske arvenavn har vi bl.a. i kongefamilien. *Ragnhild*, *Astrid* og *Harald* har alle tre en utbredt og ubrutt tradisjon i befolkningen, samtidig som uttalen har holdt seg relativt stabil.

⁹ *Beint* Foss har i sin artikkel om navneskikk i Tveit ei frekvensliste for personnavn brukt i perioden 1550–1940. *Guttorm* er det nest mest frekvente mannsnavnet i Tveit, med 60 bærere; bare slått av *Ola* (normalt <Ole>), som topper statistikken suverent med 127 bærere (Foss 1998:30).

former reflekterer én uttale, har begge personene – etter dette avgrensingsprinsippet – samme navn. La oss videre tenke at der i ei bygd finnes fem personer som skriver seg henholdsvis <Ola>, <Oluf>, <Olav>, <Ole> og <Olaf>. Så lenge det er alminnelig å nevne alle fem som *Ola* (slik tradisjonen har vært på Sørlandet), har alle fem samme navn. Det er først når en ny skriftpåvirket uttale slår igjennom, at flere nye navn virkelig begynner å eksistere.¹⁰ I det konkrete eksempelet framstår da *Ola* som et arvenavn, *Oluf* som et slags lånenavn og *Olaf* som et helt tydelig renessansenavn. Klassifiseringen av *Olav* og *Ole* blir mer problematisk fordi disse står den nedarvete uttalen nær. *Olav*, som har grunnlag i talemålet i Vest-Telemark og Setesdal (Kruken 1982:45), kan i resten av landet betraktes som en kompromissform mellom et arvenavn og et renessansenavn. *Ole* er fra før ikke ukjent, men tradisjonelt har denne formen helst forekommet i sammensetninger som *Ole-Johan*. I hele landet har <Gunnar> fortrenget <Gunder>, og den gamle sørlandsuttalen med redusert vokal er stadig sjeldnere å høre. I dette tilfellet kan vi ikke uten videre tale om noe renessansenavn; det er mer en justering av en gammel form. I de fleste sørlandsbygder vil jeg anta at skriftspråksuttalen til <Torbjørn> trengte tilbake den gamle uttalen *Tørbjønn* for flere generasjoner siden. Skriftspråksformer har øvd påvirkning lenge, og det gjelder alle typer ord i språket, uten at vi dermed betegner mindre justeringer som import av nye ord. Vi kan konkludere med at vi i forsøket på å avgrense arvenavn og nordiske renessansenavn ikke alltid vil få skarpe skillelinjer; noen navneformer og navn er mer typiske eksempler på det ene eller andre enn andre.

3. Utbredelsen av arvenavn

Fra 1500-tallet av er det en kjent sak at tallet på norske personer med arvenavn gikk sterkt tilbake. Gustav Indrebø skriver:

Norske døypenamn vart vanda, og namn av framandt opphav tok romet. Dei breidde seg so me ikkje kann jamføra med tidi fyre reformasjonen. Namnelistor frå ikr. 1500 og ikr. 1800 er oftast som frå tvo ulike land. I 1800 bar det store fleirtalet av nordmenn unorske og u-norderlandske namn. (Indrebø 1951:322/ 2001:375)

¹⁰ I denne diskusjonen har det interesse å vite noe om språkbrukernes oppfatning av hva som er forskjellige navn. Et uttrykk for det må finnes i den faktiske uttalen. Normalt synes det å være slik at to navn vil oppleves som forskjellige av den jevne språkbruker dersom de eksisterer samtidig i samme miljø, og den fonologiske forskjellen (uttaleforskjellen) er større enn minimale par. Dette må ikke forstås som noen eksakt regel, men en beskrivelse som antas å være noenlunde dekkende. Et annet forhold som vi skal ha i tankene, er regelen om at samtidig levende individer i samme søskenflokk skal ha forskjellige navn. Denne skikken har stått så sterkt, og særlig i nyere tid, at brudd på den som regel vekker oppsikt.

Likevel er det som sagt store geografiske forskjeller på hvordan tilbakegangen var. I mange innlandsbygder i Agder/Telemark hadde over 80 % et arvenavn i 1801, samtidig som de fleste ikke-nordiske navn var gamle tradisjonsnavn som *Anne, Jon, Kari, Kristi, Margit, Lars, Per* og *Nils* (jf. Indrebø 1951:325/2001:377). Også i kystnære strøk holdt navnetradisjonen i Agder/Telemark seg relativt godt mange steder. En undersøkelse av mannsnavn i skattelister fra Gjerstad og Søndeled foretatt av Arne Lauvhjell, viser at andelen av nordiske navn i løpet av 1600-tallet går ned fra omkring 62 % til 54,6 %. Andelen stabiliserer seg fra 1700-tallet. Prosenten er den samme i 1801 og 1905. Lauvhjells konklusjon er at de nordiske navnene bare synker med om lag 10 % på 300 år (Lauvhjell 1977:194f). *Norges Matrikel* fra omkring 1905 kan også brukes som kilde, med de begrensningene at materialet bare inneholder navn på eiere, slik at tilfanget naturligvis er sterkt mannsdominert. Det vil også være sterkt tradisjonsnavndominert, siden en stor del av personene er eldstesønner. Hvis vi undersøker tallet på forskjellige navn, inneholder de fleste listene fra innlandsbygdene omkring 50 (oftest over 40, sjelden over 65). I kystbygder og bynære strøk er tallene gjerne større. Hvis vi så undersøker hvor stor andel av disse som er nordiske navn, kan vi få et visst inntrykk av hvor godt navnetradisjonen da hadde holdt seg i de enkelte bygdene. Blant personene i listene kan ikke mange være født etter 1885, slik at forholdsvis få navn har direkte tilknytning til navnerenessansen.¹¹

På Flekkerøya rett sør for Kristiansand by er det 28 % nordiske navn i *Norges Matrikel* fra 1906. Dette er et lavt tall, men der finnes kystbygder lenger vest i fylket der prosenten er enda lavere. I Torridalen, rett nord for Kristiansand, stiger tallet til omkring 50 %.¹² Går vi videre nordover, er andelen i Øvrebø 56 % og i Hægeland 48 %. I alle kirkesokn i Setesdal (unntatt sørligste del av nåværende Bygland kommune) ligger prosenten godt over 70. Matrikkelen fra Bykle, øverst i dalen, inneholder bare 26 forskjellige navn. Hele 21, eller 81 %, av dem er nordiske. I Vinje er andelen 78 %. Hvis vi fortsetter på samme måten nordover, bør vi forvente at prosenten gradvis vil synke. Det stemmer også: Uvdal 67 %, Lom 53 %, Lesja 40 %, Stangvik 35 %, Hitra 25 %. Går vi tilbake til Vinje og beveger oss østover, er andelen for Tinn og Rollag omkring 72 % for begge. I vest finner vi følgende tall: Suldal 62 %, Røldal 60 %, Ulvik 50 %, Skånevik 49 %, Austevoll 32 %, Sund 25 %.¹³ Tallene bekrefter inn-

¹¹ På dette tidlige tidspunktet dreier det seg helst om noen mannsnavn på *-vald* (*Gunvald, Ingvald, Ragnvald, Sigvald, Thorvald, Åsvald*), som forekommer, men bare i et lite antall i de undersøkte områdene.

¹² Flekkerøya er gnr. 1–6 og Torridalen er gnr. 16–33 i Oddernes (nå Kristiansand kommune).

¹³ Tallene må leses som omtrentlige. I undersøkelsen har jeg ikke tatt med navn på personer som etter all sannsynlighet ikke er bygdefolk, men utenbygds interessenter (f.eks. kraftutbyggere og spekulanter).

Navnerenessanse eller gammel navneskikk eller begge deler?

trykket av Indre Agder og Øvre Telemark som et kjerneområde, men de bekrefter også at mange nordiske arvenavn har hatt tradisjon i bygdene utenfor. Det som kjennetegner Setesdal og Øvre Telemark, er en konservativ navneskikk der mange arvenavn bevares – samtidig som nye lånenavn ikke så gjerne får innpass. I de ytre bygdene har også mange gamle nordiske navn ubrutt tradisjon, men der glir samtidig nye navnemoter lett inn. Fordi det er oppkallingsskikken som virker konserverende, har en rekke tradisjonsnavn minimal frekvens. Ikke minst derfor vil de prosentvise innslagene av arvenavn (enten en regner ut fra tallet på navnebærere eller forskjellige navn) oftest være betydelig lavere i de ytre bygdene enn i de indre.

PATRONYM	Rogaland	Vest-Agder	Aust-Agder	Telemark	Hele landet
Bjørgulfsen	0	8	0	0	9
Børufsen	0	30	0	7	52
Eielsen	61	13	4	0	98
Gjeruldsen	12	6	132	24	218
Gunnufsen	0	30	46	0	89
Haftorsen	11	0	0	0	23
Herlofsen	13	31	0	15	136
Kolbeinsen	92	4	0	0	193
Ommundsen	265	100	114	4	572
Osmundsen	302	105	54	7	576
Osuldsen	0	0	25	0	39
Stiansen	18	26	243	42	505
Stillufsen	0	20	0	0	20
Tengelsen	7	3	48	7	89
Terjesen	24	29	356	21	609
Tjølsen	66	0	2	1	114
Tjøstolvsen	0	0	33	0	46
Torjesen	0	61	12	5	96
Torjusen	37	15	12	0	99
Torjussen	47	96	110	33	434
Aanensen	107	231	7	0	423
Aanonsen	44	32	309	12	566
Ånonsen	28	8	68	0	110

Tabell 1. Frekvensen av noen patronymer med arvenavn. (Kilde: Veka 1995).

Noe annet som kan gi en viss pekepinn på navnetradisjonen, er den geografiske fordelingen av regionale arvenavn i våre dagers patronymer (sekundærpatronymer). Tabell 1 viser fordelingen i 1993.

Materialet viser at den sørlige landsdelen er svært godt representert. Men rike belegg på patronymer med arvenavn har vi også i Hordaland, Buskerud, Vestfold og Østfold; i noen grad også i Oppland, Nordland og Troms, mens Nordvestlandet og Trøndelag er påfallende svakt representert.

Patronymer med dominerende frekvens utenfor Rogaland/Agder/Telemark er bl.a. *Haldorsen* (Sogn og Fjordane), *Bessesen*, *Bottolfsen*, *Rognaldsen*, *Sebjørnsen*, *Størksen* (Hordaland), *Anfinsen* (Rogaland/Troms), *Levorsen*, *Narvesen*, *Stengrimsen*, *Vebjørnsen* (Buskerud), *Ambjørnsen*, *Berulfsen* (Vestfold), *Bærulfsen* (Østfold), *Gulbrandsen*, *Gullichsen*, *Guttormsen*, *Kittelsen*, *Reiersen*, *Ottersen* (det sentrale Østlandet), *Tjærandsen* (Nordland), *Aslaksen*, *Sønvisen* (Finnmark), *Hågensen* (Nord-Norge).

Oversikten kan illustrere et av de store metodeproblemene vi står overfor når vi skal vurdere hva som er renessansenavn. Tallet på renessansenavn blir ikke stort om vi ser landet under ett, eller det blir i det minste svært vanskelig å avgrense. Langt enklere burde det være å foreta en slik avgrensning i ett bestemt bygdesamfunn, dersom gode lokalhistoriske opplysninger er tilgjengelige.

4. Arvenavn i Sør-Norge. Form og innhold

Å trekke et skille mellom arvenavn og renessansenavn er meningsfullt, fordi "de gamle navnene" og de "ny-gamle" i de fleste tilfeller er markert forskjellige fra hverandre i uttaleformen.¹⁴ Tvilstilfeller på grunn av sammenfall og/eller tilpasninger gjelder et mindretall. I de fleste tilfeller ser vi at de to typene levde separate liv i sørlandsbygdene, og at de også ble vurdert forskjellig i den jevne befolkning. Årsakene til det er flere:

1. Mange arvenavn har et leksikalsk innhold uten noe tilsvarende i navnerenessansens typiske motenavn. Det gjelder navn som *Bjøro*, *Gjurd* (*Jur*), *Herjus*, *Herlaug*,

¹⁴ Jeg gjør oppmerksom på at der i andre framstillinger ofte ikke opereres med et slikt skille. F.eks. bruker Gulbrand Alhaug (2004:57) termen "arvenamn" om begge typer nordiske navn, og i definisjonen hans inngår også "nyare namn som er laga av nordiske ledd [...] t.d. *Norvald*" (loc. cit.). Alhaugs bok har et perspektiv som er basert på skriftformer i en nasjonal kontekst. I denne artikkelen, som handler om muntlige traderinger i befolkningen, får nødvendigvis begrepet *arv* et annet innhold.

Hoskuld, Finbo, Levor, Ljøl (Jøl), Skjelluf, Tallak, Tengal, Tjøl, Torjus og *Ånon*. Navn av denne typen er (helt ulikt renessansenavnene) ofte blitt sett på som bondske og stygge, og de har derfor lenge vært i tilbakegang. Men der sterke oppkallingsskikker gjorde det mulig, kunne slike navn ha en viss bruk helt inn i vår egen tid.

2. De lokale arvenavnene i kystnære områder av Sørlandet har fått en utvikling der gamle diftonger er beholdt, mens endingsvokalismen er redusert. Eksempler er *Auen, Eilef, Eiven* og *Reier* (mot renessanseformene <Audun>, <Eiliv>, <Eivind> og <Reidar>).

3. Mange av de lokale arvenavnene har tradisjonelt hatt en skrivemåte som ofte bryter sterkt med navnerenessansens etymologiserende ekspertnormering. De tradisjonelle skrivemåtene ligger gjerne nær nedarvet lokal uttale (eller rettere sagt: i ganske godt samsvar med forventet leseuttale ut fra et tilvendt skriftbilde). Det gjelder navn som *Gjeruld, Kittel, Osmund, Osuld, Tarald, Tellef* (mot renessanseformene <Geirulv>, <Ketil>, <Åsmund>, <Åsulv>, <Thorvald>, <Thorleiv>). Når en ser slike, mer etymologiske skrivemåter, er dette en god indikasjon på at navnet ikke er en refleks av renessanse, men av ekte, gammel tradisjon.

4. Flere arvenavn har fått lokale særutviklinger som på ymse vis gjør dem klart forskjellige fra renessansenavn. Det gjelder navn som *Guro, Ommund, Siri, Terje* og *Åsål* (mot renessanseformene <Gudrun>, <Oddmund>, <Sigrid>, <Torgeir> og <Åsulv>).

5. Forholdet mellom arvenavn og andre navn. Noen problemområder

Etter at navnerenessansen har gjort sin inntreden, oppstår nye avgrensingsproblemer: Når bør vi tale om arvenavn, og når om renessansenavn eller lånenavn? Generelt må vi kunne si at et arvenavn er levende i tradisjonen så lenge den nedarvete lokale uttalen er levende, eller i det minste lite påvirket av skrift. For øvrig er årsakene til de nye avgrensingsproblemerne flere også her:

1. Et mindretall av de lokale arvenavnene, men like fullt en god del, har godt sammenfall med navnerenessansens navn. Det gjelder *Astrid, Bård, Ingeborg, Inger, Ragnhild, Gunnstein, Halvor, Harald, Stian* og *Åse* (når det gjelder Ingeborg, så de nok helst "Imbår" av gammelt, men denne kortformen er ikke vanlig i skrift). I slike

tilfeller har navnerenessansen liten eller ingen påvirkning på formen, og det må derfor være riktig fremdeles å regne slike overlappende navn som arvenavn, der de har gammel tradisjon.

2. I noen tilfeller ser vi at folk, når de kaller opp, benytter en bevisst etymologisk tilpasning i oppkalling. I Birkenes kommune, Aust-Agder, har vi en rekke eksempler på hver av disse tre tilpasningene:

<u>Uttalenær form:</u>	<u>Tradisjonell skriftform:</u>	<u>Ny skriftform:</u>
Kiddel/Kittel	<Kittel/Kittil>	<Ketil/Kjetil>
Sjuer	<Syvert>	<Sigurd>
Tellei	<Tellef>	<Thorleiv/Torleif>

Det som videre skjer, er at den nedarvete lokale uttalen dør ut, og der oppstår en ny allmenn uttale basert på en nyinnført, etymologiserende skriftform. Vi kan her si at oppkallingsmekanismen varer ved, mens arvenavnet går tapt. Navnerenessansen er en nødvendig forutsetning for former som <Sigurd> og <Thorleiv>, og det må derfor være rett å betrakte slike navn som renessansenavn. Den allmenne uttalen som følger av disse skriftformene, er nemlig så forskjellig fra arvenavnet at de to formene vil bli oppfattet som forskjellige navn. I nåværende Birkenes kommune hadde de tre kvinnenavnene *Gunnborg*, *Oddborg* og *Torborg* gammel tradisjon, en tradisjon som kan følges til ut gjennom 1800-tallet. Men når renessansen inntreffer, forsvinner alle tre, samtidig som renessansenavnene <Gunnbjørg>, <Oddbjørg> og <Torbjørg> kommer i bruk.¹⁵ Vanlige navn tidligere var også kvinnenavnet *Helje* og mansnavnet *Hølje*. Disse to blir på samme måten avløst av <Helga> og <Helge>.

3. Vi har også tilfeller der et arvenavn har en tradisjonell skriftnormering som reflekterer et lånenavn:

<u>Uttalenær form¹⁶</u>	<u>Gammel norsk form</u>	<u>Tradisjonell skriftform</u>
Jøren	Jørund	<Jørgen>
Simen/Simon	Sigmund	<Simon>

¹⁵ Navnet *Oddborg* var forholdsvis mye brukt tidligere. Den siste lokale navnebæreren ser ut fra mine kilder å ha vært en person i Herefoss som døde 89 år gammel i 1945 (Herefoss 1983:325).

¹⁶ De to navnene blir uttalt med tostavings tonelag (tonem 2).

I slike tilfeller må arvenavnet sies å eksistere så lenge refleksjonen av det er til stede i uttalen. Det vil skriftlige kilder normalt ikke opplyse om. Hvis vi ikke kjenner lokal uttale, har vi et klassifiseringsproblem. Fra Birkenes er særlig <Jørgen> og <Simon> gode eksempler.¹⁷

4. Regionale og lokale arvenavn kan, som renessansenavn, bli populære og spres til nye områder. Etymologisk svarer arvenavnet *Siri* til renessansenavnet *Sigrid*. De to navnene har i dag så forskjellig uttale at de vil oppfattes som forskjellige navn. *Sigrid* var populært omkring 1900, men etter 1950-tallet har *Siri* vært atskillig mer populært. Unntaksvis har et og annet regionalt arvenavn klart seg godt i forhold til et motsvarende nasjonalt renessansenavn. Fra Agder har vi ett slående eksempel på det: mansnavnet *Terje* (sørlandske former er *Terje*, *Torje*), som er blitt betydelig mer populært enn *Torgeir* (se Kristiansen og Ouren 1998). Vi bør vel regne med at Henrik Ibsens kjente dikt *Terje Vigen* (trykt i 1862) har øvd en avgjørende innflytelse her.¹⁸

Bruken av *Siri* og *Terje* viser at også arvenavn kan stige i popularitet, og erobre nye områder – som et renessansenavn. Jeg vil likevel ikke uten videre betegne en slik økning i bruksfrekvens som renessanse. Vitalisering er et mer dekkende begrep, hvis spredningen skjer innenfor en region der navnet enkelte steder har hatt ubrutt tradisjon. Kjennetegnet på arvenavn er, som for andre gamle tradisjonsnavn, kontinuitet; en nedarvet uttaleform som føres videre. Kjennetegnet på renessansenavn er nettopp det motsatte, diskontinuitet, og derfor vil en nedarvet, lokal uttale mangle.

6. Navngivningsmønstre i store søskenflokker 1880–1940

Den norske navnerenessansen faller sammen med en periode da medisinsk forskning og naturvitenskapene gjorde enorme framskritt. Barnedødeligheten sank til et minimum. Store søskenflokker levde opp, og det ble mange nye navnebærere å navngi. Ved å studere navngivingen i store søskenflokker, kan en finne ut noe om hvordan møtet mellom gammel lokal navnekultur og ny-gammel nasjonal navnebevegelse artet seg.

¹⁷ I Johansen 2005 (s. 56) nevnes liknende eksempler fra Færøyene, bl.a. det at *Salmund* er blitt skrevet <Salomon>. Samme navn har jeg faktisk funnet liknende belegg for på Sørlandet (Vegusdal), men dette har vært mye mindre brukt i denne regionen enn de to andre.

¹⁸ I sitt verk om Ibsens forfatterskap skriver Bjørn Hemmer: "Ibsen skapte med dette diktet den mest berømte av alle sørlendinger gjennom alle tider" (Hemmer 2003:56). Selve navnet knytter dikteren til Fjære kirke (bare en drøy kilometer fra Dømmesmoen), der det skal ha eksistert et gravminne som svarer til Ibsens beskrivelse.

Det jeg konkret skal gjøre, er å undersøke navngivningen i en del store søskenflokker midt i Agder-regionen, der personene er født mellom 1880 og 1940.¹⁹ Hvis det er slik at valget av navn måtte underordnes en sterk oppkallingskikk, må vi forvente at virkningen fra navnerenessansen og andre navnemoter gjorde mye sterkere utslag blant yngstebarn enn blant eldstebarn. Sagt på en annen måte: Vi bør forvente at de navnene som er vanlige blant eldstebarn ikke er de samme som er vanlige blant yngstebarn. Hvor godt stemmer det når vi undersøker et større tilfang?

Uten videre kan vi si at antakelsen svært ofte stemmer. De følgende tre eksemplene kan som innledning til undersøkelsen illustrere det. Jeg har da valgt søskenflokker fra 1900-tallet. På 1880-tallet er navnerenessansen lite merkbar i området. Like etter 1900 slår bølgen inn for fullt. Lokale tradisjonsnavn er markert med store bokstaver; nasjonale renessansenavn med halvfeite typer. Barna er oppført i kronologisk orden.

Søskenflokk fra Lia, Birkenes, f. 1915–1933 (Kilde: Tveite 1969:76f.; Somdal 2002:45f.)

Foreldre: *Aage Haaversen Lien* (1884–1975)²⁰

Ragnhild Olsdatter Sundstøl (1891–1974)

1. ANNA
2. KARI
3. HAAVER
4. OLAV
5. **Arnhild**
6. **Torleiv**
7. **Roald**
8. Margot
9. **Solveig**

Her ser vi at de to eldste av hvert kjønn har fått tradisjonsnavn; lånenavn til jentene og arvenavn til guttene.²¹ Så skjer der et bastant brudd. Alle yngre søsken får et tidstypisk

Etternavnet er fra dikterens side normalisert. Den fullt ut dialektnære formen vil være *Terje Viga*, som kunne stilles i kontrast til en dansk-norsk form *Torger Vigen* eller en nasjonal renessanseform *Torgeir Viki*.

¹⁹ Ved nærmere undersøkelse av materialet viste det seg mest hensiktsmessig å strekke nedre grense til litt inn i 1941. Et par yngstebarn i materialet er født det året.

²⁰ Det kan som en kuriositet opplyses at Aage Haaversen Lien hadde en yngre bror Herman som utvandra til Amerika. Der har oppkallingen fortsatt, med anglo-amerikansk tilpasning: <Howard>. Der er en sønn *Howard* f. 1915. Derfra kan vi følge amerikansk oppkalling, sønn etter far: *Howard II* f. 1948 og *Howard III* f. 1987 (Somdal 2002:53).

²¹ Det første navnet *Anna* har rett nok ikke bunnsolid tradisjon. Den virkelige tradisjonsformen er *Anne*.

motenavn uten lokal tradisjon. Til den nordiske navnerenessansen hører fire av fem. I det neste eksempelet, som er fra Vegusdal, ser vi noe av det samme:

Søskenflokk fra Lunden, Vegusdal, f. 1909–1931. (Kilde: Setane 1996:862)

Foreldre: *Tellef Baardsen Lunden* (1876–1962)

Karen Olsdatter Topland (1889–1975)

1. BÅRD
2. OLAV
3. TOMINE
4. **Gudveig**
5. **Kåre**
6. **Egil**
7. **Hjørdis**
8. **Magnhild**
9. **Øystein**
10. Valborg

Her har også begge eldsteguttene fått typiske arvenavn, mens eldstejenta har fått et lånenavn med kort lokal tradisjon. Så følger flere typiske renessansenavn. Til *Magnhild* er det å si at navnet har tradisjon lenger øst i Aust-Agder. Navnet til yngstebarnet passer ikke helt inn. *Valborg* er et regionalt arvenavn som har vært i sporadisk bruk på 1700- og 1800-tallet, men synes ikke å ha noen helt tydelig lokal tradisjon.

Søskenflokk fra Knappholt, Birkenes, f. 1909–1926. (Kilde: Tveite 1969:175)

Foreldre: *Reinert Taraldsen Repstad* (1880–1959)

Gusta Sofie Tellefsdatter Øivand (1886–1965)

1. INGEBORG (oppkalling etter farmora)
2. TELLEF
3. Kirsten (justert oppkalling etter mormora KJERSTI)
4. TARALD
5. GUNHILD
6. Ester
7. **Reidar**
8. Rut
9. **Gyda**
10. **Kåre**

Formen *Reier* har tradisjon i regionen, men ikke akkurat i dette lokalmiljøet, slik at <Reidar> bør regnes som et utslag av den nordiske navnerenessansen. *Ester* og *Rut* har en viss lokal tradisjon; de har i alle fall vært brukt noe siden tidlig 1800-tall.

Hvor tydelige forskjeller framkommer i navngivningen av eldstebarn og yngstebarn når vi undersøker et større materiale? Det var jeg interessert i å finne ut noe om, og gikk fram på denne måten: Fra bygdebøkene for Birkenes, Herefoss og Vegusdal (Tveite 1969, Herefoss 1983, Setane 1996) ble alle store søskenflokker merket av. 'Stor søskenflokk' ble her operasjonelt fastsatt til å være 'søskenflokk som inneholder minst fire av samme kjønn'. Deretter ekserpererte jeg navnene til den eldste, den nesteldste, den nestyngste og den yngste av samme kjønn i den enkelte flokk, og jeg fikk på den måten et tilfang av søskenkvartetter med innbyrdes samme kjønn. Det maksimale antallet kvartetter som på den måten kan hentes ut av en søskenflokk, blir dermed to – en jentekvartett og en guttekvartett. Ekserperingen gav et materiale på 229 søskenkvartetter (henholdsvis 74, 97 og 58 i de tre kildene). Tallet på navnebærere er altså det firedobbelte, 916.

Først skal vi se på hvilke navn som er mest brukt i de fire kategoriene. Resultatet er vist i tabell 2.

Eldste	Nesteldste	Nestyngste	Yngste
1. Olav 10	1. Anna 9	1. Anna 8	1. Einar 8
2. Tomine 9	2. Olav 8	2. Gudrun 6	2. Anna 7
3. Anna 6	3. Gunnar 7	3. Arne 5	3. Erling 5
Anders 6	Gunnhild 7	Karl 5	Gudrun 5
Gunnar 6	Knut 7	Olav 5	5. Arne 4
Gunnhild 6	6. Gudrun 5	Trygve 5	Bjarne 4
Ingeborg 6	7. Olaf 4	Åsta 5	Ingrid 4
Olaf 6	Peder 4	8. Borghild 4	Kristian 4
10. Karen 5	Sigurd 4	Ragna 4	Kåre 4
	Knut 5	Tellef 4	Solveig 4
	Sigrid 5	Torleiv 4	
	Tellef 5		

Tabell 2. De mest frekvente navnene blant barn i store søskenflokker i Birkenes født i perioden 1880–1940.

Halvsøsken er her ikke tatt med, og heller ikke barn som er døde så tidlig at de ikke har overlevd fødselen til sine yngre søsken. Hvis en person har mer enn ett navn, velges det navnet som var alminnelig brukt. Vanligvis er det første navnet, slik at dette blir ført opp hvis vi mangler sikre opplysninger. Bare få personer har dobbeltnavn som tiltale. Det gjelder typen *Anne Marie* og *Ole Johan*. Slike blir her regnet som ett særskilt navn.

I tabell 2 framkommer forskjeller på hvilke navn som er frekvente blant eldste/nesteldste og nestyngste/youngste. Blant nestyngste og yngste nyter typiske renessansnavn som *Arne*, *Borghild*, *Einar*, *Erling*, *Trygve* og *Åsta* stor popularitet; blant eldstebarn kommer ingen av disse med her. Rett nok finner en blant eldstebarn renessanseformer som *Olaf*, *Gudrun* og *Sigurd*, men disse brukes også som avløserer for gamle arvenavn som *Ola*, *Guro* og *Sjuer* (tostavings tonelag). Slike navn kan derfor ha god spredning til mer enn to av de fire kategoriene (som det her framkommer for *Gudrun*). Bare ett navn er vanlig i alle kategorier, kvinnenavnet *Anna*.

Forskjellen i mønster kan framstilles på en annen måte også. Vi kan betrakte noen typiske lokale tradisjonsnavn (både gamle nordiske og andre) og noen typiske renessansenavn hver for seg, og sammenlikne hvordan fordelingen er i de fire gruppene.

Først skal vi se på tradisjonsnavnene, både arvenavn og lånenavn. Selvsagt er der store forskjeller på hvor lang tradisjon de enkelte lånenavnene har. I oversikten er *Tomine* det med kortest tradisjon, men navnet hadde rukket å bli svært populært i de siste 2–3 tiårene av 1800-tallet. En rekke lokale arvenavn som har vært brukt til inn på 1900-tallet, vil ikke komme med i oversiktene, enten fordi beleggene er for få eller de mangler i dette utvalget. I granskningen av kildene har jeg forsøkt å finne fram til hvilke personnavn som kan karakteriseres som lokale arvenavn i nåværende Birkenes kommune. En slik avgrensning er forbundet med mange problemer, og resultatet kan sikkert diskuteres. Men et forsøk er altså fra min side gjort, og lista ser slik ut: *Are*, *Asborg*, *Aslak*, *Børre*, *Børu*, *Bård*, *Erik*, *Eiven*, *Gjeruld*, *Gjurd*, *Gunner*, *Gunnhild*, *Gunnuf*, *Gunnvor*, *Guro*, *Guttorm*, *Harald*, *Halvor*, *Herlaug*, *Håver*, *Ingeborg*, *Inger*, *Ingrid*, *Iver*, *Jøl*, *Kittel*, *Knut*, *Oddborg*, *Ola*, *Ommund*, *Osmund*, *Osuld*, *Ragnhild*, *Salmund*, *Salve*, *Signe*, *Siri*, *Sven*, *Tarald*, *Tarjer*, *Tellef*, *Terje*, *Tjøstel*, *Tone*, *Tor*, *Torborg*, *Torbjørn*, *Torjus*, *Torstein*, *Åge*, *Ånon*, *Åshild*, *Åslaug* og *Åse*. Alle disse er navn med lokal tradisjon langt tilbake; de har vært brukt på navnebærere som har levd på 1900-tallet. I tillegg kommer en del navn som har vært brukt både før og etter 1800-tallet, men der bruken i eldre tid ser ut til å ha vært sporadisk. Det gjelder *Alf*, *Anfinn*, *Astrid*, *Elling*, *Karl*, *Ståle* og *Valborg*. Om vi velger å ta med arvenavn som er holdt

levende gjennom gamle, muntlige fortellinger, får vi flere i tillegg, bl.a. *Askjell, Grim, Torvel, Rannei* og *Råmund*.

Navn	Eldst	Nesteldst	Nestyngst	Yngst
Berte (ofte <Bertha>)	5	2	2	0
Gunnhild	6	7	1	1
Ingeborg	6	3	0	0
Inger	3	0	0	0
Johanne	3	2	0	0
Marie	2	3	2	2
Ragnhild	3	2	1	1
Siri (oftest <Sigrid>)	5	3	2	3
Tomine	9	3	1	1
Tone	1	2	0	1
Anders	6	2	2	0
Bård	2	0	0	0
Gunner (Gunnar)	7	7	3	0
Harald	3	0	1	3
Jens	3	3	0	0
Jon (oftest <John/Jonn>)	3	4	3	0
Knut	5	7	3	2
Nils	4	1	1	2
Ola (<Olaf/Olav/Ole>)	17	14	8	6
Ommund	1	3	1	1
Tarald	0	3	0	0
Tellef	6	4	1	0
Sum	100	75	32	23

Tabell 3. Tradisjonsnavn (arvenavn og lånenavn).

Når vi setter opp navnene i en oversikt som i tabell 3 og 4, ser vi at der framkommer store forskjeller i bruksfrekvens mellom eldstebarn og yngstebarn. Mens til sammen 100 eller 44 % av alle eldstebarn i materialet har ett av de 22 tradisjonsnavnene, er det bare 23 (10 %) av yngstebarn som har det samme. Hvis et lokalt arvenavn viser godt formsammenfall med et tilsvarende renessansenavn, eller det kan tilpasses navne-ressansens skriftformer, kan vi få god spredning på alle fire kategorier. Eksempler på slike navn er *Ragnhild, Siri/Sigrid, Harald, Knut* og *Ola*. Ellers viser oversikten at navngivningen av yngstebarn er dominert av andre navn, der renessansenavnene må

antas å være godt representert. Dette kan vi få fram i en tilsvarende tabell der vi plukker ut typiske renessansenavn, se tabell 4.

Navn	Eldst	Nesteldst	Nest yngst	Yngst
Borghild	0	1	4	2
Borgny	0	0	1	2
Dagny	1	1	0	2
Solveig	0	0	4	3
Tordis	0	2	1	1
Åsta	0	0	5	1
Arne	0	1	5	4
Bjarne	0	0	3	4
Einar	1	0	2	8
Erling	0	0	1	5
Halvdan	0	0	1	3
Kåre	0	0	1	4
Sigurd	0	4	3	2
Sverre	0	1	3	1
Trygve	1	2	5	2
Øystein	0	0	0	2
Sum	3	12	39	46

Tabell 4. Typiske renessansenavn.

Som vi ser, blir også utslagene her markante. Mens bare tre eller 1,3 % av eldstebarn har ett av disse 16 mest typiske renessansenavnene, er det 46 eller 21 % av yngstebarn som har det samme. Det må understrekes at materialet er lite; likevel er ett mønster helt tydelig: Oppkallingsskikken følges i stor grad, men samtidig som nye navnemoter absolutt faller i smak. Det er derimot oppkallingsskikkens regler som har prioritet i den undersøkte perioden, og derfor framkommer det markante forskjeller på hvilke navn eldstebarn og yngstebarn får – selv i et så lite materiale som dette. *Borghild*, *Borgny*, *Solveig* og *Åsta* hører til de mest populære renessansenavnene for jenter: 22 nest yngste og yngstebarn har dette navnet, ingen eldstebarn. *Arne*, *Bjarne*, *Einar*, *Erling*, *Kåre*, *Sverre* og *Trygve* hører til de mest populære renessansenavnene for gutter: 48 nest yngste og yngstebarn har et slikt navn, bare to eldstebarn. Der er en *Einar* født i 1891 og en *Trygve* født i 1909. Vurderer vi tradisjonsnavn på samme måten, får vi et nesten tilsvarende speilvendt bilde, om enn ikke fullt så karakteristisk.

Oppkallingsskikken ser ut til å bli fulgt bedre opp for gutter enn for jenter, her som ellers. Gulbrand Alhaug mener at dette synes nokså klart, selv om vi har få vitenskaplige undersøkelser av oppkalling i nyere tid. Et annet generelt mønster er at bruken av personnavn viser en raskere endringstakt for kvinner enn for menn (Alhaug 2000:185f., 2004:112ff.).

7. Avslutning

Perioden 1880–1940 er ei tid da den nordiske navnerenessansen erobret hele landet. I den sørligste landsdelen fantes det samtidig en gammel oppkallingsskikk som ennå var levende, og som gjorde at mange gamle nordiske personnavn hadde ubrutt tradisjon. Det er slike navn vi kan kalle arvenavn. I de fleste tilfeller er de regionale arvenavnene og de nasjonale renessansenavnene markert forskjellige fra hverandre. Resultatet blir, som vi har sett, at vi i perioden 1880–1940 finner bestemte navn som er høyfrekvente blant eldstebarn, og helt andre som er høyfrekvente blant yngstebarn i store søskenflokker. Bare ganske få navn har høy frekvens over det hele. Hadde vi hatt et større materiale, kunne vi ha fått fram data som viser hvordan oppkallingsskikken gradvis utarmes, skilnader mellom kjønn, o.a. Det er det ikke anledning til her. Men selv i et lite tilfang som her er undersøkt, får vi markante utslag i en spesiell form for tidstypisk navnefordelingsmønster, samtidig som vi stilles overfor en rekke ennå ubesvarte spørsmål og interessante problemstillinger.

Litteratur og kilder

Akselberg, Gunnstein, 2004: Slå ring om den nedervde uttalen! I: *Nytt om namn*.

Meldingsblad for Norsk namnelag 39, s. 3–4.

Akselberg, Gunnstein, 2005: Den nordiske namnerenessansen – renessansenamn versus andre tradisjonsnamn. (I denne rapporten.)

Andersson, Thorsten, 1990: Aktuella problem inom nordisk namnforskning. I: *Allan Rostvik. Den 22 mars 1990. En hyllningsskrift*, s. 1–14. Uppsala.

Alhaug, Gulbrand, 2000: Endringer i fornammønsteret i Noreg på 1900-talet (1900–1975). I: *Den 9. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 11. – 12. mai 2000. Namn gjennom 2000 år – namn i år 2000*. Red.: Kristin Bakken og Åse Wetås, s. 11–30. Oslo.

Alhaug, Gulbrand, 2004: *Fornamn i Noreg frå 1900 til 1975 med vekt på endringar i namnemønsteret*. Oslo.

- Foss, Beint, 1998: Navneskikk II. *Tveit Historielag Årsskrift* 9, s. 23–31.
- Fure, Eli, 1990: Personnavn og tidsånd. I: *Namn og nemne* 7, s. 35–55.
- Gustafsson, Linnea, 2005: Den nordiska namnrenässansen i Skelleftebygden under 1800-tallet. Vilka var namnen och vilka var namngivarna? (I denne rapporten.)
- Halvorsen, Eyvind Fjeld, 1955: Personnavnene på Ringerike fra mellomalderen til 1666. I: *Maal og Minne*, s. 1–53.
- Helleland, Botolv, 1999: Nedervd uttale – ein merknad. I: *Namn og Nemne* 16, s. 7–14.
- Hemmer, Bjørn, 2003: *Ibsen. Kunstnerens vei*. Bergen.
- Herefoss, Hans, 1983: *Herefoss. Bygda og folket*. Birkenes.
- Indrebø, Gustav, 1951: *Norsk målsoga*. Utg. av P. Hovda og P. Thorson. Oslo.
- Indrebø, Gustav, 2001: *Norsk målsoga*. Utg. av J.A. Schulze. Bergen.
- Johannessen, Ole-Jørgen, 2005: Nordisk navnerenessanse i Norge før 1865? (I denne rapporten.)
- Johansen, Arnfinnur, 2005: Den genfundne navneskat. (I denne rapporten.)
- Kristiansen, Jan Erik og Jørgen Ouren, 1998: *Fornavn i Norge. Navnemoter og motenavn*. Oslo.
- Kruken, Kristoffer, 1982: Frå reformasjonen til den nordiske namnerenessansen. I: Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon* [1. utg.], s. 44–66. Oslo.
- Lauvhjell, Arne, 1977: *Personnamn frå Austre Agder. Eit oversyn med vekt på mannsnamn i Gjerstad, Søndeled og Risør fram til 1801*. [Utrykt hovedoppg.] Oslo.
- Lind, E[rik] H., 1905–15: *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden*. Uppsala/Leipzig.
- Norges Matrikel. 1904–07*. Udgivet af Finans- og Tolddepartementet. Kristiania.
- NPL = Kristoffer Kruken og Ola Stemshaug (red.): *Norsk personnamnleksikon*. 2. utgåva ved Kristoffer Kruken, 1995. Oslo.
- Setane, Paul, 1996: *Vegusdal. Gards- og ættesoge*. Birkenes.
- Somdal, Alf, 2002: *Mosfjellheia. Slekt i 15 generasjoner*. Mosfjell/Grimstad.
- SMP = *Sveriges medeltida personnamn. Förnamn* 1–. 1967ff. Stockholm.
- Tveite, Johan, 1969: *Birkenes. II. Ætt og Odel*. Birkenes.
- Veka, Olav, 1995: *Norske etternamn. Landsstatistikk og fylkesvis fordeling*. Oslo.
- Veka, Olav, 2000: *Norsk etternamnleksikon*. Oslo.
- Vågslid, Eivind, 1988: *Norderlendske fyrenamn. Namnebok*. Eidsvoll.

Summary

Renaissance names or indigenous names? Personal names in large families in Agder during the period 1880–1940

What we call 'the Scandinavian name renaissance' arose in the latter part of the 19th century, after a long period in which the frequency of old Scandinavian personal names gradually had decreased in most parts of Scandinavia. However, in the southern part of Norway many old Scandinavian names have remained in an unbroken tradition for centuries, probably since early medieval times. This is particularly the case in the counties of Agder and Telemark. To a great extent these old, regional and indigenous names differ from the names in the saga literature which became extremely popular in the Scandinavian name renaissance. In many cases a regional indigenous name has no correspondence to the Scandinavian renaissance name. In other cases there is an etymological correspondence, but with regard to spelling and pronunciation the two forms may diverge considerably (e.g. the local forms *Eiel*, *Gjeruld*, *Guro*, *Siri*, *Sjur/Sjuer*, *Tarjei/Terje/Torje* compared with the corresponding renaissance forms *Egil*, *Geirulv*, *Gudrun*, *Sigrid*, *Sigurd*, *Torgeir*). For these reasons the personal names of Scandinavian origin can be divided into two main categories: indigenous names and renaissance names. By 1900 the Scandinavian renaissance names had become popular all over Scandinavia. At the same time old and very strong naming traditions persisted: the practice of naming the oldest child after its grandparents. By examining the personal names in large families in Agder during the period 1880–1940, a distinct pattern can be observed: Among the oldest children we find many old indigenous names and few renaissance names. Among the younger children, however, the popular renaissance names dominate.

Botolv Helleland

Person- og stadnamn under den nordiske namne- renessansen. NORNA 34. symposium, Dømmesmoen 10.– 12. september 2004. Oppsummering

Tittelen på dette symposiet indikerer at nordisk namnegransking oppsøker stadig meir spesialiserte felt til gransking og fagleg drøfting. Det er såleis ikkje berre person- og stadnamn i eit visst tidsrom det har vore tale om her, men eit materiale som er sikta under merkelappen *nordisk namnerenessanse*. Ein hovudhypotese er at dette materialet reflekterer ei ny åndsretning, eller tidsånd, om ein vil. Denne tidsånda har m.a. tidlegare nordisk namneskikk som eit referansepunkt. Ein faktor som utvilsamt verka med til fornya interesse for dei gamle nordiske namna, er romantikken. Den historiske og litterære interessa i dette straumdraget gav grobotn for dyrking av fortida. Eit anna moment som talde med, var sjølvstendestrevet, særleg i Finland, på Færøyane og i Noreg.

Problemstillinga, slik ho vart teken opp i foredraga og diskusjonen, føreset ikkje berre namnevitskapleg metode i trong meining, men òg vinklingar på m.a. sosiologisk, psykologisk, statistisk, historisk grunnlag – som i og for seg ikkje er nye tilnærmingar i dagens namnegransking. Men det er altså ikkje nok å påvisa endringar og variasjonar i materialet, ein vil gjerne avdekkja dei underliggjande årsakene og drivkreftene.

Symposiet har vist at det ikkje er eit tema ein kan gjera seg ferdig med i ei handevending, tvert om er det tale om eit stoff som rører med langt meir kompliserte tilhøve enn i alle fall denne referenten hadde tenkt seg på førehand.

Uttrykket *den nordiske namnerenessansen* treng sjølv sagt ei avklaring og ei avgrensing, både historisk og terminologisk. Det kom dei fleste foredragshaldarane inn på. Det har vore nemnt at Roland Otterbjörk kan reknast som "far" til omgrepet, utan at han har problematisert det i tilstrekkeleg grad, noko både Margareta Svahn og Linnea Gustafsson peikte på. Ikkje dess mindre har desse to kunna byggja vidare på Otterbjörks samlingar og notatar. Gustafsson har føreslått fylgjande hovudinnhald for namn som kan samlast under termen *den nordiske namnerenessansen*:

- vidareføring av tidlege nordiske namn,
- nylagingar på grunnlag av gamle nordiske namn,
- namn etter (nordiske) gudar, heltar, kongar,

– nasjonalromantiske namn, "göticistiske" og skandinaviske namn.

Til dette har Svahn lagt til

– namn som elles vart oppfatta som høyrande til denne gruppa.

Svahn fann for sin del termen *nynordiske namn* betre eigna enn *nordiske rennessansename*. Gustafsson refererte elles til Eva Meldgaard, som har kalla den nordiske namnerenessansen for den fyrste nordiske namnemoten.

Gjenoppståtte namn føreslo Ole-Jørgen Johannessen, som i sitt foredrag kom inn på det historiske bakteppet for denne namnegruppa. Han viste til Terje Aarset, som har lagt særleg vekt på det ideologiske grunnlaget ikring 1850. Men etter foredrags-haldaren si oppfatning har Aarset vore for ukritisk når det gjeld avgrensinga av denne typen materiale. Samstundes understreka Johannessen at innleiingsartiklane av Terje Aarset og Kristoffer Kruken i fyrsteutgåva av *Norsk personnamnleksikon* var viktige faghistoriske arbeid. Elles hadde Johannessen inntrykk av at personnamna var "underkommuniserte" i 1800-talskjeldene.

Ei liste som det ligg nær å sjå i samanheng med, eller som pådrivar av, dei "atterfødde" eller nynordiske namna, er almanakken. Dette var emnet for foredraget "Almanackens namn och den nordiska namnrenässansen" av Eva Brylla. Ho viste at innverknaden frå namnerekkje i almanakken hadde vore stor på heile 1800-talet, men minka mot slutten av hundreåret, då namnerekkje hadde teke opp mange ulike namn, m.a. av utanlandsk opphav. Andre "inspiratorar" verka inn på namnevalet. Gjennom påverknad av den såkalla "göticismen" og dei nasjonalromantiske straumdraga hadde opphavleg nordiske namn fått større utbreiing, slik at namnerekkje kom i utakt med utviklinga. På 1900-talet vart det arbeidt for å innføra dei nordiske namna i almanakken. Ein interessant spådom frå foredragshaldaren si side var at dei nordiske namna no stod for tur til å verta tonegejevande som avløyssarar til m.a. den angloamerikanske namnepåverknaden.

Det svenskspråklege Finland har òg opplevd ein framstøyt av den nordiske namnerenessansen, og Marianne Blomqvist viste i sitt foredrag korleis denne namnebylgja spreidde seg med Esaias Tegnér's *Frithiovs saga* (ca. 1825) som ei viktig drivkraft. Men også for Finland spela almanakken ei rolle for utbreiinga av nordiske namn. Elles fanst det fleire faktorar som drog i same lei, som Åbo akademi, dialektsamlaren H. Portan, sjølvstenderørslar og avrussifisering. Blomqvist meinte òg at dei nordiske namna hadde overlevd i større grad enn ein trudde, t.d. namn som *Sven*,

særleg nytta som soldatnamn, og *Ingrid*, vidare gardsnamn som *Ivars*, *Sjuls*, der namnet måtte ha nokså lang tradisjon. Elles hadde ho observert ei ny bylgje av nordiske namn ikring 1940. Ho stilte òg spørsmålet om kva innverknad Astrid Lindgren ville ha hatt om ho hadde valt eit nordisk namn for hovudpersonen i *Emil i Lönneberga*. Blomqvists foredrag gav innspel til ein vidare diskusjon av korleis den nordiske namnerenessansen kunne avgrensast i tid og rom.

Tittelen på foredraget til Anfinnur Johansen, "Den genfundne navneskat", inneber i mi forståing eit program for å styrkja dei nordiske namna på Færøyane. I dei førreformatoriske jordebøkene utgjorde denne gruppa over 70 % av førenamna, i 1584 30 % (patronyma utgjorde 35 % i same kjelde), og i 1801 knapt 7 %. I fyrste halvdel av 1800-talet kom dei fyrste bokutgjevingane med historisk sogestoff, og mot slutten av 1800-talet føringafelagstida, som fremja interessa for nordiske namn. Tilsiget, eller gjenopptakinga av nordiske namn, auka utetter 1900-talet, og i den offisielle namnelista frå 1992 hadde heile 67 % av namna nordisk opphav, men med ein nedgang til 40 % i 2002. Foredragshaldaren sjølv var med på å setja opp 1992-lista, noko som ikkje vart nemnt i foredraget, men som kom fram i ein samtale etterpå. Her ser det ut til at Færøyane i nokså stor grad prøver å styra namnebruken, i motsetnad til t.d. Noreg, der den nye namnelova har opna for ei svært liberal namngjeving.

I ein nordisk kontekst kan ikkje spørsmålet om den rolla Ivar Aasen har spela, vera unemnd. Foredraget til Gudlaug Nedreliid, "Flettfrid og Kjøtulv – berre fantasien set grensor", inneheldt då òg ei drøfting av Aasen si rolle i personnamnrøkta. Aasen hadde eit klart syn når det galdt førenamn – samtida måtte unngå "forvanskede" og "nye og forfuskede Navne", og han føreslo å laga nye namn etter det gamle variasjonsprinsippet. Foredragshaldaren heldt fram at det her låg ein ustoppeleg "namnelagingsmaskin". Ho kunne slå fast at programmet til Aasen i ein viss grad hadde nådd fram. Ved slike variasjonsnamn ser innhaldet ut til å ha spela ei viss rolle, t.d. gjennom frekvente namneledd som *Sol-* og *Dag-*, med etterleddsvariasjon etter kjønn. Med grunnlag i denne tilnærminga til symposietemaet ventar det utvilsamt fleire prosjekt.

Gunnstein Akselberg kom i sitt foredrag "Namnerenessansen og personnamnbruk på Voss" òg inn på avgrensinga av nordiske namn og sette opp fylgjande spørsmålsstillingar:

- når vart eit namn nordisk, sett i kronologisk og geografisk lys?
- når vart innlånte namn rekna som nordiske?
- når vart ein skrivemåtevariant nordisk?

Her etterlyste foredragshaldaren ei avklaring av tilhøvet kontinuitet – renessanse, og vidare det han kalla "løynd namnerenessanse", dvs. der renessansen førte vidare ein eksisterande kontinuitet, men ein kontinuitet som ville ha tapt seg om ikkje namnerenessansen hadde slått til. Foredragshaldaren nemnde òg eit nasjonsbyggjande og eit lokalt prosjekt som stod i vekselverknad til kvarandre. Eit artig innslag var ei haldningsgransking han hadde føreteke om namn på Voss ut frå eit normideal.

Det var synd at me fekk berre eitt foredrag om stadnamn, men både dette eine foredraget og diskusjonen viste at det er eit viktig materiale å ta tak i ut frå problemstillinga nordisk namnerenessanse. Birgit Eggert tok for seg "Danske stednavne på *-holt* og deres renæssance i tiden efter 1800". Ho viste til det interessante tilhøvet at *holt* ikkje var nytta i det danske riksspråket etter 1800, men at det opptrer i ei relativt stor gruppe stadnamn etter den tida. Ho peikte på at dei er spreidde utover det tradisjonelle *holt*-området, og meinte dei måtte sjåast i samband med strukturendringane i jordbruket på 1800-talet, og at dei måtte ha samband med interessa for historie og folkehøgskulerørsla. Sakleg motivering såg ho som underordna.

Vidar Haslum stilte spørsmålet "Navnerenessanse eller gammel navneskikk eller begge deler? Navngivningsmønstre i store søskenflokker på Agder i perioden 1880–1940." Han var særleg oppteken av å diskutera termene *arvenamn* og *lånenamn*, og korleis *renessansenamn* skulle definerast i høve til desse. Typisk for namnetradisjonen på Agder og i Telemark på 1800-talet var at gamle nordiske namn var haldne oppe i relativt stort omfang, og i til dels målførenære skrivemåtar. Lokale tradisjonsnamn var ikkje spesielt populære i namnerenessansen, men heldt seg gjennom ein sterk oppkallingstradisjon. Ved å studera namna innan større syskenflokkar kan ein få innsyn i korleis motenamna under namnerenessansen måtte underordnast ein sterkt innarbeidd oppkallingsskikk, der m.a. mange gamle nordiske arvenamn var haldne oppe i ubrotten tradisjon. Resultata av granskinga viste klare skilnader på kva typar namn det eldste og det yngste barnet av same kjønn får. I perioden 1880–1940 vart eldstebarn i stor grad kalla opp etter besteforeldre, og dei fekk dermed tradisjonelle arvenamn medan det for yngstebarn var heilt motsett; dei fekk i stor grad motenamn/renessansenamn.

Kvar skal ein så staka den vidare vegen i dette forskingsfeltet? Som det går fram av denne oppsummeringa, var det ei lang rekkje aspekt som vart dregne fram i foredraga og diskusjonane, men som òg kunne utdjupast vidare. Enno er det meir som kan og bør seiast om kva namnerenessanse inneber, t.d. i kva grad prosessen representerer brot eller kontinuitet. Kva rolle har skriftleg påverknad spela i høve til munnleg tradisjon? Spørsmålsstillinga inneber sosiale og politiske sider. Kvar kom initiativet frå, kven

Oppsummering

vart berarar av tradisjonen? Hadde borgarane, dei sjølveigande bøndene og dei eigedomslause ulike roller? Var det nasjonale, politiske tildriv som oppfatta namne-
renessansen som uttrykk for politisk frigjering? Analyse av dei kulturelle impulsane
utanfrå er ei anna oppgåve å arbeida vidare med. I denne straumen av spørsmål ser eg
namngjevinga av lag, forsamlingshus og andre anlegg som interessante studieobjekt.
Kjeldene er mangslungne, og her ser ein at det er trong for ein kritisk gjennomgang og
ei meir fullstendig inventering av kjeldetilfanget. Som eit overordna mål ser eg for
meg eit nordisk prosjekt som kunne gå inn i desse spørsmålsstillingane, og der dei
nordiske tilhøva på 1800-talet vart dregne inn som jamføring og forklaringsmodellar.
Tett innpå hundreårsmarkeringa for unionsoppløysinga med Sverige – og 10 år føre
tohundreårsmarkeringa av sambandet med Danmark – kunne det kanskje finnast
sponsorar for eit slikt prosjekt!

Forfattarane

Ole-Jørgen Johannessen, cand.philol., førsteamanuensis ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.

Eva Brylla, fil.dr., dosent, forskningschef ved Namnavdelningen, Språk- og folkminnesinstituttet, Uppsala.

Marianne Blomqvist, fil.dr., f.d. professor ved Institutionen för nordiska språk, Helsingfors Universitet.

Anfinnur Johansen, mag.art., lektor ved Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya, Tórshavn.

Gudlaug Nedrelid, dr.philos., fyrsteamanuensis ved Institutt for nordisk og mediefag, Høyskolen i Agder, Kristiansand.

Birgit Eggert, mag.art., stipendiat ved Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Navneforskning, Københavns Universitet.

Margareta Svahn, fil.dr., forskningschef ved Dialektavdelningen, Språk- och folkminnesinstituttet, Uppsala.

Linnea Gustafsson, fil.dr., universitetslektor ved Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk, Umeå universitet.

Gunnstein Akselberg, dr.art., professor ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.

Vidar Haslum, dr.art., førstelektor ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.

Botolv Helleland, cand.philol., førsteamanuensis ved Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Universitetet i Oslo.

